

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Maģistra darbs

**Judikatūras attīstība un tendences jautājumā par advokāta lomu
taisnīgas tiesas spriešanā**

Saņemts
Tiesību teorijas un vēstures katedrā
2012.gada __.aprīlī

Sekretāra (-es) paraksts

Tiesību zinātņu
Profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programmas
Pilna laika klātienē
4.semestra studente
Rūta Riekstiņa
apliecības Nr.rr08135

Zinātniskais vadītājs
Lektors L.Liepa

Rīga 2012

SATURS

IEVADS.....	3
1. TAISNĪGAS TIESAS UN ADVOKĀTA INSTITŪTA ATTĪSTĪBAS TENDENCES.....	5
1.1. Taisnīga tiesa – attīstības tendences.....	5
1.2. Advokāta institūta attīstība un tendences.....	11
1.3. Advokāta loma taisnīgas tiesas spriešanā.....	27
2. ADVOKĀTA LOMA TIESVEDĪBAS PROCESĀ SASKAŅĀ AR NORMATĪVO REGULĒJUMU.....	29
2.1. Advokāta loma civilprocesā.....	30
2.2. Advokāta loma kriminālprocesā.....	34
2.3. Advokāta loma administratīvajā procesā.....	37
2.4. Advokāta loma Eiropas tiesībās.....	40
3. LATVIJAS TIESU JUDIKATŪRAS TENDENCES JĒDZIENA “ADVOKĀTS” TULKOŠANĀ.....	47
3.1. Satversmes tiesas judikatūras tendences.....	47
3.2. Augstākās tiesas Senāta judikatūras tendences.....	55
KOPSAVILKUMS.....	59
ANOTĀCIJA.....	61
ABSTRACT.....	62
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS.....	63
Pielikumi.....	71
Pielikums Nr.1.....	72
Pielikums Nr.2.....	74
Pielikums Nr.3.....	77
Pielikums Nr.4.....	80
Pielikums Nr.5.....	83
Pielikums Nr.6.....	86
Pielikums Nr.7.....	89
Pielikums Nr.8.....	92
Pielikums Nr.9.....	94
Pielikums Nr.10.....	96

IEVADS

Temata aktualitāte

Advokāta profesija ir viena no atpazīstamākajām profesijām visā pasaulē. Advokātu profesija ir viena no senākajām tiesu sistēmai piederīgajām profesijām, kuras galvenais uzdevums ir personas interešu aizstāvība. Ņemot vērā tās īpatnējo raksturu, sabiedrībā ir izplatīti dažādi viedokļi par šo profesiju, kas nereti ir maldīgi un nepatiesi.

Katras tiesiskas valsts pamatā ir demokrātijas iezīme – varas dalīšanas princips. Kā viena no neatkarīgajām varām ir tiesu vara. Tās neatkarību un tiesiskumu veido katras valsts izvēlētā politiskā iekārta un šajā iekārtā valdošie principi. Tiesu vara tiek balstīta uz tiesiskuma un taisnīguma principa. Viens no efektīvākajiem līdzekļiem tiesas sprieduma objektivitātes paaugstināšanai ir kvalificētu speciālistu – prāvnieku pārstāvju – līdzdalība tiesā.¹ Taisnīgums katrā sabiedrībā ir apspriests un debatēts kā viens no principiem sabiedrības kopējās attīstības pamatam. Ņemot vērā, ka tiesu vara pamatā darbojas uz taisnīgumu, tad šīs darbības nodrošināšanai ir nepieciešami priekšnosacījumi un institūcijas, ar kuru starpniecību šo taisnīgumu var sasniegt. Latvijā un citās pasaules valstīs ir izveidota institūcija – advokatūra, kā arī profesija – advokāts. Advokāts ir viens no tiesu varas neatņemamām sastāvdaļām, kas nodrošina tiesiskuma taisnīgāku pastāvēšanu.

Latvijā advokatūra ar dažādam izmaiņām pastāv jau vairāk nekā 90 gadus, kas ir viens no tiesiskas valsts rādītājiem. Advokāta loma Latvijā ir nostiprināta normatīvajos aktos un tā ir interpretēta un tulkota vairākos tiesu nolēmumos. Maģistra darbā tiks analizēti šie nolēmumi un advokāta lomas attīstības tendences.

Advokāta loma šobrīd ir maz pētīts temats un vispusīga informācija par šo tēmu nav apkopota.

Maģistra darba mērķis un uzdevumi

Maģistra darba mērķis ir, aplūkojot Latvijas tiesu judikatūras nolēmumus, izanalizēt to attīstību un pamatotību jautājumā par advokāta lomu taisnīgas tiesas spriešanā.

Balstoties uz minēto mērķi, maģistra darbā tiek izvirzīti šādi uzdevumi:

- 1) izpētīt jēdzienu “taisnīga tiesa”, tā raksturojošākos elementus;
- 2) izpētīt jēdzienu “advokāts”, ievērojot tā vēsturisko attīstību, normatīvajos aktos ietvertu regulējumu un ārvalstu pieredzi;
- 3) izpētīt advokāta institūta regulējumu normatīvajos procesuālajos aktos Latvijā un

¹ Ščerbinskis V. Latvijas advokatūras izveidošanās Grām.: Latvijas advokatūra Zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfinās 1919-1945. Rīga: Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2007, 11 lpp.

starptautiskā līmenī;

- 4) atspoguļot un analizēt judikatūras attīstību jautājumā par advokāta lomu taisnīgas tiesas spriešanā – tendences, kā tiek veidots viedoklis par šo jautājumu;
- 5) analizēt Satversmes tiesas veikto interpretāciju par jēdzienu “advokāts”, kas iekļauts Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā.

Izpētes metodes

Maģistra darba temata sekmīgai izpētei un izklāstam autore izmanto analītisko, vēsturisko un salīdzinošo metodi.

Lai rastu vispusīgu izpratni par advokāta lomu tiesvedības procesā, autore tikās ar dažādiem speciālistiem – advokātiem, tiesnešiem un prokuroriem, veicot intervijas ar šiem speciālistiem.

Izmantoto avotu, literatūras un tiesību avotu raksturojums

Maģistra darba tapšanā autore izmantoja doktrīnas atziņas, publikācijas, ārvalstu literatūras avotus. Tāpat tika izmantoti Latvijas Republikas normatīvie akti – likumi, noteikumi, kā arī ārvalstu normatīvie akti un juridiskās prakses materiāli – spriedumi, lēmumi. Kā avots tiek izmantotas arī interviju laikā gūtās atziņas.

Maģistra darba nozīme teorijā un praksē

Autore cer, ka maģistra darbs kalpos kā materiāls ieskatam par Latvijas tiesu judikatūras attīstības tendencēm jautājumā par advokāta lomu taisnīgas tiesas spriešanā, kā arī rosinās domāt par nepieciešamajiem uzlabojumiem šajā jautājumā, lai likumdevēja vēsturiskais mērķis un jēga advokāta institūtam nezustu un netiktu noniecināta.

1. TAISNĪGAS TIESAS UN ADVOKĀTA INSTITŪTA ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Taisnība un taisnīgums ir filozofiski eksistenciālie jautājumi, kuri ir aktuāli kopš tiesības ir radušās un kā filozofiskas kategorijas liek atšķirt cilvēkus no citām dzīvām būtnēm, turklāt taisnība un taisnīgums nav tikai tiesību zinātnes, bet visu zinātņu redzeslokā pastāvīgi esošs princips. Taisnīgums kā visu tiesību principu mēraukla ir atrodams gan valsts tiesībās (tiesību sistēmā), gan konkrētā tiesību normā, gan valsts rīcībā, gan katra pilsoņa rīcībā.

Taisnīgas tiesas ideja un tās realizācijas pamatprincipi ir mūžseni. Cilvēki vienmēr ir tiekušies pēc patiesības un taisnības. Patiesības un taisnības garantēšanai sabiedrībā ir izveidota tiesa. Tiesas neitralitāte, objektivitāte, koleģialitāte, patiesības noskaidrošana tiesas procesā ir principi, pēc kuriem strādājušas tiesas jau ilgi pirms tam, kad barbari sagrāva Romu un sāka veidoties Eiropas civilizācija. Tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no būtiskākajām pamattiesībām, jo no šo tiesību pienācīgas nodrošināšanas lielā mērā ir atkarīga pārējo cilvēktiesību un pamattiesību aizsardzība.²

1.1. Taisnīga tiesa – attīstības tendences

Taisnīguma jēdziena izpratne ir atkarīga no laika, kurā par to diskutē un vērtē, un no valdošā uzskata vai uzskatiem (vadošās filozofijas). Bet atsevišķas atziņas cauri laikam ir palikušas nemainīgas un uz tām ir balstījušies jaunāko laiku tiesību teorētiķi.

Gramatiskā nozīmē latviešu valodā vārdam taisnīgums (krievu – *справедливость*, angļu – *justice, fairness*, vācu - *Gerechtigkeit*, latīniski - *aequitas*, sinonīmi – godīgums, objektivitāte, taisnība) ir doti vairāki skaidrojumi:

1) sabiedrisko attiecību raksturojums, kas balstīts priekšstatā par morāli pamatojamu sociālo labumu un sodu sadali sabiedrībā (katram pēc nopelniem). Nošķir formālo taisnīgumu kā likumu un procedūru konsekventu ievērošanu un sociālo taisnīgumu, kas attiecas uz sabiedrisko labumu (labklājība, ienākumi, sociālais statuss) sadali starp sabiedrības locekļiem;³

2) pazīme, kas raksturo morālās apziņas noteiktu vērtējumu, attieksmi un kas izpaužas kā atbilstība īstenībai, patiesībai; jābūtība, kas izriet no priekšstata par cilvēku un viņa tiesībām. Taisnīgumu raksturo labā un ļaunā savstarpējo attiecību izpratne. Tas balstās uz

² Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Satversmes 92.panta komentāri. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124.lpp.

³ Elektroniskā vārdnīca "Letonika.lv" Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2093/groups/default.aspx?i=1108&q=taisn%C4%ABgums&id=1442660&g=5> [aplūkots 2012.gada 22.martā]

apzinātu samēru starp atsevišķu cilvēku (šķiru) lomu sabiedrībā un viņu sociālo stāvokli, starp nodarījumu un atmaksu, tiesībām un pienākumu, rīcību un tās novērtējumu. Taisnīguma izpratne atkarīga no vēsturiskajiem apstākļiem.⁴

Šāda definīcija vai skaidrojumi no vārdnīcām nav nejauši, bet vienlaikus tie ir nepilnīgi, jo parasti taisnīgumu saista tikai ar noteiktu dzīves un tiesību jomu, kā, piemēram, ar sociālo labumu un sodu piemērošanu. Taisnīgums ir universāls tiesību princips, jo mūsdienu sabiedrība un tās locekļi ir saistīti ar līgumiskām vai ar likumiskām saitēm, kur taisnīguma nozīme ir svarīgs priekšnosacījums.

Mūsdienās ar taisnību saprot cilvēku interešu un tiesību nodrošināšanu kompromisa ceļā.⁵ Taisnīgums, pēc Aristoteļa vārdiem, ir vispilnīgākā tikumība, reizē kā vidus (sabalansētība starp galējībām) ir arī pareizais mērs.⁶

Taisnīgums prasa darbību un to sociālo seku atbilstību, kompromisa meklējumus attiecībās starp tiesisko attiecību subjektiem, starp cilvēku un sabiedrību, starp pilsoni un valsti, samērīgumu starp padarīto darbu un tā atmaksu, nodarīto kaitējumu un atlīdzinājumu.⁷

Visā cilvēces tiesību vēsturē attieksme pret tiesībām uz aizstāvību ir bijusi tas lakmusa papīriņš, kas palīdzēja noteikt, cik demokrātiska un līdz ar to taisnīga ir bijusi tiesa tajā vai citā sabiedriskajā iekārtā.⁸

Tiesa un taisnības apziņa cilvēcei laika gaitā ir mainījusies. Piemēram, vēsturē ir zināms Taliona princips — “acs pret aci, zobs pret zobu”. Taču šo, uz bioloģisko teoriju balstīto pitagoriešu taisnīguma formulu, ka taisnīgums nozīmē atlīdzināt ar to pašu un ka taisnīgi ir pāridarītājam likt ciest to pašu, ko viņš ir nodarījis citam, Aristotelis pamatoti savulaik noraidīja.⁹ Viņš pievērsās daudz progresīvākai taisnības izpratnei, kuras uzdevums ir attieksmes maiņa pret citām personām, t.i., taisnīgumam ir jāpaver cilvēkiem iespēja darīt labu ikvienam.

To, ka taisnīgums bija svarīgs ne vien Aristotelim un tā laika tiesas spriedējiem, bet ir svarīgs arī mūsdienās, norāda, tas, ka jēdziens “taisnīgs”, “taisnīga tiesa” ir iekļauts pat valsts konstitūcijā.

Kā nozīmīgs tiesību uz taisnīgu tiesu avots bieži vien tiek minēts 1215.gada *Magna*

⁴ Elektroniskā vārdnīca “Letonika.lv” Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:2093/groups/default.aspx?r=1108&q=taisn%C4%ABgums&id=1442660&g=5> [aplūkots 2012.gada 22.martā]

⁵ Krastiņš I. Taisnība. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 251.lpp.

⁶ Meļķis E. Aristotelis — Rietumu civilizācijas tiesību filozofijas pamatlicējs. Likums un Tiesības, 2003. Nr. 2 (42), 46.lpp.

⁷ Valters P. Tiesību teorija. Rīga: „EKA”, 2002, 27.lpp.

⁸ Zemribo G. Kāds ir zvērināta advokāta statuss. Jurista Vārds, 2011. 10.maijs, Nr.19 (666).

⁹ Meļķis E. Aristotelis — Rietumu civilizācijas tiesību filozofijas pamatlicējs. Likums un Tiesības, 2003. Nr. 2 (42), 46.lpp.

Carta Libertatum, kas noteica, ka neviens nevar tikt ieslodzīts vai nevienam nevar tikt atņemta brīvība bez sprieduma. Pēc tam tiesības uz taisnīgu tiesas procesu parādās vairākos dokumentos, piemēram, *Edvarda III Halsbury Statutes*, kas noteica, ka nevienam nevar atņemt īpašumu un neviens nevar tikt notiesāts bez taisnīgas tiesas procesa. Savukārt 1679.gada *Habeas Corpus Act*, ar kuru tika nostiprināta prakse, ka tiesas var izdot pavēles iedzīvotāju aizsardzībai no karaļa administrācijas patvaļas, varētu uzskatīt par tiesību uz aizsardzību administratīvajās tiesās pirmsākumu.¹⁰ Vēsturiski tiesāšanās ir izveidojusies kā institūts, kurā tiek panākta taisnīga strīda izšķiršana. Lai cilvēki varētu atrisināt savus strīdus – domstarpības, tiem bija nepieciešama persona no malas, kas spēj objektīvi izteikt savu viedokli, par to, kā taisnīgāk atrisināms konkrētais strīds. Tādēļ tiesām savā darbībā ir jāievēro viens no senākajiem principiem – taisnīgas tiesas spriešanas princips.

Tiesas ir pēdējā instance, kur persona var panākt taisnīgu risinājumu strīda situācijai vai konfliktam. Tiesāšanās galarezultāts ir likumīgs un taisnīgs nolēmums, kas visiem ir saistošs. Tāpēc kļūdas vai nepilnības lietas vešanā var ļoti dārgi maksāt, it sevišķi tādēļ, ka process satur veselu virkni formālu noteikumu, kas nodrošina ātrāku lietu izskatīšanu.¹¹

Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā minētais jēdziens ietver divus aspektus, proti, “taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un “taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā šī lieta tiek izskatīta. Pirmajā aspektā šis jēdziens tulkojams sasaistē ar Satversmes 6.nodaļu, otrajā sasaistē ar tiesiskas valsts principu, kas izriet no Satversmes 1.panta.¹² Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process aptver vairākas savstarpēji saistītas tiesības. Kopsakarā ar Satversmes 92.panta ceturto teikumu tas nozīmē, ka tiesu procesiem ir jābūt izveidotiem tā, lai personai būtu reāla iespēja saņemt kvalitatīvu juridisko palīdzību.¹³

Taisnīgas tiesas princips, kā arī tiesības uz taisnīgu tiesu ir ietvertas vairākos starptautiskos dokumentos, ko valstis ir pieņēmušas un apņēmušās ievērot savos iekšējos normatīvajos aktos, spriežot tiesu.

Tā, piemēram, tiesības uz taisnīgu tiesu ir ietvertas arī Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā¹⁴. Šīs deklarācijas 10.pants noteic, ka katram cilvēkam viņa tiesību un pienākumu

¹⁰ Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Satversmes 92.panta komentāri. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 120.lpp.

¹¹ Bitāns A. Advokāta loma civilprocesā. Dienas Bizness, 2003. 28.janvāris, pieejams: www.evershedsbitans.com [aplūkots 2012.gada 17.februārī]

¹² Par Satversmes tiesas likuma 19.2 panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002.gada 26.novembra spriedums lietā Nr.2002-09-01. Latvijas Vēstnesis, 2002. 27.novembris, Nr.173 (2748).

¹³ Skudra V. Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību. Jurista Vārds, 2011. 12.aprīlis, Nr.15 (662).

¹⁴ Vispārējā cilvēktiesību deklarācija: ANO Ģenerālā asambleja pieņēma 1984.gada 10.decembrī. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm> [aplūkots 2012.gada 4.aprīlī]

noskaidrošanai, kā arī lai noteiktu viņam izvirzītās kriminālās apsūdzības pamatotību, ir tiesības sakarā ar visu personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā prasīt, lai viņa lietu atklāti un ievērojot visas taisnīguma prasības izskatītu neatkarīga un objektīva tiesa.

Samērā plaši šīs tiesības ir iekļautas arī Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām¹⁵ 14.pantā, kur ir noteikts, ka katram ir tiesības, ja tiek izskatīta jebkura viņam uzrādītā kriminālapsūdzība vai noteiktas viņa tiesības un pienākumi kādā civilprocesā, uz to, lai lietu taisnīgi un publiski izskatītu kompetenta, neatkarīga un objektīva tiesa, kas izveidota saskaņā ar likumu. Katram, kas notiesāts par kādu noziegumu ir tiesības uz to, lai viņa notiesāšanu un spriedumu no jauna izskatītu augstākas instances tiesa.

Kā arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas¹⁶ 6.pantā ir nostiprināts, ka ikvienam ir tiesības, nosakot civilo tiesību un pienākumu vai viņam izvirzītās apsūdzības krimināllietā pamatotību, uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā. Tiesas spriedumu jādara publiski zināmu, taču preses un publikas klātbūtne procesā var tikt pilnībā vai daļēji aizliegta tikumisku apsvērumu, sabiedriskās kārtības vai valsts drošības interesēs tādā demokrātiskā sabiedrībā, kur to prasa nepilngadīgo intereses vai procesa dalībnieku privātās dzīves aizsardzība, vai arī tajā apmērā, kuru tiesa uzskata par absolūti nepieciešamu īpašos apstākļos, kad atklātība apdraudētu taisnīguma intereses.

Eiropas Savienības pamattiesību hartā¹⁷ arī ir iekļautas personas tiesības uz taisnīgu tiesu, jo hartas 47.panta otrajā daļā ir noteikts, ka ikvienai personai ir tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā. Ikvienai personai ir iespējas saņemt konsultāciju, aizstāvību un pārstāvību.

Gan Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, gan Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā ir noteikti arī pieļaujamie ierobežojumi publiskam tiesas procesam, attiecībā uz kriminālapsūdzību ir ietverta nevainīguma prezumpcija, kā arī citas garantijas – būt informētam par apsūdzību, pietiekamu laiku un iespējas sagatavot aizstāvību, aizstāvēt sevi pašam vai ar aizstāvja starpniecību (arī uz iespēju saņemt to par velti līdzekļu trūkuma gadījumā), iespēja noplatināt lieciniekus, izmantot tulka palīdzību, kā arī lai netiktu piespiest dot liecību pret sevi vai atzīt sevi par vainīgu.¹⁸

¹⁵ Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām. Latvijas Vēstnesis. 2003. 23.aprīlis, Nr.61 (2826).

¹⁶ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Starptautiska konvencija. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm> [aplūkots: 2012.gada 4.aprīlī]

¹⁷ Eiropas Savienības pamattiesību harta. Oficiālais Vēstnesis. C303, 2007. 14.decembris.

¹⁸ Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Satversmes 92.panta komentāri. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 121.lpp.

Tiesības uz taisnīgu tiesu veido dažādi elementi un tos iespējams iedalīt pēc to attiecināmības un pēc to rakstura. Pēc to attiecināmības no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošās garantijas iedalāmas tādās, kas vienlīdz attiecināmas kā uz civiltiesiska rakstura lietām, tā uz krimināltiesiska rakstura lietām.¹⁹ Uz krimināltiesiska rakstura lietām būtiskākie attiecināmie elementi cilvēktiesību dokumentos ir īpaši atrunāti. Savukārt civiltiesiska rakstura lietās, attiecībā uz tiesību uz taisnīgas tiesas nodrošināšanu, valstīm ir atzīstama lielāka rīcības brīvība.²⁰ Pēc rakstura tiesību uz taisnīgu tiesu elementus iespējams iedalīt institucionālajos un procesuālajos.²¹ Ir virkne principu un garantiju, kas ir vērsti uz taisnīgas tiesas nodrošināšanu no institucionālā viedokļa (tiesas kā neatkarīga tiesu varas institūcija) un kas ir vērsti uz taisnīgas tiesas nodrošināšanu no procesuālā viedokļa (pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta). Līdz ar to tiesības uz taisnīgu tiesu paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu šo lietu taisnīgu un objektīvu izspiešanu.²²

Kā viens no taisnīgas tiesas aspektiem ir tiesas pieejamības princips, kas nodrošina iespēju ikvienai personai pašai rakstīt prasības pieteikumus, piedalīties un uzstāties tiesas sēdēs, rakstīt sūdzību vai paskaidrojumus par to, piedalīties tiesvedībā pašam vai ar pārstāvja, kas izvēlēts no plaša personu loka, starpniecību. Tomēr tiesas pieejamības princips nav traktējams tik plaši, ka par spēkā stājušos tiesas nolēmumu, kas nav pārsūdzēts likumā noteiktā kārtībā, neapmierinātā puse vēl var iesniegt jaunu sūdzību, kas izraisītu lietas jaunu caurskatīšanu.

Tiesību uz taisnīgu tiesu garantijām ir jābūt efektīvām, praksē saprātīgi īstenojamām, ne teorētiskām. Arī vienas garantijas efektivitātes trūkums var novest pie visa procesa netaisnīguma un netaisnīga rezultāta.²³ Turklāt, lai konstatētu tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu, nav būtiski noskaidrot, vai pārkāpums konkrētajā gadījumā tiešām novedis pie netaisnīga rezultāta.²⁴ No šī secināms, ka tiesības uz taisnīgu tiesu ir vispusīgs un spēcīgs cilvēka pamattiesību aizsardzības līdzeklis.

¹⁹ Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Satversmes 92.panta komentāri. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124.lpp.

²⁰ Karen R. A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008, p.66.

²¹ Čepāne I., Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības. Jurista vārds, 2005. 27.septembris, Nr.36 (391)

²² Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Satversmes 92.panta komentāri. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 125.lpp.

²³ Reid K. A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008, p.68.

²⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1980.gada 13.maija spriedums lietā: 6694/74 Artico v. Italy, para.35.

Taisnīgas tiesas garantija ir cieši saistīta ar pamatotiem, tiesību normām atbilstošiem nolēmumiem. Tā, piemēram, Civilprocesa likuma 189.panta trešajā daļā ir noteikts, ka spriedumam jābūt likumīgam un pamatotam, turklāt tas konkretizēts 190.pantā: “(1)Taisot spriedumu, tiesa vadās pēc materiālo un procesuālo tiesību normām. (2)Tiesa spriedumu pamato uz apstākļiem, kas nodibināti ar pierādījumiem lietā.” Taču taisnīga sprieduma pieņemšanai nepietiek tikai ar tiesību normu gramatisku izpratni. Lai ar piemērojamo tiesību normu sasniegtu taisnīgāko un lietderīgāko mērķi, tiesai jāizmanto dažādas tiesību normu interpretācijas metodes – ne tikai gramatiskā, bet arī vēsturiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā metode.²⁵

Satversmē garantētās personas tiesības uz taisnīgu tiesu var ierobežot Satversmē noteiktajos gadījumos, ja to prasa svarīgu sabiedrības interešu aizsardzība un ja tiek ievērots samērīguma princips.²⁶ Satversmes tiesa arī ir secinājusi, ka tiesības uz taisnīgu tiesu nav absolūtas un var tikt ierobežotas. Satversmes tiesa uzskata, ka zināmos apstākļos valstij ir tiesības ierobežot Satversmē garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu. Satversmes tiesa ir izstrādājusi testu, pēc kura tiek veikta tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojuma pārbaude. Tādējādi tiesai jāizvērtē, vai ierobežojums atbilst šādām prasībām:

- vai tas noteikts ar likumu;
- vai tas atbilst leģitīmam mērķim, kuru valsts vēlas sasniegt, nosakot šo ierobežojumu;
- vai nepastāv citi, personu mazāk ierobežojoši līdzekļi;
- vai tas atbilst samērīguma principam.²⁷

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir konstatējusi, ka tiesība uz taisnīgu tiesu nav absolūta. Tā var tikt ierobežota tiktāl, ciktāl tā netiek atņemta pēc būtības.²⁸

Tomēr šīs tiesības ierobežojumiem, tāpat kā citu pamattiesību ierobežojumiem, jābūt noteiktiem likumā vai, pamatojoties uz likumu, attaisnojamiem ar leģitīmu mērķi un samērīgiem (proporcionāliem) ar šo mērķi.²⁹

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir pieskaitāmas pie nozīmīgākajām personas pamattiesībām.

²⁵ Par likuma "Par tiesu varu" 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra spriedums lietā Nr.2002-06-01. Latvijas Vēstnesis, 2003. 5.februāris, Nr.19 (2784).

²⁶ Skudra V. Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību. Jurista Vārds, 2011. 12.aprīlis, Nr.15 (662).

²⁷ Par likuma "Par valsts noslēpumu" 11. panta piektās daļas un Ministru kabineta 1997. gada 25. jūnija noteikumu nr. 226 "Valsts noslēpuma objektu saraksts" XIV nodaļas 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 23.aprīļa spriedums lietā Nr.2002-20-0103. Latvijas Vēstnesis, 2003. 24.aprīlis, Nr.62 (2827).

²⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1975.gada 21.februāra spriedumu lietā "Golder v. United Kingdom".

²⁹ Par Satversmes tiesas likuma 19.2 panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002.gada 26.novembra spriedums lietā Nr.2002-09-01. Latvijas Vēstnesis, 2002. 27.novembris, Nr.173 (2748).

Šo tiesību attīstības pakāpe lielā mērā uzskatāma par priekšnoteikumu, lai persona spētu īstenot vai aizsargāt citas konstitūcijā vai likumos noteiktās tiesības. Tēlaini izsakoties, iespējams apgalvot, ka minētās tiesības ir pārējo tiesību nodrošināšanas “atslēga”. Gan Satversmes tiesas, gan arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse liecina, ka ievērojams skaits lietu tiek ierosināts un izskatīts tieši saistībā ar tiesību uz taisnīgu tiesu iespējamo pārkāpumu. No tā netieši izriet, ka valsts ne vienmēr spēj pilnā mērā nodrošināt šīs visaptverošās un daudzpusīgās tiesības īstenošanu.³⁰

Demokrātiskā valstī neatņemama valsts sastāvdaļa ir taisnīga un neatkarīga tiesa, kas ir profesionāla, brīva no politiskā spiediena un korumpētības. Taisnīgums ir attīstījies kopā ar cilvēci un transformējies laika gaitā pielāgojoties sabiedrībai. Lai taisnīgumu sasniegtu, tiesai ir nepieciešami palīgi – personas, kas noārda kādā veidā un kā attiecīgajā situācijā būtu līdzsvarotāk izšķirams strīds.

1.2. Advokāta institūta attīstība un tendences

Advokāts - (lat. *advocatus* palīgā sauktais) – jurists, kas sniedz juridiskus padomus un sagatavo dokumentus juridiskos jautājumos klientam, pārziņa klienta juridiskās lietas; ja nepieciešams, arī uzstājoties viņa interesēs civilajās, kriminālajās vai administratīvajās lietās un tiesvedībā. Valstī var būt valsts, zvērinātie vai privātie advokāti, kas var apvienoties profesionālās organizācijās – kolēģijās, asociācijās, biedrībās. Latvijā ir zvērinātie advokāti un līdz 1940.gadam bija arī privātie advokāti.³¹

Latvijas Republikas Advokatūras likumā³² advokāta definīcija ir sniegta 3.pantā – advokāts ir neatkarīgs un profesionāls jurists, kas sniedz juridisko palīdzību, aizstāvot un pārstāvot tiesā un pirmstiesas izmeklēšanā personu likumīgās intereses, sniedzot juridiskas konsultācijas, gatavojot juridiskus dokumentus un veicot citas juridiskas darbības.

No iepriekš minētā var secināt, ka advokāts ir juridiskās profesijas pārstāvis, kura primārā funkcija ir juridiskās palīdzības sniegšana un klientu pārstāvēšana tiesvedībā. Advokāta profesionālo darbību reglamentē noteikti noteikumi, kuriem pakļaušanās ir obligāta.

Eiropas advokātu profesijas pamatprincipu harta³³ nosaka, ka advokāta nozīme, neatkarīgi no tā, vai viņu nolīdzis indivīds, korporācija vai valsts, ir būt par klientam uzticamu padomdevēju un pārstāvi, trešo pušu respektētu profesionāli un neaizstājamu dalībnieku

³⁰ Čepāne I., Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības. Jurista vārds, 2005. 27.septembris, Nr.36 (391).

³¹ Kūtris G. Advokāts. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 8.lpp.

³² Latvijas Republikas Advokatūras likums: LR likums, Ziņotājs, 1993. 19.augusts, Nr.28.

³³ Eiropas advokātu profesijas pamatprincipu harta. Pieņemta Eiropas Advokatūru un Juristu biedrību Padomē 2006.gada 25.novembra Plenārsēdē. Pieejams: <http://www.ccbe.eu/index.php?id=32&L=0> [aplūkots: 2012.gada 12.aprīlī]

taisnīgas tiesas spriešanā. Ietverot sevī visus šos elementus, advokāts, kurš patiesi rīkojas sava klienta interesēs un aizstāv klienta tiesības, arī pilda advokāta amatpienākumus sabiedrībā – t.i. novērš un atturēt no konflikta, nodrošināt, lai konfliktsituācijas tiktu risinātas saskaņā ar atzītiem civiltiesību, valsts tiesību vai krimināltiesību principiem un ar pienācīgu tiesību un interešu ievērošanu, veicināt tiesību pilnveidošanu un aizstāvēt brīvību, taisnīgumu un likuma varu.

Jau IV-V gs. m.ē. Senajā Romā izveidojās tiesai piederošo personu korporācija – *advocati*. Šīs personas pastāvēja pie tiesām. Par pārkāpumiem tiesa varēja advokātu disciplināri sodīt, piemēram, aizliegt lietu vešanu uz laiku vai vispār aizliegt advokātam darboties, izslēdzot to no saraksta. Personu iekļāva speciālajos sarakstos (*statuti*) tikai pēc pārbaudījuma nokārtošanas. Līdz ar to pie katras tiesas darbojās sava veida advokātu kolēģijas, kuru vadīja vecākais (*primas*). Advokāts pārstāvēja klientu tiesā, sniedza konsultācijas un sagatavoja visus nepieciešamos dokumentus. Tiesnesis varēja uzdot advokātam aizstāvja funkcijas veikšanu tādas personas labā, kas nevarēja sev sameklēt advokātu. Romietis ar advokāta statusu nedrīkstēja pretendēt uz tiesneša amatu.³⁴ Kā redzams jau Senās Romas laikā tika izstrādātas advokātu profesijas pamatiezīmes, kas saglabājušās vēl līdz mūsdienām.

Tiesības uz advokāta palīdzību vēsturiski ir attīstījušās kā tiesības pieaicināt savu advokātu. Savukārt tiesības uz to, ka juridisko palīdzību noteiktos gadījumos nodrošina valsts, attīstījušās tikai pagājušā gadsimta otrajā pusē.³⁵

Latvijas tiesību avotos ziņas par advokātu darbību tiesu sistēmās ir atrodamas jau no 15.gadsimta. Viduslaikos Vācu pilsētās darbojās divu veidu tiesas – fogta tiesas un rātes tiesas. Pie fogta tiesas sākotnēji bija amats – prokurators jeb aizstāvis. Saskaņā ar Lībekas tiesībām, tiesas procesā nebija prasība pēc profesionāla aizstāvja vai vispār jebkādas procesuālās palīdzības kādai no tiesas procesa pusēm. Taču tajā pašā laikā katra no pusēm varēja zaudēt prāvu, pieļaujot kādu kļūdu procesuālajās normās.³⁶

Aizstāvji nebija prāvnieku pilnvarotie tiesas procesā un neuzstājās viņu vietā, bet gan konsultēja savus aizstāvam, kuri tiesas procesā piedalījās paši. Aizstāvamajam aizstāvja ieteikumi nebija saistoši. Taču, tā kā ievērojama viduslaiku pilsētas birģeru daļa bija tirgotāji, kuru profesija bija saistīta ar biežu ceļošanu, tad radās nepieciešamība pēc pilnvarotā, kurš aizstāvētu sava klātneesošā pilnvarotāja intereses un pārstāvētu to vajadzības gadījumā tiesas

³⁴ Rakova J. Advokātu ētika: honorārs un personiskā reklāma. Jurista Vārds, 2011. 22.februāris, Nr.8 (655).

³⁵ Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Satversmes 92.panta komentāri. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 121.lpp.

³⁶ Osipova S. Lībekas pilsētas tiesības un to izplatība Austrumeiropā. Rīga:Latvijas Universitāte, 1997, 34.lpp.

priekšā. Tāpēc blakus aizstāvim – konsultantam prokuratoram parādījās arī aizstāvis – pilnvarotais advokāts. Tā 15.gadsimtā Lībekā un arī citās pilsētās parādījās atsevišķa aizstāvju profesija – advokāts.³⁷

1634.gada 12.novembrī, domājams, Rīgas rāte pieņēma Ordonansi, pēc kuras jādzīvo un saskaņā ar kuru jārīkojas advokātiem un prokuratoriem gan zemākajā, gan augstākajā tiesā. Ordonanse faktiski bija Rīgas advokātu un prokuratoru zvērests. Šī Ordonanse bija spēkā līdz 18.gadsimta pirmajai pusei.³⁸ Šajā Ordonansē skaidri un precīzi tika noteikti prokuratoru un advokātu pienākumi:

- 1) respektēt un godāt tiesu;
- 2) ievērot pilsētas tiesības, senās paražas un tradīcijas;
- 3) godprātīgi veikt savus pienākumus;
- 4) ievērot tiesas procesuālo ekonomiju;
- 5) neizpaust amata noslēpumus;
- 6) ievērot atalgojuma taksu, kuru noteikusi rāte, bet pārpratumus par atlīdzību nerisināt pašiem, jo tas ir fogta pienākums;
- 7) nepamest pilsētu lietas izskatīšanas laikā, kas nodrošina arī procesuālo ekonomiju.³⁹

Interesanti, ka jau šajā laikā advokātiem tika piešķirtas tiesības, kas vēl ir aktuālas un darbojas līdz pat mūsdienām. Piemēram, advokāti nedrīkstēja izpaust pušu noslēpumus, attiecības un pamatojumus, kas viņiem kļuva zināmi pildot amata pienākumu vai ko viņi paši lietā bija pamanījuši, kā arī viņi nedrīkstēja pieņemt nelikumīgu lietu, par kuru netaisnību viņi bija pārliecināti pēc sirdsapziņas.

Attīstoties vēsturiskajiem notikumiem Latvijā, tika veidotas un attīstījās tiesību sistēmas. Ņemot vērā, ka Latvijas teritorijā valdīja dažādi valdnieki, tiesību sistēmās ir vērojamas dažādu elementu izmaiņas un attīstības. Latvijas teritorijā 19.gadsimtā advokāti bija iedalīti: vienā kategorijā pastāvēja zvērināti advokāti un palīgi, otrā kategorijā pastāvēja privātdadvokāti. Privātdadvokātiem nebija nepieciešama augstākā izglītība, un viņu darbība bija ierobežotāka salīdzinājumā ar zvērinātiem advokātiem.⁴⁰ Privātdadvokāti jeb tā dēvētie kaktu advokāti Latvijā nostiprināja priekšstatu par advokātiem kā blēžiem un ciniķiem ar apšaubāmu morālo stāju.

Apskatot cariskās Krievijas laiku Latvijas teritorijā var secināt, ka kopējais advokātu

³⁷ Osipova S. Lībekas pilsētas tiesības un to izplatība Austrumeiropā. Rīga:Latvijas Universitāte, 1997, 35.lpp.

³⁸ Melķiša E. redakcijā. Latvijas tiesību avoti. 1.sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti. 10.gs-16.gs. Rīga: LU žurnāls "Latvijas Vēsture" fonds, 1998, 286.lpp.

³⁹ Turpat, 293.lpp.

⁴⁰ Ščerbinskis V. Latvijas advokatūras izveidošanās Grām.: Latvijas advokatūra Zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfinās 1919-1945. Rīga: Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2007, 11 lpp.

skaitis Rīgā un citās pilsētās cariskajā Krievijā salīdzinājumā ar vēlākajiem laikiem bija neliels. Rīga atradās Pēterburgas tiesu palātas apgabalā, līdz ar to uzņemšana advokatūrā notika ar Pēterburgas iestāžu starpniecību. Tajā laikā, tāpat kā mūsdienās, bieži vien advokāta profesiju tēvs nodeva tālāk dēlam, advokatūra bija izveidojusies par samērā noslēgtu kastu, kurai pievienoties nebija viegli. Lielākā daļa advokātu bija dzimusi Baltijas guberņās vai citādi cieši saistīta ar tām, daudzi nāca no muižniecības vai augstākās ierēdniecības aprindām, tādējādi labi iederējās etniski un sociāli saskaldītajās Baltijas provinču sabiedrībās. Daudzi advokāti rosīgi darbojās Rīgas un citu pilsētu sabiedriskajā un politiskajā dzīvē.⁴¹ Šāda iezīme ir novērojama arī mūsdienās, jo daudzi advokatūras pārstāvji aktīvi darbojas gan sabiedriskajā, gan politiskajā dzīvē, piemēram, Saeimā par tautas pārstāvjiem ir ievēlēti vairāki zvērināti advokāti. Lai gūtu visaptverošu priekšstatu par Latvijas advokatūru, nepieciešams aplūkot tās dibināšanas pirmsākumu.

Latvijas advokatūra jau vairākus gadus pirms Pirmā pasaules kara sākuma bija panīkusi. Vidzemes un Kurzemes daļā tā praktiski nedarbojās. Iebrūkot vāciešiem Kurzemē, tika paralizēta Jelgavas un Liepājas apgabaltiesas darbība. 1915.gada vasarā uz Tērbatu evakuēja Rīgas apgabaltiesu. Daudzi advokāti devās līdzi. Tur viņi darbojās bēgļu komitejās un palīdzēja tautiešiem svešumā.⁴²

1918.gada decembrī tika uzsākta neatkarīgās Latvijas iestāžu veidošana un arī tiesu sistēmas pārkārtošana. 1918.gada 6.decembrī Rīgas zvērinātu advokātu sapulcē tika pieņemts priekšlikums “visdrīzākajā laikā” Latvijā izveidot advokātu padomi, tika izvirzīti divi latviešu pārstāvji un viens minoritāšu pārstāvis jaunajai padomei.⁴³ Tomēr tā brīža politiskā situācija Latvijas teritorijā šo priekšlikumu realizēt tik ātri neļāva. Tikai 1921.gada 19.martā notika Zvērinātu advokātu padomes dibināšanas kopsapulce, kurā piedalījās 62 zvērināti advokāti. Zvērinātu advokātu padomes galvenā lēmējinstītūcija bija Zvērinātu advokātu kopsapulce. Tā apstiprināja revīzijas komisijas ziņojumu, budžetu, ievēlēja zvērinātu advokātu palīgu konferenču vadītājus, noteica padomes locekļu skaitu, amatpersonas, kā arī ieteica ierosinājumus likumdošanā. Padomes uzdevums bija sekot advokātu darbībai. Padome lēma par jaunu zvērinātu advokātu un viņu palīgu uzņemšanu, atskaitīšanu, ieskaitīšanu, pārceļšanu uz citu praktizēšanas vietu, kā arī iecēla advokātus personām, kurām bija mazturības tiesības. Zvērinātu advokātu padomes uzraudzību veica Tiesu palāta, kuras lēmumi padomes lietās

⁴¹ Ščerbinskis V. Latvijas advokatūras izveidošanās Grām.: Latvijas advokatūra Zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfiskās 1919-1945. Rīga: Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2007, 11 lpp.

⁴² Krastiņa I. Ētiska neatkarība – mūsu zelts. Rīga: biedrība “Latvietis”, 2010, 11-12.lpp.

⁴³ Ščerbinskis V. Latvijas advokatūras izveidošanās Grām.: Latvijas advokatūra Zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfiskās 1919-1945. Rīga: Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2007, 12 lpp.

nebija pārsūdzami.⁴⁴

Latvijas advokatūra 20.gadsimta 20.-30.gados atradās noteiktā attīstības stadijā. Pamatos tā tika veidota, balstoties uz cariskās Krievijas tradīcijām. Lai gan formāli Latvijā advokāti bija piederīgi brīvajām profesijām, tomēr faktiski tie darbojās kā tiesu palīgi, privātpersonu pārstāvji. 30.gados atklājās daudzi trūkumi advokatūras darbībā, daudz tika diskutēts par profesionālo ētiku, par advokatūras institucionālo lomu tiesu resorā, līdz autoritārajā laikmetā pēc 1934.gada 15.maija apvērsuma veica advokatūras reformu.⁴⁵ Jāatzīst, ka mūsdienās sabiedrībā arī tiek diskutēts par advokātu profesionālo ētiku un trūkumiem advokatūras darbībā. Tas ir aktuāls jautājums katrā laika periodā, jo cilvēku domāšanai atšķiroties, saduras pretēji viedokļi un katram no advokātiem mēdz būt savs skatījums uz lietām. Par to kā tām kopumā ir jāfunkcionē, rezultātā advokatūras darbības principi mēdz atšķirties arī šīs organizācijas iekšienē.

Sarkanajai armijai okupējot Latviju un izveidojot marionešu režīmu, sākās visas neatkarīgās valsts pārvaldes sistēmas sagraušana un jaunas, Maskavas režīmam atbilstošas, izveidošana. Viens no svarīgākajiem pārvaldes sistēmas stūrakmeņiem bija tiesu sistēma. Nekavējoties jau 1940.gada 27.jūnijā zvērinātu advokātu grupa pēc Ata Ķeniņa ierosinājuma iesniedza iesniegumu padomei sasaukt ārkārtas sēdi, kura sasauktu Zvērinātu advokātu padomes ārkārtas kopsapulci. Kopsapulces sasaukšana bija nepieciešama, jo advokāti bija saņēmuši ziņas no Kauņas par Lietuvas advokātu pašvaldības likvidāciju. Advokāti izlēma paši uzņemties iniciatīvu, lai jaunajos apstākļos rastu pēc iespējas labāku risinājumu. Kopsapulcē vecā padome nolika savas pilnvaras un tika ievēlēta jauna padome, kas turpināja darbu līdz 1941.gada janvārim, kad Tieslietu tautas komisariāts advokatūru pilnībā reorganizēja pēc vispārējā PSRS parauga, bez jebkādas advokatūras līdzdalības. Jaunradītā Advokātu kolēģija padomju okupētajā Latvijā tika izveidota, balstoties uz PSRS 1939.gada 19.augusta nolikumu par advokatūru. Latvijā pastāvēja 55 juridiskās konsultācijas ar 124 advokātiem. Rīgā tika izveidotas sešas juridiskās konsultācijas. Advokātu kolēģija strukturāli darbojās līdzīgi kā likvidētā zvērinātu advokātu padome – pastāvēja kolēģijas prezidijs, kas uzņēma jaunus advokātus, lēma par disciplinārsodiem un advokātu izvietošanu. Augstākā lēmējinstāde bija advokātu kopsapulce, kas ievēlēja prezidiju.⁴⁶

Ilgu padomju vara Latvijā nepastāvēja, drīz to nomainīja nacistiskās Vācijas iebrukums. Vācieši daļēji atjaunoja līdz 1940.gada okupācijai funkcionējušo iestāžu darbību. Kara

⁴⁴ Ščerbinskis V. Latvijas advokatūras izveidošanās Grām.: Latvijas advokatūra Zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfijās 1919-1945. Rīga: Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2007,13 lpp.

⁴⁵ Turpat, 27.lpp.

⁴⁶ Turpat, 19 lpp.

apstākļos tieslietu sistēmā tika ieviesta vienkāršota prāvu iztiesāšanas kārtība. Arī zvērinātu advokātu padome sāka savu darbību un tika izskatīti praktizēt pieteikušo advokātu un viņu palīgu saraksti.

Likumsakarīgi, ka Padomju Savienībai otrreiz okupējot Latviju, Zvērinātu advokātu padomes darbība izbeidzās. 1944.gada rudenī darbību uzsāka Latvijas PSR Tieslietu tautas komisariāts, un jau 27.septembrī notika pirmā Advokātu kolēģijas organizācijas biroja sēde. No 1946.gada 26.februāra, kad organizācijas darbi bija pabeigti, biroja funkcijas pildīja Advokātu kolēģijas prezidijs.⁴⁷

Padomju režīma atgriešanās Latvijā pēc 2.pasaules kara ievadīja jaunu ēru advokatūras vēsturē. Radikālas izmaiņas personālsastāvā, vispārējā profesionālās kvalitātes līmeņa krišanās, advokatūras politizēšana bija redzamākās iezīmes. Advokātiem vairs nevajadzēja rēķināties tikai ar likuma burtu un profesionālo ētiku, ievērojama, dažkārt pat svarīgāka bija politiskās situācijas pareiza izpratne. Piemēram, pēc tam kad advokāts Eduards Beķeris bija klienta uzdevumā sastādījis sūdzību par laikraksta "Padomju karogs" redaktora saukšanu pie atbildības par neslavas celšanu, advokāts no kolēģijas prezidija saņēma aizrādījumu, jo E.Beķeris nav padomājis par sūdzības pareizību no politiskā viedokļa, jo padomju dzīves apstākļos šāda redaktora saukšana pie atbildības par neslavas celšanu nav pieļaujama, ņemot vērā preses nozīmi padomju sabiedrībā. Advokātiem jābūt arī politiski izglītotiem, lai nepielaistu politiskas kļūdas.⁴⁸ Advokātiem pirmajās kolēģijas pastāvēšanas desmitgadēs bija ļoti atšķirīgs izglītības līmenis. Ņemot vērā to, ka sākumā bija izjūtams kvalificētu un galvenais, padomju režīmam politiski uzticamu speciālistu trūkums, advokatūrā nereti tika uzņemti cilvēki bez juridiskās izglītības, kas krasi kontrastēja ar pirms okupācijas laika advokatūru. Zemākā izglītība parasti bija no Padomju Savienības uz Latviju pārceltajiem latviešiem.⁴⁹

Šajā laikā tika pilnībā sagrautas demokrātiskās iezīmes, kas bija izveidojušās advokatūras pastāvēšanas pirmsākumos. Advokāti padomju laikā bija lielā mērā pielīdzināti valsts iestāžu kalpotājiem. Viņu darbību regulēja Advokātu kolēģijas locekļu iekšējās kārtības noteikumi, kuros bija paredzēts darba laiks kā jebkurā valsts iestādē. Advokātu kolēģijas prezidijam un juridiskās konsultācijas vadītājam bija jānodrošina kontrole un uzskaitē par

⁴⁷ Ščerbinskis V. Latvijas advokatūras izveidošanās Grām.: Latvijas advokatūra Zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfijās 1919-1945. Rīga: Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2007, 20 lpp.

⁴⁸ Turpat, 21 lpp.

⁴⁹ Ščerbinskis V. Latvijas advokatūras personālsastāvs padomju okupācijas laikā. Grām.: Latvijas advokatūra Advokāti, zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfijās 1944-2010. Rīga: Latvijas Zvērinātu advokātu padome, 2011, 22.lpp.

advokātu ierašanos un aiziešanu no darba.⁵⁰ Šāda advokātu darbības kontrole mūsdienās šķiet pilnīgu absurda un pat neiespējama.

Mūsdienās advokāti pat pauž viedokli, ka padomju laikos advokāta institūts nav pastāvējis. Padomju laikos pastāvēja sakropļota advokāta institūta būtība, ko nekādā ziņā nevar salīdzināt ar mūsdienu demokrātijas jēdzieniem un izpratni. A.Niedre pauž uzskatu, ka “par advokātiem kā neatkarīgas profesijas pārstāvjiem mēs uzzinājām tikai padomju varas sabrukuma laikā, iepazīstoties ar 1990.gada ANO Pamatprincipiem par advokāta lomu”⁵¹.

1990.gada 29.maijā Latvijas PSR Advokātu kolēģijas prezidijs pieņēma lēmumu Nr.31 “Par Latvijas PSR Advokātu kolēģijas nosaukumu maiņu”, kura 1.punktā noteica, ka Latvijas PSR Advokātu kolēģija turpmāk dēvējama par Latvijas advokātu kolēģiju.⁵²

Nākamā pakāpe advokatūras demokratizācijai bija 1993.gada 27.aprīlī pieņemtais Latvijas Republikas Advokatūras likums, kas stājās spēkā 1993.gada 21.maijā, kā arī 1993.gada 27.aprīļa Latvijas Republikas Augstākās padomes lēmums “Par Latvijas Republikas Advokatūras likuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”. Latvijas Republikas Augstākā padome, pieņemot lēmumu, likvidēja Latvijas Advokātu kolēģiju un nodibināja Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģiju.

1993.gada 21.maijā Latvijas advokāti Rīgā, Mazajā ģildē, nodeva advokāta zvērestu un kļuva par Latvijas zvērinātiem advokātiem.⁵³ Šis solis iezīmēja Latvijas zvērinātu advokātu kolēģijas izveidi. Šobrīd Latvijā darbojas zvērināti advokāti, kas ir apvienojušies Latvijas zvērinātu advokātu kolēģijā.

Saskaņā ar Advokatūras likumu Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija kā neatkarīga Latvijas zvērinātu advokātu profesionāla korporācija apvieno visus Latvijā praktizējošos zvērinātos advokātus, lai rūpētos par advokātu profesijas prestižu, veicinātu zvērinātu advokātu profesionālo izaugsmi, radošo spēju izkopšanu un pieredzes apgūšanu un izpildītu Advokatūras likumā un citos likumos noteiktos uzdevumus.⁵⁴ Latvijas zvērinātu advokātu kolēģija saskaņā ar saviem statūtiem veic zvērinātu advokātu uzņemšanu, zvērinātu advokātu atskaitīšanu, zvērinātu advokātu atstādināšanu no pienākumu pildīšanas, organizē zvērinātu advokātu palīgu uzņemšanu un to darbības uzraudzību. Profesionālā organizācija rūpējas, lai advokāti ievērotu likumā noteiktos pienākumus un kvalitatīvi sniegtu savus pakalpojumus.

⁵⁰ Niedre A. Ieskats Latvijas advokatūras vēsturē: 1944-2010. Jurista Vārds, 2011. 5.aprīlis, Nr.14.

⁵¹ Turpat.

⁵² Kaminska G. Par grāmatu un advokatūru. Grām.: Latvijas advokatūra Advokāti, zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfijās 1944-2010. Rīga: Latvijas Zvērinātu advokātu padome, 2011, 15.lpp.

⁵³ Turpat.

⁵⁴ Latvijas zvērinātu advokātu kolēģijas statūti: Pieņemti Latvijas zvērinātu advokātu kopsapulcē 1993.gada 21.maijā. Pieejams: <http://www.advokatura.lv/?open=statuti&lang=lat> [aplūkots: 2012.gada 11.martā]

Zvērinātu advokātu kolēģijas institūcijas, kopš 2004.gada 27.maija grozījumiem Latvijas Republikas Advokatūras likumā, ir četras – Latvijas zvērinātu advokātu kopsapulce, kas ir augstākā institūcija, Latvijas zvērinātu advokātu padome, kas ir pārvaldes, uzraudzības un izpildu institūcija, revīzijas komisija un disciplinārlietu komisija.⁵⁵ Latvijas advokatūras attīstības ceļš un veidošanās ir bijis ilgstošs process, kā rezultātā ir izveidojušās arī šīs institūcijas tradīcijas un ētika. Mainoties Latvijas advokātu paaudzēm, iedibinātie ētikas principi un pamati turpina pastāvēt kopsakarā ar Latvijas tiesu sistēmas pamatiem.

Advokatūra veselīgi var attīstīties tikai tad, ja tā ir pilnīgi neatkarīga korporācija un tā pati veic stingru uzraudzību, strikti ievēro Latvijas Republikas Advokatūras likuma normas, advokātu profesionālās ētikas normas un advokatūras tradīcijas.⁵⁶ Raugoties uz advokatūru kā institūcijas modeli šodien, ir redzams, ka tā ir neatkarīga institūcija ar stingru savu iekšējās kontroles mehānismu, kas nodrošina un veicina advokātu neatkarību un tiesiskumu.

Latvijā par advokātiem, saskaņā ar Latvijas Republikas Advokatūras likumā noteikto kārtību var būt:

- 1) zvērināti advokāti;
- 2) zvērinātu advokātu palīgi;
- 3) Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņi, kuri ieguvuši advokāta kvalifikāciju kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm;

Ārvalstu advokāti, izņemot Eiropas Savienības dalībvalstu advokātus, Latvijā var praktizēt saskaņā ar Latvijas Republikai saistošiem starptautiskajiem līgumiem par juridisko palīdzību.

Par zvērinātu advokātu Latvijā, saskaņā ar Latvijas Republikas Advokatūras likumu var kļūt personas, kas:

- 1) ir Latvijas pilsoņi;
- 2) ir ar nevainojamu reputāciju;
- 3) sasniegušas divdesmit piecu gadu vecumu;
- 4) saņēmušas valsts atzītu otrā līmeņa augstākās izglītības diplomu tiesību zinātnēs un ieguvušas jurista kvalifikāciju;
- 5) prot valsts valodu augstākajā līmenī;
- 6) ieguvušas darba pieredzi, strādājot kādā no šādiem amatiem:
  - a) vismaz trīs gadus — tiesneša amatā,
  - b) vismaz piecus gadus — prokurora, zvērināta tiesu izpildītāja vai zvērināta notāra amatā vai par zvērināta advokāta palīgu,

⁵⁵ Kaminska G. Par grāmatu un advokatūru. Grām.: Latvijas advokatūra Advokāti, zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfijās 1944-2010. Rīga: Latvijas Zvērinātu advokātu padome, 2011, 15.lpp.

⁵⁶ Krastiņa I. Ētiska neatkarība – mūsu zelts. Rīga: biedrība "Latvietis", 2010, 3.lpp.

c) vismaz septiņus gadus — augstskolas tiesību zinātņu specialitātes akadēmiskā personāla amatā vai citā juridiskās specialitātes amatā;

7) nokārtojušas advokāta eksāmenu.

No advokāta eksāmena kārtošanas ir atbrīvoti tiesību zinātņu doktori.

Zvērināti advokāti un viņu palīgi ir finansiāli pastāvīgas pašnodarbinātas personas, kas piekopj reglamentētu brīvo profesiju, tātad profesiju, kas ir neatkarīga un nav pakļauta politiskiem un ekonomiskiem ierobežojumiem. Taču šī advokātu brīvā profesija ir piederīga tiesu sistēmai. To noteic, gan Latvijas Republikas Advokatūras likums, gan likums “Par tiesu varu”,⁵⁷ kurā pie tiesu sistēmai piederīgām personām 106.² pantā ir minēti zvērināti advokāti.

Pēc savas būtības zvērināti advokāti un viņu palīgi nav valsts dienestā, un viņu amats pat nav savienojams ar to. Advokāta arods ir īpaša profesija – kalpošana tiesību aizsardzībai sabiedrībā un valstī. Blakus advokāta aroda saimnieciskai pusei pastāv arī tā sabiedriskā puse, blakus materiālām interesēm ar šo arodu kā ar jebkuru intelektuālu darbu sabiedrības un valsts labā saistās arī personas morālās (nemantiskās) intereses. Un tieši šajā morālajā elementā izpaužas advokāta aroda būtība. Zvērināti advokāti un viņu palīgi pastāv pie tiesām, viņu darbībai (praksei) ir publisks raksturs, un viņi ir apveltīti ar tiesībām un pienākumiem, kas izriet no viņu sabiedriskā stāvokļa. Līdz ar to advokātu darbību (praksi) šajā nozīmē var uzskatīt par zināma veida dienestu, dienestu tiesu resorā.⁵⁸

Latvijas Republikas Advokatūras likuma 116.pantā ir noteikts, ka Latvijā zvērināti advokāti praktizē individuāli vai arī sadarbībā vienīgi ar citiem zvērinātiem advokātiem. Zvērināti advokāti var izveidot zvērinātu advokātu birojus, kurus reģistrē Latvijas Zvērinātu advokātu padomē. Kā arī minētā likuma 117.pantā ir noteikts, ka zvērināti advokāti praktizē tieši un personiski. Likums paredz arī, ka zvērināti advokāti uz darba līguma pamata var pieņemt darbā tehnisko, saimniecisko vai konsultatīvo personālu, par kura darbību viņi atbild un kuram ir aizliegts nodarboties ar juridiskās palīdzības sniegšanu. Latvijā likumdevējs ir vēlējis, ka zvērināti advokāti veicot savus pienākumu – sniedzot juridisko palīdzību, to dara personiski un informācija, ko advokāts iegūst pildot uzdevumu, tiek aizsargāta no trešajām personām advokātu birojos. Latvijas Zvērinātu advokātu padome ir paudusi viedokli, ka zvērināta advokāta (un zvērināta advokāta palīga) amats nav savienojams ar tādu blakus nodarbošanos, kura kaitē zvērinātas advokatūras reputācijai vai kura nostāda zvērinātu advokātu (vai viņa palīgu) atkarīgā stāvoklī, vai kura atņem zvērinātam advokātam (vai viņa

⁵⁷ Likums “Par tiesu varu”: LR likums. Ziņotājs, 1993. 14.janvāris, Nr.1.

⁵⁸ Latvijas zvērinātu advokātu padomes metodiskie norādījumi (apkārtraksts). Apstiprināti ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes 2011.gada 1.marta lēmumu Nr.65 (protokols Nr.3).

palīgam) tik daudz laika, ka viņš nevar faktiski nodarboties ar savu tiešo advokāta darbu.⁵⁹ Kā arī Zvērinātu advokātu padome ir norādījusi, ka juridiskās palīdzības sniegšana kā uzņēmējdarbība ētisku apsvērumu dēļ nav savienojama ar advokāta stāvokli sabiedrībā Latvijas Republikas Advokatūras likuma 15.panta 10.punkta izpratnē, zvērinātiem advokātiem un viņu palīgiem ir aizliegts dibināt darba tiesiskās attiecībās ar darba devēju, kas nodarbojas ar šādu darbību un/vai ja darba tiesisko attiecību ietvaros šāda darbība veicama.⁶⁰ Šis Zvērinātu advokātu padomes viedoklis sasaucas ar Eiropas Savienības tiesas spriedumu *Akzo Nobel Chemicals Ltd. v. Commission of European Communities* lietā, kurā tiesa pauda atziņas, ka advokātu un to klientu saziņas konfidencialitāte būtu jāaizsargā Eiropas Kopienu līmenī un precizēja, ka šīs saziņas aizsardzības piemērošana ir atkarīga no divu kumulatīvu nosacījumu izpildes. Pirmkārt, saziņai ar advokātu ir jābūt saistītai ar “klienta tiesību uz aizstāvību” īstenošanu un, otrkārt, tai ir jābūt tādai saziņai, kas notikusi ar “neatkarīgiem advokātiem”, proti, “advokātiem, kurus ar to klientu nesaista darba tiesiskās attiecības.”⁶¹

Tiesa iepriekš minētajā spriedumā norādīja, ka, neraugoties uz piederību advokātu kolēģijai un no tā izrietošajām profesionālajām saistībām, uzņēmumā nodarbināts advokāts – nav tikpat neatkarīgs no sava darba devēja kā advokātu birojā praktizējošs advokāts no sava klienta. Šādos apstākļos uzņēmumā nodarbināts advokāts nevar tikpat efektīvi kā advokātu birojā praktizējošs advokāts risināt iespējamus interešu konfliktus starp saviem profesionālajiem pienākumiem un sava klienta mērķiem un vēlmēm.⁶² Uzņēmumā nodarbināts advokāts nevar neņemt vērā tā darba devēja īstenoto komercstratēģiju, tādējādi tas apdraud tā iespēju veikt neatkarīgu profesionālo darbību.⁶³ Gan no uzņēmumā nodarbināta advokāta ekonomiskās atkarības, gan no ciešu attiecību ar darba devēju viedokļa, uzņēmumā nodarbinātam advokātam nav advokātu birojā praktizējošam advokātam pielīdzināmas profesionālās neatkarības.⁶⁴

No iepriekš minētā var secināt, ka Latvijas Zvērinātu advokātu padome, paužot savu viedokli par advokātu nodarbināšanu uz darba tiesisko attiecību pamata, ir vēlējusies aizsargāt klientu intereses, ievērojot advokāta neatkarības apsvērumus.

No visām juristu profesijām advokāta profesija ir vienīgā, kurai klientu lietu vešana tiesā ir primārais uzdevums. Protams, advokāti sniedz arī juridisko palīdzību, tomēr viņu

---

⁵⁹ Latvijas zvērinātu advokātu padomes metodiskie norādījumi (apkārtraksts). Apstiprināti ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes 2011.gada 1.marta lēmumu Nr.65 (protokols Nr.3).

⁶⁰ Turpat.

⁶¹ Eiropas Savienības tiesas 2010.gada 14.septembra spriedums lietā: C-550/07 *Akzo Nobel Chemicals Ltd. v. Commission of European Communities*, p.40-41.

⁶² Turpat, p.45.

⁶³ Turpat, p.47.

⁶⁴ Turpat, p.49.

profesionālā kvalifikācija pirmām kārtām apliecina spējas un pieredzi aizstāvēt klientu intereses tiesā.⁶⁵ Advokātam ir jābūt neatkarīgam un viņa darbam ir jābūt patstāvīgam. Lai nodrošinātu zvērinātu advokātu un viņu palīgu profesionālo neatkarību, Latvijas Republikas Advokatūrās likuma 6.pantā ir noteiktas vairākas privilēģijas, kuras bauda zvērināti advokāti un viņu palīgi.

Šajā iepriekš minētajā pantā ir nostiprināta advokāta imunitāte, kas izpaužas kā aizliegums – valsts un pašvaldības institūcijām, tiesām, prokuroriem un pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm iejaukties advokātu profesionālajā darbībā, ietekmēt vai iespaidot viņus; pieprasīt no advokātiem ziņas un paskaidrojumus, kā arī nopratināt viņus kā lieciniekus par faktiem, kas viņiem kļuvuši zināmi, sniedzot juridisko palīdzību; pieprasīt no klientiem ziņas par advokātu sniegtās palīdzības faktu un tā saturu. Šajā pantā ir minēta arī piebilde, ka par juridiskās palīdzības sniegšanu nav atzīstama advokāta nelikumīga darbība klienta interesēs, kā arī darbība klienta nelikumīga nodarījuma veicināšanai. Tātad var secināt, ka prokuroriem un tiesai ir pieļaujama advokātu imunitātes pārkāpšana, respektīvi, advokātu drīkst pratināt par darbībām, kuras viņš ir veicis klienta interesēs nelikumīgi. Kā norāda Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūras virsprokurore Venita Zalamane, nedrīkstētu pārkāpt advokāta imunitāti, ja tā netiek ļaunprātīgi izmantota. V. Zalamane uzskatu, ka tajos gadījumos, kad advokāta intereses ir konfliktā kaut kādā veidā, un prokuratūra to var pierādīt, advokātu varētu pratināt.⁶⁶ Nevar nepiekrīst prokurores viedoklim šajā gadījumā, jo tas pat izriet no Latvijas Republikas Advokatūras likuma, taču grūtākais ir pierādīt advokāta nelikumīgu darbību klienta interesēs. Tas, ka klients darbojas nelikumīgu, nenozīmē un nepierāda to, ka advokāts arī darbojas nelikumīgi. Šī traušlā robežšķirtne ir tiesas spriedēja jautājums, kas katrā gadījumā ir jāizvērtē un jāizspriež, vai advokāta imunitāte ir attiecināma vai nav attiecināma uz konkrēto gadījumu. Advokātam visās lietās pirmais bauslis ir “*Primum non nocere*” – tikai nekaitēt klientam, kurš ir tev uzticējies. Klienta uzticību nedrīkst ļaunprātīgi izmantot, tā ir ļoti traušla un ne ar kādu naudu to nevar atgūt.⁶⁷

Advokāts nevarētu pienācīgi veikt savu uzdevumu konsultēt, aizstāvēt un pārstāvēt klientu, bet klientam tādā gadījumā tiktu liegtas tam Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā piešķirtās tiesības, ja advokātam tiesas procesā vai tā sagatavošanas stadijā būtu pienākums sadarboties ar valsts iestādēm, tām nododot

⁶⁵ Bitāns A. Advokāta loma civiprocesā. Pieejams: <http://www.evershedsbitans.com/> [aplūkots 2012.gada 17.februārī]

⁶⁶ Riekstiņa R. Personālintervija ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūras virsprokurori Venitu Zalamani. 2011.gada 14.marts. (nav publicēts)

⁶⁷ Krastiņa I. Ētiska neatkarība – mūsu zelts. Rīga: biedrība “Latvietis”, 2010, 3.lpp.

informāciju, kas iegūta juridiskās konsultācijās, kas notikušas šādā procesā.⁶⁸

Francijā rūpējas par advokāta imunitātes saglabāšanu, paredzot pat kriminālatbildību par profesionālā noslēpuma neievērošanu. Advokāts var atteikties no liecības došanas, ja tas skar profesionālo noslēpumu. Tikai piedaloties Advokātu kolēģijas vadības pārstāvim, izmeklētājs var izdarīt kratīšanu pie advokāta (izņemot gadījumus, kad apsūdzība vērsta pret pašu advokātu). Advokāts var atklāt profesionālo noslēpumu tikai tad, ja viņš aizstāv pats sevi. Tā advokāts ir atbrīvots no profesionālā noslēpuma ievērošanas gadījumos, kad klients izvirza prasību pret viņu, tāpat arī gadījumos, ja šādu prasību izvirza trešā persona.⁶⁹

Zvērinātiem advokātiem Latvijā ir amata simboli, kas ir apstiprināti ar 2003.gada 21.maija Zvērinātu advokātu padomes lēmumu Nr.71. Šie amata simboli ir advokāta amata tērps – talārs, kas izgatavots no violetas krāsas auduma, un amata zīme. Talāru advokāti nēsā tiesas sēdēs, taču amata zīmi advokāti nēsā pildot zvērināta advokāta pienākumus. Kā arī pie advokātu amata simboliem ir pieskaitāmi advokāta zvērests, kas tiek nodots pirms uzņemšanas zvērinātu advokātu skaitā un zvērinātu advokātu palīgu solījums, ko palīgi dod, kad tiek uzņemti zvērinātu advokātu palīgu skaitā.

Lai varētu nodrošināt kvalitatīvus sniegtos advokātu pakalpojumus, advokātiem ir nepieciešams ievērot gan ētikas normas, gan tiesību normas un demokrātiskās brīvības. Demokrātiskās brīvības un ētikas normas, kas nosaka indivīda vai amatpersonas pareizu uzvedību, ir cieši savstarpēji saistītas. Demokrātija nevar pastāvēt, ja netiek ievērotas stabilas uzvedības un ētikas normas. Sabiedrībai sasniedzot noteiktu brieduma pakāpi, rodas nepieciešamība pēc morālām un ētiskām vērtībām. Un pretēji – attīstoties šīm vērtībām, sabiedrība var kvalitatīvi mainīties.⁷⁰ Advokātu ētiku regulē 1993.gada 21.maijā Zvērinātu advokātu kopsapulcē pieņemtais Latvijas zvērinātu advokātu ētikas kodekss (turpmāk – ētikas kodekss),⁷¹ Eiropas Savienības advokātu Ētikas kodekss⁷² un Eiropas advokāta profesijas Pamatprincipu Harta⁷³. Ētikas kodekss ir neatņemama advokāta profesijas sastāvdaļa, kas advokātiem ir jāievēro ikvienā dzīves situācijā pildot savus pienākumus. Par ētikas kodeksa pārkāpumiem advokātiem ir noteikta atbildība. Ir izveidota spēcīga iekšējā kontrole attiecībā

⁶⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 2007.gada 26.jūnija spriedums lietā: C-305/05 Ordre des barreaux francophones et germanophone, Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, Ordre des barreaux flamands, Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles v. Conseils des Ministres, p.32.

⁶⁹ Niedre A. Latvijas advokatūra Eiropā. Jurista Vārds, 1996. 8.marts, Nr.5 (19).

⁷⁰ Guļāns A. Tiesnešu un advokātu ētika, uzvedība un atbildība. Jurista Vārds, 2006. 4.jūlijs, Nr.26 (429).

⁷¹ Latvijas Zvērinātu advokātu ētikas kodekss: Pieņemts Latvijas zvērinātu advokātu kopsapulcē 1993.gada 21.maijā. Pieejams: www.advokatura.lv [aplūkots: 2012.gada 19.martā]

⁷² Eiropas advokātu ētikas kodekss. Pieņemts Eiropas Advokatūru un Juristu biedrību Padomē 1988.gada 28.oktobrī Plenārsēdē. Pieejams: <http://www.ccbe.eu/index.php?id=32&L=0> [aplūkots: 2012.gada 12.aprīlī]

⁷³ Eiropas advokāta profesijas pamatprincipu harta. Pieņemta Eiropas Advokatūru un Juristu biedrību Padomē 2006.gada 25.novembra Plenārsēdē. Pieejams: <http://www.ccbe.eu/index.php?id=32&L=0> [aplūkots: 2012.gada 12.aprīlī]

uz advokātu ētikas ievērošanu un neskaidro jautājumu vērtēšanu un izskaidrošanu Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijā.⁷⁴

Advokātiem savas darbības pamatā ir jāievēro šādi vispārējie principi:

- 1) neatkarība;
- 2) uzticamība un personiskais godīgums;
- 3) konfidencialitāte;
- 4) nesavienojami amati;
- 5) personiskā reklāma;
- 6) attiecības ar klientu;
- 7) attiecības ar tiesu;
- 8) attiecības starp advokātiem.⁷⁵

Zvērinātu advokātu profesionālā darbība ir intelektuāls darbs un tās mērķis nav peļņas gūšana. Šis princis ir nostiprināts arī Latvijas Republikas Advokatūras likumā un tas sakņojas jau antīkajā pasaulē. Senajā Romā aizstāvība pēc radniecības principa pakāpeniski pārveidojās par patronātu, tas nozīmē – ietekmīgs, bagāts patrons sniedza nepieciešamo palīdzību plašam personu lokam, tostarp arī tiesā. Par šo palīdzību patrons nekādu atlīdzību neprasīja, tomēr personas, kurām šī palīdzība tika sniegta, varēja brīvi izrādīt savu pateicību, pasniedzot patronam dāvanas jeb honorāru (*honorarium*).⁷⁶ Mūsdienās advokāta darbību raksturo neatkarības princips – advokāts savā darbībā ir neatkarīgs un brīvs gan no ārējās ietekmes, kas izpaužas, piemēram, klienta vai sabiedrības spiediena rezultātā, gan arī no iekšējās ietekmes, kas izpaužas kā situācijas uztvere sev vēlamā subjektīvā izpratnē. Advokāta neatkarības principu nodrošina un veicina savā ziņā arī garantija, ka advokāts saņems atlīdzību par profesionālo darbību neatkarīgi no lietas iznākuma.

Latvijas Republikas Advokatūras likuma 57.pantā ir noteikts, ka zvērināti advokāti par uzņemšanos vest lietu un attiecīgās atlīdzības apmēru rakstveidā vienojas ar klientu. Klients jebkurā laikā var pieņemt viena zvērināta advokāta vietā citu zvērinātu advokātu vai pats uzņemties lietas vešanu, atlīdzinot advokātam par viņa veikto darbu saskaņā ar rakstveida vienošanos. Strīda gadījumā, ja zvērināta advokāta un klienta vienošanās nav noslēgta rakstveidā, advokātam atlīdzību divkārsšā apmērā, kā arī citus ar juridiskās palīdzības sniegšanu saistītos atlīdzināmos izdevumus nosaka normatīvajos aktos par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības samaksu noteiktajos apmēros. Atlīdzību advokātam un citus atlīdzināmos

⁷⁴ Liepa. L. Advokāta vārdam jāklūst par sinonīmu ētikai, profesionalitātei un atklātībai. Diena, 2012. 21.marts. Pieejams: www.diena.lv [aplūkots: 2012.gada 25.martā]

⁷⁵ Krastiņa I. Ētiska neatkarība – mūsu zelts. Rīga: biedrība "Latvietis", 2010, 5.lpp.

⁷⁶ Rakova J. Advokātu ētika: honorārs un personiskā reklāma. Jurista Vārds, 2011. 22.februāris, Nr.8 (655)

izdevumus sedz klients. Noteikto zvērināta advokāta atlīdzību un citus ar juridiskās palīdzības sniegšanu saistītos atlīdzināmos izdevumus nesedz no valsts budžeta līdzekļiem. Latvijā nav noteikti advokāta honorāra ierobežojumi, klients ar advokātu var brīvi izvēlēties un vienoties par atlīdzību juridiskās palīdzības sniegšanai. Savukārt Itālijā saskaņā ar Karaļa dekrētlukuma 57. – 60.pantu par katru darbību vai darbību virkni ir jānosaka honorāru maksimālā un minimālā summa, ko nosaka Valsts advokātu padome. Savukārt pašus honorārus nosaka tiesu iestāde, pamatojoties uz minētajiem kritērijiem un ņemot vērā izskatāmo jautājumu sarežģītību un daudzumu. Advokāti, nosakot savus honorārus klientiem ārpusiestas saistītās darbībās, ievēro Valsts advokātu padomes noteiktos kritērijus. Itālijas 1942.gada 13.jūnija likums Nr.794 par advokātu honorāriem par tiesvedības pakalpojumiem civillietās 24.pantā ir paredzēts, ka nevar atkāpties no minimālajiem honorāriem, kas noteikti par advokātu pakalpojumiem.⁷⁷

Eiropas Savienības tiesa savā judikatūrā ir paudusi atziņas, ka tiesiskais regulējums, ar kuru, noslēdzot vienošanos, ir pilnībā aizliegts atkāpties no advokāta honorāru tarifā noteiktajiem minimālajiem advokāta honorāriem par pakalpojumiem, kuri, pirmkārt, ir juridiska rakstura un, otrkārt, kurus sniedz vienīgi advokāti, ir Eiropas Kopienų līgumā paredzētās pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums.⁷⁸ Iespējams, ka šis ir viens no argumentiem, kāpēc Latvijā netiek ieviesta advokātu honorāru regulācija un tā tiek atstāta pašu personu ziņā, kuras var brīvi pielīgt sniegtajam pakalpojumam atalgojumu.

Advokāta darbs bieži vien ir intelektuāli un psiholoģiski smags, dažkārt pat nervozs. Advokāts ir pirmais, pie kura nonāk strīds. Līdzīgi kā to dara tiesnesis, advokāts noskaidro faktiskos lietas apstākļus, atrod, interpretē un piemēro tiesību normas, kas attiecināmas uz konkrēto situāciju. Savam klientam advokāts godīgi atklāj iespējamās lietas attīstības un atrisināšanās variantus – gan klientam labvēlīgus, gan nelabvēlīgus. Advokāts gan vēsturiski ir bijis, gan arī tagad ir saite starp personu un tās tiesībām. Klienta noslēpuma aizsardzības princips, kas nostiprināts gan Latvijas Republikas Advokatūras likumā, gan ētikas kodeksā, nepieļauj lietas apstākļus, kas saistīti ar klientam nozīmīgiem faktiem un pierādījumiem, izklāstīt publiski.⁷⁹

Ētikas kodekss nosaka, ka advokāts ir tiesīgs informēt sabiedrību par savu darbību nodrošinot sniegtās informācijas patiesumu, precizitāti un atbilstību savām iespējām un profesionālo zināšanu līmenim, lai viņa sniegtā informācija neradītu kaitējumu valsts,

⁷⁷ Eiropas Savienības tiesas 2011.gada 29.marta spriedums lietā: C565/08 Commission v Italy, p.3.-6.

⁷⁸ Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 2006.gada 5.decembra spriedums lietā: C94/04 un C-202/04 Cipolla v. Meloni, p.70.

⁷⁹ Liepa L. Advokātu pārkāpumi, disciplinārlietas un tiesu varas intereses. Jurista Vārds, 2006. 20.jūnijs, Nr.24 (427).

sabiedrības un advokātu profesijas interesēm un pamatprincipiem. Advokātiem, veicot sevis pašreklāmu, ir jāievēro stingri noteikumi un ierobežojumi. Latvijas Zvērinātu advokātu padome ir izstrādājusi Latvijas zvērinātu advokātu personiskās reklāmas pamatprincipus.⁸⁰ Šie pamatprincipi ir izstrādāti, lai advokātiem izskaidrotu advokātu reklāmas ierobežojumus un samazinātu advokātu reklamēšanās pārkāpumus. Advokāta sniegtā palīdzība nav ne prece, ne pakalpojums. Advokāts nedrīkst garantēt juridiskās palīdzības rezultātu, ne arī veicināt pieprasījumu pēc tās.⁸¹ Tieši šo iemeslu dēļ advokātiem ir jāsaprot, ka tie nav pielīdzināmi vispārīgiem subjektiem – komersantiem, kas izmanto reklāmas pakalpojumus un piedāvā savas preces un pakalpojumus, lai tirgus apstākļos izdzīvotu un attīstītu savas preces, pakalpojuma realizēšanu. Latvijas advokatūra paredz, ka advokāts nedrīkst uzbāzīgi meklēt klientus. Advokāts iekaro sabiedrību un iegūst klientus ar savām profesionālajām zināšanām, cilvēku dabas izpratni, pārliecību un uzticību. Franču advokāti uzskatīja, ka advokatūras galamērķis nav bagātība (materiāli sasniegumi), bet gan gods un cieņa.⁸²

Profesionālā advokātu darbība ir zināmā mērā ierobežota, jo darbojoties advokāta profesijā ir jāievēro, kurus amatus persona, kā advokāts nevar ieņemt, kuri amati nav savienojami ar advokāta profesiju. Advokāta profesionālā darbība (prakse) ir un var būt vienīgi zvērinātu advokātu un viņu palīgu galvenā profesionālā nodarbošanās (pamatnodarbošanās).⁸³ Zvērinātiem advokātiem un viņu palīgiem ir tiešs aizliegums sastāvēt valsts un pašvaldības, kā arī to kapitālsabiedrību dienestā. Aizlieguma pamatā ir vispārīgs apsvērums, ka no personām, kuras atrodas valsts un pašvaldības dienestā, kā arī to kapitālsabiedrības dienestā un pakļautībā, nevar sagaidīt ne to neatkarību, kas nepieciešama advokāta amata pienākumu pilnvērtīgai veikšanai, ne to brīvību pēc saviem ieskatiem rīkoties ar savu laiku un spēkiem, bez kā nav iespējams pilnvērtīgi pildīt dažādos zvērināta advokāta un viņa palīga amata pienākumus, tajā skaitā, pienākumu nodrošināt juridiskās palīdzības pieejamību. Kā arī aizliegums pamatos, ar to, ka divu nodarbošanos, kas katra prasa visu uzmanību, visus spēkus un gandrīz visu laiku, apvienošana nenovēršami kaitēs kādai no šīm nodarbēm.⁸⁴ Pārējās advokātu un viņu palīgu blakus nodarbes, kuras Latvijas Republikas Advokatūras likums tieši neaizliedz, ir atļautas, taču Latvijas Republikas Advokatūras likumā ir noteikts, ka par zvērinātiem advokātiem un viņu palīgiem nevar uzņemt tādas personas,

⁸⁰ Latvijas Zvērinātu advokātu personiskās reklāmas pamatprincipi: Pieņemti 2010.gada 23.martā ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes lēmumu Nr.77. Pieejams: www.advokatura.lv [aplūkots: 2012.gada 19.martā]

⁸¹ Rakova J. Advokātu ētika: honorārs un personiskā reklāma. Jurista Vārds, 2011. 22.februāris, Nr.8 (655).

⁸² Turpat.

⁸³ Latvijas zvērinātu advokātu padomes metodiskie norādījumi (apkārtraksts). Apstiprināti ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes 2011.gada 1.marta lēmumu Nr.65 (protokols Nr.3).

⁸⁴ Turpat.

kuru blakus nodarbošanos Latvijas Zvērinātu advokātu padome ētisku apsvērumu dēļ atzinusi par nesavienojamu ar zvērinātu advokātu un viņu palīgu stāvokli sabiedrībā. Latvijas Zvērinātu advokātu padomei ir piešķirtas tiesības ētisku apsvērumu dēļ tomēr aizliegt atsevišķas ar Latvijas Republikas Advokatūras likumu tieši neaizliegtas zvērinātu advokātu un viņu palīgu blakus nodarbes.

Advokāta, kā kvalificēta jurista loma sabiedrībā ir nepieciešama, jo tas ir palīgs tiesvedībā lietas taisnīgai atrisināšanai. Tomēr, vai advokātu loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai? Šajā jautājumā autore piekrīt Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatoram Aldim Laviņam⁸⁵, kurš pauž viedokli, ka starp jēdzieniem advokāts un kvalificēts jurists vienādības zīmi likt nevarētu. Viņš norāda, ka advokāts ir kvalificēts jurists, kā arī advokāts ir tiesu sistēmai piederīga persona, kas ir nokārtojusi advokāta kvalifikācijas eksāmenu un nodevusi zvērestu. Advokātam ir atbildība klienta priekšā un advokātam pastāv disciplinārās kontroles mehānisms. Tāpat autore piekrīt Latvijas Zvērinātu advokātu padomes locekļa, zvērināta advokāta Raivo Sjademes⁸⁶ paustajam viedoklim, ka visiem advokātiem ir jābūt kvalificētiem juristiem, taču ne katrs kvalificēts jurists ir tiesīgs būt un var būt advokāts. R. Sjademe uzskatu, ka advokāts ir kaut kas vairāk kā kvalificēts jurists, jo advokātiem viens no papildus kritērijiem ir būtiska pieredze lietu vešanā. Kvalificēts jurists var būt arī profesors augstskolā, bet viņš nebūs advokāts, jo viņam nebūs pieredze darbā ar klientiem, tiesu, prokuratūru, policiju.

Advokātam ir Latvijas Republikas Advokatūras likumā paredzētās tiesības zvērinātu advokātu un zvērinātu advokātu palīgu profesionālās darbības rezultātā iespējamā zaudējuma risku apdrošināt. Zvērinātam advokātam jāinformē klients par neapdrošināšanas faktu. Tā ir kā garantija, kas kalpo klienta interešu papildus aizsardzībai. Tas neapšaubāmi liecina par to, ka kvalificētu juristu pielīdzināt advokātam nevar, jo kvalificētu juristu darbība nav pakļauta kontroles mehānismam un kvalificēti juristi nav atbildīgi savu klientu priekšā.

Pilnīga uzticēšanās klientam, pilnīga konfidencialitātes ievērošana, neatkarība, kā arī pastāvīgais konflikts starp sabiedrībā bieži neizprastu obligātu klienta interešu ievērošanas pienākumu un vienlaikus pakļaušanos pastāvošajām tiesību normām – tie ir nosacījumi, kas advokāta darbību atšķir no citām profesionālajām darbībām.⁸⁷

Advokātam kā profesionālim ir nepieciešama augsta morālā attīstība un ētiskie principi,

⁸⁵ Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatoru Aldi Laviņu. 2011.gada 15.marts. (nav publicēts)

⁸⁶ Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes locekli zvērinātu advokātu Raivo Sjademi. 2011.gada 16.marts. (nav publicēts)

⁸⁷ Rode O., Pastille J.K. Neatkarīga advokatūra Eiropā: vēsture un nākotnes perspektīvas. Jurista Vārds, 2004. 6.jūlijs, Nr.25 (330).

lai varētu pilnvērtīgi un profesionāli pildīt savus pienākumus attiecībā pret klientiem, tos pārstāvēt tiesvedībā un sniegt juridisko palīdzību.

1.3. Advokāta loma taisnīgas tiesas spriešanā

Advokāta loma taisnīgas tiesas spriešanā ir nostiprināta normatīvajos aktos un šo lomu tiesu sistēmā nosargā šai sistēmai piederīgās personas. Tiesiskā valstī advokāti ir tiesiski neatkarīgi, kas palīdz pilnīgāk nodrošināt taisnīgas tiesas institūtu valstī. Advokāts ir tiesu sistēmai piederīga persona, kam savā darbā jāsekmē tiesu varas īstenošanas jeb taisnības un tiesiskuma stiprināšana.

Procesa sarežģītība un pieredze jurisprudencē, t.i., tiesību un lietas faktisko apstākļu izpratne, tie ir galvenie iemesli, kādēļ strīdu risināšanai tiesās nepieciešama lietpratēju palīdzība.⁸⁸ Bez augsti kvalificētu speciālistu palīdzības, strīda risināšana bieži vien kļūst sarežģītāka un apgrūtinošāka, kas aizņem un noslogo tiesu sistēmu.

Advokāti, būdami eksperti dažādās jomās, ir vislabākajā situācijā, lai piedāvātu klientiem plašu juridisko pakalpojumu klāstu.⁸⁹

Satversmes tiesas praksē jau ir secināts, ka likumdevēja mērķis, nosakot Satversmē ikviena tiesības uz juridisko palīdzību kā tiesību uz taisnīgu tiesu neatņemamu sastāvdaļu, bija nodrošināt visām personām kā civilprocesā, tā administratīvajā procesā, kriminālprocesā un Satversmes tiesas procesā savlaicīgu, pieejamu un kvalitatīvu juridisko palīdzību.⁹⁰

Tiesības uz taisnīgu tiesu nozīmē arī tiesības uz brīvu pieeju tiesai. Turklāt gadījumos, kad persona kādu iemeslu dēļ ir kavēta vērsties tiesā, brīva pieeja tiesai nozīmē arī iespēju vērsties tiesā ar pārstāvja starpniecību. Aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā, personai ir tiesības izvēlēties savu pārstāvi.⁹¹

Praksē nereti tiesas aizmirst, ka advokātiem ir nostiprinātas speciālas tiesības un pienākumi procesuālajos likumos, kā rezultātā advokāts tiek identificēts ar viņa klientu vai arī nostādīts vienā līmenī ar citiem pušu pārstāvjiem, tādējādi faktiski tiesa nonivelē advokātu kā tiesu sistēmas pārstāvi. Advokāta uzdevums ir palīdzēt tiesai pieņemt likumīgu un taisnīgu nolēmumu. Šīs prasības izpaužas, gan sniedzot tiesai informāciju par lietas faktiskajiem apstākļiem, gan sniedzot papildus pierādījumus, gan pārbaudot esošos pierādījumus.

⁸⁸ Bitāns A. Advokāta loma civilprocesā. *Dienas Bizness*, 2003. 28.janvāris, pieejams: www.evershedsbitans.com [aplūkots 2012.gada 17.februārī]

⁸⁹ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2002.gada 19.februāra spriedums lietā: C-309/99 J.C.J Wouters v. Algemende Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, p.82.

⁹⁰ Par Civilprocesa likuma 83. panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 6.novembra spriedums lietā Nr.2003-10-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 7.novembris, Nr.157 (2922).

⁹¹ Turpat.

Visbeidzot advokāts dod savu strīda tiesisko novērtējumu, kurš tiesai ir jāizanalizē savā nolēmumā. Tik plaša darbības amplitūda pieprasa no advokāta gan lielisku tiesību pārzināšanu, gan arī pieredzi kā tiesai pasniegt to kopā ar lietā konstatētajiem faktiem un apstākļiem.⁹² Advokāta uzdevums ir ne vien aizstāvēt vai pārstāvēt personas intereses tiesā bet arī palīdzēt tiesai noskaidrot lietas patiesos apstākļus, kalpot taisnīgai tiesai.

Uzskatot advokatūru kā sabiedrības priekšstāvi – advokāti pārvēršas no klientu priekšstāvjiem par taisnības cīnītājiem, kas aizsargā tiesā individuālo personu tiesības sabiedriskās labklājības interesēs un vārdā.⁹³

Gan tiesnešiem, gan advokātiem ir kopīgas profesionālās pamatvērtības un uzdevumi: pienākums nodrošināt taisnīgas tiesas procesu, paaugstināt sabiedrības uzticību tiesu sistēmai un stiprināt likuma varu.⁹⁴ Advokāta pienākums ir veicināt valsts līdzdalību un kalpot taisnīgai tiesai, uzturēt savu un tiesas autoritāti, būt uzticīgam savam klientam, būt objektīvam un uzmanīgam pret kolēģiem un pret sevi pašu, ievērojot savā darbībā visus ētikas principus.

---

⁹² Bitāns A. Advokāta loma civilprocesā. Dienas Bizness, 2003. 28.janvāris, pieejams: www.evershedsbitans.com [aplūkots 2012.gada 17.februārī]

⁹³ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga:1933, 205.lpp.

⁹⁴ Liepa. L. Advokātu pārkāpumi, disciplinārlietas un tiesu varas intereses. Jurista Vārds, 2006. 20.jūnijs, Nr.24 (427).

2. ADVOKĀTA LOMA TIESVEDĪBAS PROCESĀ SASKAŅĀ AR NORMATĪVO REGULĒJUMU

No tiesvedības viedokļa raugoties, advokāts ir palīgs lietas taisnīgai atrisināšanai. Ņemot vērā to, ka advokāts tiesvedībā pārstāv kādas puses intereses, tad viņa pienākums ir pēc iespējas labāk izklāstīt tiesai argumentus, kas palīdzētu viņa klientam tiesāšanās procesā sasniegt gaidāmo rezultātu.

Tiesvedība, kā daļa no juridiskās palīdzības, vai tā būtu civilā, administratīvā vai kriminālā, prasa speciālas zināšanas gan likumos, gan arī tiesību sistēmas uzbūvē un darbībā.⁹⁵ Advokāts ir kvalificēts speciālists, kas nokārtojis pārbaudījumu un ieguvis šīs speciālās zināšanas, lai varētu darboties tiesvedības jomā.

Autore piekrīt Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietnieces, zvērinātas advokātes Gunas Kaminskas⁹⁶ viedoklim par advokāta lomu tiesvedības procesā – tā ir pārstāvēt vai aizstāvēt sava klienta likumiskās intereses, protams, ka kādu reizi likumiskā interese pret otras puses likumisko interesi var būt ļoti neliela, bet advokāts ir tas, kurš tiesai un pārējiem tiesas procesa partneriem akcentē vienīgo momentu vai dažkārt daudzus momentus, kas ir tās personas labā, lai tiesa taisītu labvēlīgu nolēmumu tieši advokāta pārstāvētajai pusei. Advokāts akcentē to, ko nedrīkst atstāt bez ievēribas, izlemjot līdzsvaroti domstarpību.

Viens no tiesību uz advokāta palīdzību aspektiem ir, ka valstij ir jānodrošina pieejama advokāta palīdzība un noteiktos gadījumos tā jānodrošina par valsts budžeta līdzekļiem.⁹⁷

Latvijas Republikas Satversmē ir nostiprinātas personas pamattiesības, un viena no šīm pamattiesībām ir personas tiesības uz advokāta palīdzību. Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ir noteikts, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.

Latvijas Republikas Satversmē garantētās personas pamattiesības uz advokāta palīdzību Satversmes tiesa ir tulkojusi vairākos spriedumos, kas tiks aplūkoti šī maģistra darba

⁹⁵ Bitāns A. Advokāta loma civilprocesā. Dienas Bizness, 2003. 28.janvāris, pieejams: www.evershedsbitans.com [aplūkots 2012.gada 17.februārī]

⁹⁶ Riekstiņa. R. Personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietnieci, zvērinātu advokāti Gunu Kaminsku 2012.gada 15.marts. (nav publicēts)

⁹⁷ Skudra V. Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību. Jurista Vārds, 2011. 12.aprīlis, Nr.15 (662).

nākamajā nodaļā.

Likums "Par tiesu varu" pēc savas būtības ir vērtējams kā konstitūciju saturošs likums, jo tas organiski papildina mūsu visai lakonisko Satversmi.⁹⁸ Minētā likuma 106.² pants nosaka, ka zvērināti advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kuras sniedz juridisku palīdzību un veic citus pienākumus saskaņā ar likumu. Zvērināti advokāti pastāv pie apgabaltiesām. Zvērināti advokāti piedalās lietu izskatīšanā kā aizstāvji un pārstāvji. Zvērināta advokāta tiesības ir tikai Latvijas Republikas Zvērinātu advokātu kolēģijas locekļiem. Zvērinātu advokātu tiesības un pienākumus tiesā nosaka civilprocesa, kriminālprocesa un administratīvā procesa likumi. Ārvalsts advokāts var būt aizstāvis un pārstāvis lietu izskatīšanā tikai starptautiskajos līgumos noteiktajos gadījumos un kārtībā. Likumā noteiktajos gadījumos advokāta tiesības un pienākumi ir arī zvērināta advokāta palīgam. Zvērinātu advokātu darbību nosaka Latvijas Republikas Advokatūras likums. Citām personām, kuras uz pilnvaras pamata pārstāv tiesā personas, nav zvērināta advokāta tiesību un pienākumu.

Tas, ka zvērināts advokāts ir atzīts par tiesu sistēmai piederīgu personu, nozīmē tikai to, ka, piedaloties kriminālprocesos, civilprocesos un administratīvajos procesos, zvērināti advokāti bauda tiesības un pilda pienākumus, kas noteikti šo procesuālo likumu normās.⁹⁹

Katrā no tiesvedības procesiem Latvijā gan civilprocesā, gan kriminālprocesā, gan administratīvajā procesā advokātam ir atšķirīga loma. Minētais tiks aplūkots turpmākajās apakšnodaļās.

2.1. Advokāta loma civilprocesā

Civilprocesā darbojas sacīkstes princips, tajā faktiski cīnās ne tik daudz advokāts pret advokātu, bet gan pierādījumi pret pierādījumiem. Šajā procesā personas ir atkarīgas no tiesas un no pierādāmo faktu esamības un pieļaujamības.

No personu pārstāvjiem tikai advokātiem ir valsts pārbaudīta un atzīta kompetence klientu lietu vešanai, tādēļ tieši advokātu piesaistīšana civillietā ļauj personai daudz labāk izvērtēt savas izredzes un realizēt savas tiesības.¹⁰⁰

Civilprocesuālajās attiecībās, tāpat kā civiltiesiskajās, nereti rodas nepieciešamība uzdot savu lietu kārtošānu citai personai. Tam par iemeslu var būt pārstāvamās personas prombūtne, nepietiekama kompetence vai pat vienkārši nevēlēšanās kādas lietas kārtot.¹⁰¹ Civiltiesiskajās

⁹⁸ Zemribo G. Kāds ir zvērināta advokāta statuss. Jurista Vārds, 2011. 10.maijs, Nr.19 (666).

⁹⁹ Turpat.

¹⁰⁰ Bitāns A. Advokāta loma civilprocesā. Dienas Bizness, 2003. 28.janvāris, pieejams: www.evershedsbitans.com [aplūkots 2012.gada 17.februārī]

¹⁰¹ Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1 - 28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof.K.Torgāna zinātnisajā redakcijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2011, 226.lpp.

attiecībās juridiskās personas lietas var kārtot tikai ar pārstāvju palīdzību.

Tiesību zinātnē Latvijā ir izteiktas atziņas, ka –

1. Pārstāvība ir tāda likumā, statūtos vai līgumā paredzēta vienas personas darbošanās citas personas interesēs, kuru tā veic šīs citas personas vārdā un kura tai rada tiesiskas sekas.¹⁰² Tādējādi sanāk, ka pie pārstāvības puse neizstājas no procesa, bet viņu atvieto cita persona.¹⁰³
2. Pārstāvība civilprocesā ir tāda civilprocesuāla tiesiska attiecība, kurā viena persona (pārstāvis) pilnvarojuma robežās izpilda otras personas (pārstāvamā) vietā procesuālās darbības tiesā vai arī palīdz pārstāvamai personai izpildīt šīs darbības, piedaloties līdzās tai tiesas procesā.¹⁰⁴

Savukārt Civilprocesa likuma 82.pants paredz, ka Civilprocesā –

- 1) fiziskās personas lietas tiesā var vest pašas vai ar pilnvarotu pārstāvju starpniecību;
- 2) juridisko personu lietas tiesā ved to amatpersonas, kas darbojas likumā, statūtos vai nolikumā piešķirto pilnvaru ietvaros, vai arī citi juridisko personu pilnvaroti pārstāvji;
- 3) tās valsts vai pašvaldības iestādes lietas, kurai ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt citu personu tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses, tiesā ved iestādes vadītājs vai viņa pilnvarots pārstāvis.

Iepriekš minēto personu piedalīšanās civilprocesā neatņem viņām tiesības uzaicināt savā lietā advokātu juridiskās palīdzības sniegšanai. Civilprocesa likuma 83.pantā ir noteikts, ka par pilnvarotu pārstāvi civilprocesā var būt jebkura fiziskā persona, ievērojot Civilprocesa likuma 84.pantā noteiktos ierobežojumus, respektīvi, par pārstāvjiem civilprocesā nevar būt:

- 1) persona, kura nav sasniegusi pilngadību;
- 2) persona, kura atzīta par rīcībnespējīgu, kā arī persona, kurai nodibināta aizgādība atbilstoši Civillikuma 365.panta prasībām;
- 3) persona, kurai ar tiesas spriedumu atņemtas tiesības vest citu personu lietas;
- 4) persona, kura atrodas radniecības attiecībās līdz trešajai pakāpei vai svainības attiecībās otrajai pakāpei ar tiesnesi, kuram lieta jāiztiesā;
- 5) persona, kura sniegusi juridisko palīdzību strīda otrai pusei šajā vai ar to saistītā citā lietā.

¹⁰² Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof.K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2011, 226.lpp.

¹⁰³ Bukovskis V. Civilprocesa mācību grāmata. 2.daļa. Rīga: Autora izdevums, 1933, 267.lpp.

¹⁰⁴ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1978, 79.lpp.

Civilprocesā izplatītākais pārstāvības rašanās pamats ir pilnvarojuma līgums (Civillikuma 2289.pants),¹⁰⁵ savukārt advokāta pilnvarojumu juridiskās palīdzības sniegšanai apliecina orderis, tādēļ, ja advokāts tiesā uzstājas kā puses pilnvarots pārstāvis, šo pilnvarojumu apliecina rakstveida orderis.

Civilprocesā atšķirībā no civiltiesībām nav pieļaujama svešu lietu vešana bez uzdevuma (neuzdota lietvedība – Civillikuma 2325.-2324.panti). Taču pārstāvība var rasties arī uz likuma pamata.¹⁰⁶

Likumdevējs civilprocesā ir paredzējis īpašu priekšrocību advokātiem, nosakot, ka ar lietas vešanu saistītajos izdevumos, kas ir atlīdzināmi, ir iekļaujami izdevumi advokāta atlīdzības samaksai – to faktiskajā apmērā, tomēr ne vairāk par pieciem procentiem no prasījuma apmierinātās daļas, bet prasībās, kam nav mantiska rakstura, – ne vairāk par advokātu atlīdzības taksu. Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietniece Guna Kaminska¹⁰⁷ norāda, ka šī ir viena no retajām prioritātēm civilprocesā kopumā, kur valsts ir pateikusi, ka tai ir nepieciešams gan advokāta institūts, gan advokatūra kopumā.

Latvijā ir bijušas diskusijas par advokāta lomas palielināšanu civilprocesā, vēsturiski skatoties, ir pat bijis Civilprocesa regulējums¹⁰⁸, kas noteica, ka kasācijas instances tiesā fiziskās un juridiskās personas lietas ved ar advokāta starpniecību, kā arī tika noteikts, ka kasācijas sūdzību paraksta advokāts. Advokāta nepieciešamību trešās instances tiesā pamato kasācijas tiesvedības īpatnības, jo kasācijas kārtībā var apstrīdēt spriedumu tikai attiecībā uz tiesas pieļautajiem likumu normu piemērošanas pārkāpumiem. Tas nozīmē, ka Senāts nedrīkst pārbaudīt apelācijas instances tiesas spriedumu attiecībā uz lietas faktiskajiem apstākļiem, t.i., pēc būtības. Likuma nepareiza piemērošanas vai iztulkošanas būtība izriet no juridiski teorētiskām nostādnēm. Līdz ar to kvalitatīva puses tiesību realizācija kasācijas tiesvedībā ir iespējama tikai ar visaugstākās kvalifikācijas juristu palīdzību.¹⁰⁹

Iespējams, ka šo ierobežojumu, kas kasācijas procesā ļauj piedalīties tikai ar zvērināta advokāta starpniecību, mērķis ir pastiprināt indivīda tiesību un likumisko interešu aizstāvību taisnīgā tiesā, sekmējot tās kvalitāti. Tam par labu runā apstākļi – kasācijas instance ir pēdējā tiesu instance, un tās spriedums ir galīgs un nepārsūdzams; kasācijas tiesvedība noris strikti

---

¹⁰⁵ Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof.K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2011, 226.lpp.

¹⁰⁶ Turpat.

¹⁰⁷ Riekstiņa. R. Personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietnieci, zvērinātu advokāti Gunu Kaminsku 2012.gada 15.marts. (nav publicēts)

¹⁰⁸ Civilprocesa likuma 82.panta piektā daļa: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, Nr.326/330, likuma redakcija, kas bija spēkā no 2003.gada 1.janvāra.

¹⁰⁹ Bitāns A. Advokāta loma civilprocesā. Dienas Bizness, 2003. 28.janvāris, pieejams: www.evershedsbitans.com [aplūkots 2012.gada 17.februārī]

kasācijas sūdzības apmēros, un novirzes no sūdzības nav iespējamas.¹¹⁰ Pēc autores domām šīs paustās atziņas vēl joprojām ir aktuālas arī šodien. Lai gan diskusija ir apsīkusi, to būtu vērts atjaunot un izvērtēt argumentus par un pret, jo situācija kopš 2003.gada tiesu sistēmas regulējuma ir mainījusies.

Iepriekš minētie Civilprocesa likuma grozījumi izsauca niknus protestus par tiesas pieejamības principa ierobežošanu, kā arī to juristu diskriminēšanu, kas nav advokātu kolēģijas biedri.¹¹¹ Puses ne vienmēr izprot kasācijas instances uzdevumus. Lai divās instancēs izskatītas lietas materiālos atrastu materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumu, ja tāds tur vispār ir, vajadzīga laba juridiskā sagatavotība un pieredze.

Tiesas pieejamību nodrošina iespēja ikvienam pašam rakstīt prasības pieteikumus, piedalīties un uzstāties pirmās instances tiesas sēdēs, rakstīt apelācijas sūdzību vai paskaidrojumus pret to, piedalīties apelācijas tiesvedībā pašam vai ar pārstāvja, kas izvēlēts no plaša personu loka, starpniecību. Tāpēc iespējas izvirzīt savas versijas un pamatojumus katram civilprocesa dalībniekam ir pietiekami plašas, arī izvēlēties pārstāvi. Taču pienāk brīdis, kad iespējamās kļūdas un nepilnības ir jāanalizē speciālistam ar augstāko kvalifikāciju – senatoriem un advokātiem. Ja mēģinātu salīdzināt ar medicīnu, arī tur pienāk brīdis, kad pašārstēšanās neder vai ir pat bīstama un jāpieaicina kaut arī dārgs, bet kvalificēts ārsts.¹¹²

Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs¹¹³ uzskata, ka, lai uzlabotu tiesas spriešanas kvalitāti un lai personai palīdzētu pilnīgi un taisnīgi izmantot savas tiesības uz taisnīgu tiesu, vajadzētu ļaut personas intereses kasācijas tiesvedībā pārstāvēt tikai advokātiem. Pēc autores domām šāds apgalvojums ir pareizs un tas ir nepieciešams, lai uzlabotu tiesvedības kvalitāti, jo pieaicinot augsti kvalificētus speciālistus, ne tikai paaugstinātos procesa kvalitāte, bet arī tiktu uzlabota personas aizskarto interešu pārstāvēšanas kvalitāte. Ņemot vērā, to, ka likums “Par tiesu varu” nosaka, ka advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kā arī skatoties uz advokāta institūta vēsturisko attīstību – tieši advokāti ir tās personas, kas tiesai palīdz spriest tiesu.

Kā norāda Ministru kabineta pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Inga Reine – Latvijas valsts Eiropas Cilvēktiesību tiesā bieži vien zaudē Latvijas tiesnešu pieļauto

---

¹¹⁰ Biksiniece I. Civilprocesa grozījumi. Tiesības uz aizstāvību – vai cilvēktiesību pārkāpums. Jurista Vārds, 2003. 20.maijs. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=auth&id=75010> [aplūkots: 2012.gada 17.februārī]

¹¹¹ Torgāns K. Par advokāta lomu kasācijas tiesvedībā un tiesas pieejamības principu. Jurista Vārds, 2003. 13.maijs, Nr.18 (276).

¹¹² Turpat.

¹¹³ Riekstiņa R. Personālintervijas ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču. 2012.gada 15.marts (nav publicēts)

klūdu dēļ.¹¹⁴ Ņemot vērā Ingas Reines pausto viedokli, advokātu pārstāvība kasācijas instances tiesās palīdzētu ne tikai tiesnešiem kvalitatīvāk izpaust savu viedokli, bet arī ekonomiski palīdzētu Latvijas valstij ietaupīt līdzekļus.

Juridiskā darba kvalitātei ir vajadzīgas valstiskas garantijas. Advokatūra, atšķirībā no komercsabiedrību un iestāžu juridiskajiem dienestiem, ir tiesu sistēmas sastāvdaļa. Advokāta zvērestu pieņem Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Tāpēc noteikums, ka vienīgi advokāts var piedalīties kasācijas instances tiesā sēdē, nav nepareizs un nav arī pretkonstitucionāls.¹¹⁵

Advokāts civilprocesā ir puses pārstāvis, kura uzdevums ir pārstāvēt klienta intereses un palīdzēt tiesai atrast līdzsvarotāko strīda risinājumu. Advokāta lomas pieaugums civilprocesā vērtējams kā tiesu sistēmas attīstība taisnīguma virzienā un tās stiprināšana.

2.2. Advokāta loma kriminālprocesā

Kriminālprocesā atšķirībā no civilprocesa advokāta loma ir nozīmīgāka, jo faktiski bez advokāta līdzdalības kriminālprocess nav iedomājams.

Kriminālprocesa likums paredz, ka par aizstāvi kriminālprocesā var būt:

- 1) zvērināts advokāts;
- 2) zvērināta advokāta palīgs;
- 3) Eiropas Savienības dalībvalsts pilsonis, kurš ieguvis advokāta kvalifikāciju kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm;
- 4) ārvalsts advokāts saskaņā ar Latvijas Republikai saistošu starptautisko līgumu par juridisko palīdzību.

Aizstāvis kriminālprocesā ir Latvijā praktizējošs advokāts, kas kriminālprocesā, noteiktā tā stadijā vai atsevišķā procesuālā darbībā īsteno tādas personas aizstāvēšanu, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 59.pantu aizstāvības īstenošanas pamats ir kriminālprocesa veikšanai pilnvarotas amatpersonas šajā likumā noteiktajā kārtībā rakstveidā izteikts pieņēmums vai apgalvojums, ka persona izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Savukārt atkarībā no iegūtajiem pierādījumiem pieņēmumus iedala šādi:

- 1) pastāv reāla iespēja, ka persona izdarījusi izmeklējamu noziedzīgu nodarījumu (pret personu var uzsākt kriminālprocesu);
- 2) atsevišķi fakti dod pamatu uzskatīt, ka noziedzīgu nodarījumu izdarījusi šī persona

¹¹⁴ Reine I. Eiropas Cilvēktiesību tiesā Latvija zaudējusi 277 000 Ls.

Pieejams: <http://www.kasjauns.lv/lv/zinas/78118/eiropas-cilvektiesibu-tiesa-latvija-zaudejusi-277-000-latu>
[aplūkots: 2012.gada 13.aprīlī]

¹¹⁵ Torgāns K. Par advokāta lomu kasācijas tiesvedībā un tiesas pieejamības principu. Jurista Vārds, 2003. 13.maijs, Nr.18 (276).

- (personu var aizturēt);
- 3) pierādījumu kopums dod pamatu pieņemumam, ka, visticamāk, izmeklējamo noziedzīgu nodarījumu izdarījusi šī persona (personu var turēt aizdomās);
  - 4) pierādījumu kopums dod pamatu prokuroram — procesa virzītājam uzskatīt, ka tieši šī persona izdarījusi konkrētu noziedzīgu nodarījumu (personu var apsūdzēt);
  - 5) prokurors — procesa virzītājs nešaubās, ka ar esošajiem pierādījumiem spēs pārliecināt tiesu, ka nepastāv saprātīgas šaubas par to, ka tieši šī persona izdarījusi konkrētu noziedzīgu nodarījumu.

No iepriekš minētā ir redzams, ka advokāts pilda nozīmīgu lomu Kriminālprocesā, jo tā ir vienīgā persona, kas var būt par aizstāvi.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 95.pantu cietušais kriminālprocesā var būt fiziskā vai juridiskā persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums, proti, morāls aizskārums, fiziskas ciešanas vai mantisks zaudējums. Ja persona mirusi, cietušais kriminālprocesā var būt pārdzīvojušais laulātais, kāds no mirušā augšupejošiem vai lejupejošiem radniekiem, adoptētājs, pirmās pakāpes sānu līnijas radnieks.

Savukārt kriminālprocesā cietušo — pilngadīgu fizisko personu var pārstāvēt jebkura pilngadīga un rīcībspējīga fiziskā persona, pamatojoties uz cietušā pilnvarojumu, ko noformē kā notariāli apliecinātu pilnvaru. Advokāta kā pārstāvja tiesības piedalīties kriminālprocesā apliecina orderis. Izņēmuma gadījumā, ja citādi nav iespējams nodrošināt personas tiesību un interešu aizsardzību kriminālprocesā, procesa virzītājs pieņem lēmumu par cietušā — pilngadīgas trūcīgas vai maznodrošinātas personas pārstāvja — advokāta uzaicināšanu.

Kriminālprocesā aizstāvim ir paredzētas šādas tiesības kopš brīža, kad viņš piedalās lietā:

- satikties ar aizdomās turēto, apsūdzēto vai tiesājamo vienatnē bez satikšanās skaita un ilguma ierobežojuma;
- iesniegt pierādījumus;
- pieteikt noraidījumus un lūgumus;
- piedalīties aizdomās turētā nopratināšanā;
- piedalīties apsūdzības uzrādīšanā un apsūdzētā nopratināšanā;
- piedalīties pie drošības līdzekļu apcietinājuma/mājas aresta piemērošanas attiecībā pret viņa aizstāvamo un tiesneša atzītas nepieciešamības gadījumā arī pie drošības līdzekļu termiņa pagarināšanas;
- piedalīties izmeklēšanas darbībās pēc aizdomās turētā, apsūdzētā vai viņa paša

lūguma;

- piedalīties iztiesāšanā;
- iesniegt sūdzības par izziņas izdarītāja, izziņas iestādes, prokurora un tiesas darbībām un lēmumiem.¹¹⁶

Latvijas Republikas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietniece, zvērināta advokāte Guna Kaminska¹¹⁷ pauž viedokli, ka kriminālprocesā advokāta lomu nosaka klienta pozīcija un statuss procesā. Ja klients ir apsūdzētais un kaut savā apziņā vainīgs esam un tiesai saka, ka nav vainīgs, arī advokāts teiks, ka nav vainīgs un akcentēs visus tos momentus, kas apstiprina vai vismaz rada šaubas par iespējamo pretējo variantu. Pēc autores domām advokāta loma kriminālprocesā vairāk ir vērsta uz klienta interešu aizstāvību, nevis tiesas spriešanas atvieglošanu, jo advokātam ir jāaizstāv savs klients, neatkarīgi no tā, vai viņš ir vainīgs vai nav vainīgs, advokātam ir jāieņem klienta pozīcija un tā jāpārstāv tiesā.

Pēc Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāja Ivara Bičkoviča¹¹⁸ domām kriminālprocesā advokāta uzdevums ir izvērtēt vai viņa klientam – apsūdzētai personai celtā apsūdzība ir pamatota, vai ir ņemti vērā visi atbildību mīkstinošie apstākļi, vai kriminālprocesā nav cilvēktiesību pārkāpumi attiecībā uz kriminālapsūdzību.

Bez kvalificētas juridiskās izglītības personām nebūtu iespējams pilnvērtīgi piedalīties procesā un norādīt uz pārējo speciālistu pielaištajiem trūkumiem un klientu interešu aizstāvība kļūtu neefektīva.

Zvērināta advokāte Astra Kalēja¹¹⁹ uzskata, ka salīdzinājumā ar citu valstu kriminālprocesuālo regulējumu, Latvijā advokāta tiesības kriminālprocesā ir ļoti ierobežotas, jo advokātam nav pieejami krimināllietas materiāli līdz pirmstiesas procesa pabeigšanai. Šis apstāklis pēc A.Kalējas domām liedz sasniegt taisnīgu tiesu, jo kriminālprocesā savākt sākotnējos pierādījumus, kam vēlāk varētu būt būtiska nozīme, lai atspēkotu procesa virzītāja izvērīto apsūdzību, nezinot lietas materiālus, ir tāpat kā “melnu kaķi ķert tumšā istabā”. Zināmā mērā var piekrist advokātes izteiktajam viedoklim, jo Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūras virsprokurore Venita Zalamane¹²⁰ norāda, ka kriminālprocesā advokāta loma ir ļoti būtiska. Cilvēks ne vienmēr var aizstāvēt savas tiesības un advokāti bieži vien uzrauga, lai prokurori nepieļautu kļūdas pierādījumu izvērtēšanā un apsūdzības

¹¹⁶ Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa. 1.grāmata. Rīga: Raka, 2000, 222.lpp.

¹¹⁷ Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietnieci, zvērinātu advokāti Gunu Kaminsku 2012.gada 15.marts (nav publicēts)

¹¹⁸ Riekstiņa R. Personālintervijas ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču. 2012.gada 15.marts (nav publicēts)

¹¹⁹ Riekstiņa R. Personālintervijas ar zvērinātu advokāti Astru Kalēju. 2012.gada 21.marts (nav publicēts)

¹²⁰ Riekstiņa R. Personālintervija ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūras virsprokurori Venitu Zalamani. 2011.gada 14.marts (nav publicēts)

izvirzīšanā. Reizēm gadās, ka prokurori nepievērš pietiekamu uzmanību kādiem konkrētiem pierādījumiem, kas liecinātu par kaut ko pretēju un advokāta pienākums būtu atrast šos pierādījumus un norādīt uz to, ka cilvēks nav vainīgs un varbūt ir kādi citi apstākļi, kas būtu jāņem vērā soda noteikšanai. Katrā ziņā šis apstākļis norāda uz to, ka advokāta institūta lomu kriminālprocesā ir nepieciešams palielināt, jo tādējādi tiktu efektīvizēta kriminālprocesa gaita. Ja advokātam jau pirmstiesas izmeklēšanas procesā būtu atļauja piekļūt lietas dokumentiem, tiktu pilnvērtīgāk nodrošinātas personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Advokātam kriminālprocesā ir paredzēta kriminālprocesuālā imunitāte, kas to pasargā no procesa virzītāja pieprasītajām ziņām kriminālprocesā. Kriminālprocesa likuma 121.panta pirmās daļas 2.punkts nosaka, ka nav ierobežojamas tiesības neliecināt un nav izņemami personiskie pieraksti aizstāvim un advokātam, kas sniedzis juridisko palīdzību jebkādā formā, par ziņām, kuras viņam konfidenciali uzticējusi aizstāvamā persona. Tātad papildus Latvijas Republikas Advokatūras likumā noteiktajai advokāta imunitātei, Kriminālprocesa likumā tā ir nostiprināta un pielīdzināta garīdznieku imunitātei.

2.3. Advokāta loma administratīvajā procesā

Administratīvais process Latvijā ir samērā jauns process, kurā ir nostiprināts objektīvās izmeklēšanas princips, kas nozīmē, ka tiesa ir tā, kas vāc pierādījumus un veic to atlasī un izvērtēšanu. Nenoliedzami, ka advokāta loma šajā procesā ir vērtējama pozitīvi, jo, kā atzīst tiesneši, advokāts spēj norādīt arī uz faktiem un pierādījumiem, kas bieži vien atvieglo tiesas darbu, tādējādi ātrāk nonākot pie strīda taisnīgas atrisināšanas.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Dace Mīta¹²¹ uzskata, ka administratīvajā procesā advokāta loma ir fakultatīva, viņa personīgi nesaredz nepieciešamību pēc advokāta piedalīšanās šajā procesā, jo, pirmkārt, administratīvajā procesā ir objektīvā izmeklēšana, kur ir divi dalībnieki – valsts vienā pusē un persona otrā pusē, tāpēc ir tiesa, kura līdzsvaro šo dalībnieku stāvokli, lai objektīvi izspriestu lietu. Otrkārt, no prakses raugoties, ir cilvēki, kas vieni paši atnāk uz tiesas sēdi vai arī paņem līdzī kādu radnieku, vai nolīgst juristu vai nodokļu konsultantu, kas bez problēmām veic personas pārstāvību, protams, ir lietas, kur ir nolīgti advokāti. D. Mīta viennozīmīgi nevar apgalvot, ka lietas, kurās piedalās advokāti, ir kvalitatīvāk sagatavotas no pieteicēja puses, nekā lietas, kuras gatavojušas personas, kuras nav advokāti.

Administratīvā procesa likuma 35.pantā ir noteikts, ka administratīvā procesa dalībnieks

---

¹²¹ Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori Daci Mītu. 2011.gada 15.marts (nav publicēts)

procesā var piedalīties ar pārstāvja palīdzību vai starpniecību. Pārstāvis var būt jebkura rīcībspējīga fiziskā vai juridiskā persona ar ierobežojumiem, kas norādīti šā likuma 36. un 37.pantā. Respektīvi, par pārstāvi administratīvajā procesā nevar būt persona:

- 1) kura nav sasniegusi pilngadību vai likumā paredzētajā kārtībā ir atzīta par rīcībnespējīgu;
- 2) kurai ar tiesas spriedumu atņemtas tiesības vest citu personu lietas;
- 3) kura tajā pašā lietā sniegusi juridisko palīdzību citam šā administratīvajā procesa dalībniekam.

Iestādi administratīvajā procesā nevar pārstāvēt vai iestādes pusē procesuāli darboties nevar persona:

- 1) kurai konkrētajā lietā rodas vai var rasties interešu konflikts;
- 2) par kuras objektivitāti pastāv pamatotas šaubas;
- 3) uz kuru attiecas citi likumā paredzētie ierobežojumi.

Saskaņā ar Administratīvajā procesa likuma 38.pantu fiziskās personas un personu apvienības savu pārstāvību administratīvajā procesā noformē ar notariāli apliecinātu pilnvaru vai tās var pilnvarot savu pārstāvi arī mutvārdos iestādē vai tiesā uz vietas. Iestāde šo pilnvarojumu noformē rakstveidā, un pilnvarotājs to paraksta. Savukārt, ja šīs personas pārstāvis ir zvērināts advokāts šo pilnvarojumu apliecina ar rakstveida pilnvaru bez notariāla apliecinājuma. Šajā gadījumā zvērinātiem advokātiem ir noteikts īpašs statuss nekā citiem pārstāvjiem. Taču autoresprāt, Administratīvajā procesa likumā ir pieļauta kļūda, jo pēc autores domām šāds statuss Administratīvajā procesa likumā būtu paredzams ne tikai zvērinātiem advokātiem, bet visām personām, kas Latvijas Republikas Advokatūras likuma izpratnē ir advokāti. Ja likumā ir ierakstīts, ka tikai zvērināti advokāti savu pilnvarojumu apliecina ar rakstveida pilnvaru bez notariāla apliecinājuma, tad šādas garantijas nebauda advokātu palīgi un Eiropas advokāti, kas nav taisnīgi.

Administratīvajā procesa likuma 38.panta sestā daļa noteic, ka, ja administratīvajā procesa dalībnieks pats piedalās lietā, viņam ir tiesības uzaicināt juridiskās palīdzības sniegšanai zvērinātu advokātu. Advokāta pilnvarojumu šādā gadījumā apliecina orderis. Administratīvajā procesa likumā advokāta institūts ir iestrādāts kā fakultatīvs, kas neparedz, ka personām būtu jāizmanto tikai advokāti savu interešu aizsardzībai.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa¹²² 260.panta otrā daļa paredz, ka personai, kuru sauc pie administratīvās atbildības, ir tiesības piedalīties lietas izskatīšanā, izmantot advokāta palīdzību, iesniegt papildinājumus un izteikt lūgumus, kā arī pārsūdzēt lietā

¹²² Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1984. 20.decembris, Nr.51.

pieņemtos lēmumus. Vēsturiski, šajā kodeksā bija paredzēts advokāta institūts, jo kodeksa redakcijā līdz 2006.gada 23.janvārim, 260.pantā bija noteikts, ka personai, kuru sauc pie administratīvās atbildības, ir tiesības kā personiski, tā ar advokāta palīdzību iepazīties ar visiem lietas materiāliem, sniegt paskaidrojumus, iesniegt pieprasījumus un izteikt lūgumus. Kā arī tajā laikā kodeksā nebija izslēgts 263.pants, kas noteica – advokātam, kurš piedalās administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanā, ir tiesības iepazīties ar visiem lietas materiāliem; iesniegt lūgumus; personas vārdā, kura viņu uzaicinājusi, iesniegt sūdzību par lietā pieņemto lēmumu. Advokāta pilnvaras apliecina orderis, kuru izdod juridiskā konsultācija.

Vēsturiski, likumdevējs saskatīja, ka šīs normas vajag paplašināt un no Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa izslēdza advokāta institūtu aizvietojo to ar pārstāvja institūtu.

Šobrīd administratīvo pārkāpumu lietās, kurās kā sods piemērojams arests, valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība (pārstāvja veidā) nav paredzēta. Nepieciešams izvērtēt vai sods – brīvības atņemšana, ko piemēro Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa ietvaros, varētu tikt pielīdzināms kriminālprocesa ietvaros piespriestam sodam.

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pants, nosakot civilo tiesību un pienākumu vai izvirzītās apsūdzības krimināllietā pamatotību, ikvienam paredz tiesības uz taisnīgu tiesu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā. Iepriekš minētās konvencijas 6.panta pirmās daļas vispārējās taisnīgas tiesas garantijas attiecas gan uz krimināllietām, gan administratīvo pārkāpumu lietām. Taču krimināllietās ņemot vērā apsūdzības sekas, valstij ir pienākums nodrošināt apsūdzētajām personām salīdzinoši plašākas garantijas, taču tās jāvērtē ne tikai pēc tā, kā nodarījums ir traktēts likumos. Tā, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesa *Engel* lietā ir noteikusi, ka tiesas uzdevums ir ņemt vērā attiecīgā soda smagumu, kuru var piespriest konkrētajai personai. Arī sods, kas nav oficiāli “krimināls”, var tikt par tādu uzskatīts, kau arī tiek saukts savādāk. Tiesa ir nostiprinājusi principus, pēc kuriem nodarījumi šādos gadījumos ir jāvērtē:

- 1) nodarījuma kvalifikācija nacionālajos likumos;
- 2) nodarījuma būtība;
- 3) soda, kas paredzēts par nodarījumu, veids un smagums, īpaši, vai tas skar brīvības atņemšanu, un kriminālatbildības raksturojums.¹²³

Eiropas Cilvēktiesību tiesa šos kritērijus ir piemērojusi arī vēlāk izskatāmajās lietās, tādējādi var izdarīt secinājumus, ka sods, kas ietver brīvības atņemšanu var tikt uzskatīts par pietiekami nopietnu, lai to pielīdzinātu krimināllikuma ietvaros paredzētajiem sodiem. Svarīgi

¹²³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1976.gada 8.jūnija spriedums lietā “Engel and Others v. The Netherlands”.

ir ievērot to, ka krimināllietās ne vienmēr piespriests sods ietver reālu brīvības atņemšanu, bet attiecīgajās administratīvajās lietās visos gadījumos personai tiek noteikts administratīvais arests – sods ar brīvības atņemšanu.

Latvijas Republikas Tiesībsargs 2011.gada 28.janvārī ir sniedzis savu viedokli par tiesībām uz taisnīgu tiesu un advokāta palīdzības nodrošināšanu tieši administratīvā pārkāpuma lietās. Latvijas Republikas Tiesībsargs pauda viedokli, ka administratīvā pārkāpuma lietās, kurās kā sods piemērojams arests, no cilvēktiesību viedokļa, būtu jāsniedz valsts nodrošināta advokāta palīdzība, lai īstenotu personas tiesības uz taisnīgu tiesu.¹²⁴ Autore piekrīt Latvijas Republikas Tiesībsarga izteiktajam viedoklim un uzskata, ka advokāta neesamība administratīvā pārkāpuma lietās, kur tiek piemērots arests, ir tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums.

Administratīvās apgabaltiesas tiesnesis Valters Poķis¹²⁵ uzskata, ka advokāts administratīvajā procesā ir pārstāvis, kas palīdz ar iespējamajām metodēm, un tas ir viņa galvenais uzdevums. Advokāta atšķirošā kvalitāte ir tā, ka viņš ir profesionālis, nevis vienkāršs pārstāvis, kas pārstāv sava klienta tiesības. V. Poķis uzskata, ka raugoties no prakses, var redzēt atšķirību starp advokāta sniegto palīdzību un vienkāršu pārstāvja palīdzību, nenoliedzami advokāta sniegtā palīdzība procesā vērtējama augstāk.

Administratīvais process ir tas process, kurā advokāta loma ir mazāk nepieciešama, salīdzinoši ar civilprocesu un kriminālprocesu. Administratīvajā procesā savā ziņā tiesa aizvieto advokāta lomu, jo pielietojot procesā objektīvās izmeklēšanas principu, pušu tiesības tiek līdzsvarotas. Pēc autores domām, ja administratīvajā procesā nedarbotos objektīvās izmeklēšanas princips, tad noteikti būtu nepieciešamība palielināt advokāta institūta nozīmi šajā procesā, taču administratīvo pārkāpumu procesā noteikti būtu nepieciešams ieviest advokāta institūtu, kas nodrošinātu personu tiesības uz taisnīgu tiesu.

2.4. Advokāta loma Eiropas tiesībās

Advokāta profesijas attiecības ar Kopienu tiesībām Eiropas Kopienas pirmo gadu desmitu pastāvēšanas laikā bija pretrunīgas. No vienas puses, radās vienota ekonomiskā telpa, no otras puses, advokāts bija brīvās profesijas pārstāvis, kas darbojas sabiedrības interesēs vienas nacionālās valsts tiesību sistēmas ietvaros. Tieši tas bija galvenais šķērslis advokāta pakalpojumu un uzņēmējdarbības brīvības liberalizācijai Eiropas Savienības telpā. Samērā ilgu laiku valdīja uzskats, ka šo profesionālo darbību, kas tik cieši saistīta ar nacionālo tiesību

¹²⁴ Apsītis R. Latvijas Republikas Tiesībsarga viedoklis par tiesību uz taisnīgu tiesu un advokāta palīdzības nodrošināšanu, Rīga, 2011. 28.janvāris (nav publicēts)

¹²⁵ Riekstiņa R. Personālintervija ar Administratīvās apgabaltiesas tiesnesi Valteru Poķi. 2012.gada 20.marts (nav publicēts)

sistēmu, nav iespējams īstenot visā Eiropas telpā.¹²⁶

Eiropas Savienības advokātiem ir pieejama brīva praktizēšanas vietas izvēle jebkurā no Eiropas Savienības dalībvalstīm, ievērojot attiecīgās valsts nosacījumus, šīs prakses vietas legalizēšanai. Ņemot vērā, ka Eiropas Savienībā tiek prezumētās brīvības – gan personu pārvietošanās brīvība, gan pakalpojumu sniegšanas brīvība, advokāta profesijai arī ir noteikts, ka advokātiem ir tiesības iegūt izglītību vienā valstī un pēc tam praktizēt citā valstī attiecīgi nokārtojot nepieciešamās formalitātes Eiropas Savienības ietvaros.

Sākotnēji Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā¹²⁷ attiecībā uz advoātu tika piemērota 45.panta pirmā daļa, kura paredz izņēmumus līgumā garantētajai uzņēmējdarbības brīvībai tādām darbībām, kas attiecīgās valstīs kaut vai netieši ir saistītas ar valsts varas īstenošanu. Šis viedoklis tika apstrīdēts Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas spriedums lietā Nr.2/74 Jean Reyners v. State of Belgium¹²⁸, kur tiesa secināja, ka tikai atsevišķām darbībām, īpaši to pamatojot, var nepiemērot pārvietošanās brīvību, taču tas nav atļaujams attiecībā uz profesionālām darbības jomām kopumā tādām kā advokātu darbība, darbība, kas saistīta ar juridisko pakalpojumu sniegšanu.

Šobrīd Eiropas Savienības ietvaros vairākas direktīvas nosaka un regulē advokātu darbību.

Viena no šādām direktīvām ir direktīva Nr.77/249/EEK par pasākumiem, kas palīdz advokāta sekmīgi īstenot brīvību sniegt pakalpojumus. Šī direktīva papildina Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā noteikto pakalpojumu sniegšanas brīvības principu un ir piemērojama attiecībā uz advokātiem. Šīs direktīvas 1.panta 2.punktā ir ietverta jēdziena “advokāts” nozīme visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, respektīvi, Latvijā ar jēdzienu advokāts šīs direktīvas nozīmē saprot zvērinātu advokātu. Šī direktīva precizē noteikumus par advokāta juridisko pakalpojumu sniegšanu citā dalībvalstī. Direktīva neregulē pilnīgi visas advokātu darbības jomas, jo tās mērķis nav visā pilnībā ietekmēt nacionālo juridisko pakalpojumu tirgu.¹²⁹ Šīs direktīvas pamatmērķis ir noteikt, ka kādas dalībvalsts advokātiem savā profesionālajā darbībā citā dalībvalstī ir tādas pašas tiesības kā vietējiem advokātiem.

Direktīva Nr.89/48/EEK par vispārēju sistēmu tādu augstākās izglītības diplomu atzīšanai, ko piešķir par vismaz trīs gadu profesionālo izglītību, papildina uzņēmējdarbības

¹²⁶ Rode O., Pastille J.K. Neatkarīga advokatūra Eiropā: vēsture un nākotnes perspektīvas. Jurista Vārds, 2004. 13.jūlijs, Nr.26 (331).

¹²⁷ Eiropas Kopienų dibināšanas līgums (konsolidētā versija), Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 321E, 2006. 29. decembris.

¹²⁸ Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1974.gada 21.jūnija spriedums lietā: Case 2/74 Jean Reyners v. State of Belgium.

¹²⁹ Rode O., Pastille J.K. Neatkarīga advokatūra Eiropā: vēsture un nākotnes perspektīvas. Jurista Vārds, 2004. 13.jūlijs, Nr.26 (331).

veikšanas brīvības principus, kas paredz, ka dalībvalsts pilsoņiem ir tiesības sākt un izvērst darbības kā pašnodarbinātām personām ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādus saviem pilsoņiem paredz tās valsts likumi, kurā notiek šī profesionālā darbība. Nereti šī principa īstenošanu kavē profesijas tiesību noteikumi, kas noteiktu profesionālo darbību saista ar konkrētu profesionālo izglītību. Šīs direktīvas 2.pantā ir noteikts, ka direktīva attiecas uz jebkuru dalībvalsts pilsoni, kurš vēlas veikt reglamentētu kvalificētu darbu attiecīgajā dalībvalstī kā pašnodarbināta persona vai darbinieks. Šo direktīvu nepiemēro profesijām, uz kurām attiecas atsevišķa direktīva, kas nosaka dalībvalstu diplomu savstarpējo atzīšanas kārtību.

Eiropas Savienības tiesa savos nolēmumos ir analizējusi šīs direktīvas piemērošanu un izdarījusi šādus secinājumus.

Advokāta profesijas gadījumā dalībvalstij ir pamats veikt salīdzinošo diplomu pārbaudi, ņemot vērā atklātās atšķirības attiecīgo valstu tiesību sistēmu starpā.¹³⁰

Lai direktīvas 89/48 3.panta pirmās daļas b) apakšpunkta¹³¹ mērķiem varētu ņemt vērā profesionālo pieredzi, tai ir jāatbilst šādiem kritērijiem:

- norādīto pieredzi veido darbs uz pilnu slodzi vismaz divu gadu garumā pēdējo desmit gadu laikā;
- šo darbu veido pastāvīga un regulāra tādu profesionālo darbību kopuma veikšana, kas ir raksturīgas attiecīgajam kvalificētajam darbam izcelsmes dalībvalstī, bet nav nepieciešams, lai šis darbs ietvertu visas šīs darbības, un
- tas ir tāds kvalificēts darbs, kādu parasti veic izcelsmes dalībvalstī, kas attiecībā uz tajā ietvertajām darbībām atbilst tam kvalificētajam darbam, kura veikšanai tika lūgta atļauja uzņemošajā dalībvalstī.¹³²

Veicot novērtējumu, uzņemošās dalībvalsts kompetentajām iestādēm ir jāpārbauda, vai Direktīvas 89/48 3.panta pirmās daļas b) apakšpunktā paredzēto profesionālo pieredzi galvenokārt veido praktiskā pieredze, kas ir saistīta ar attiecīgajam kvalificētajam darbam atbilstošo darba tirgu.¹³³

¹³⁰ Eiropas Savienības tiesas 2009.gada 10.decembra spriedums lietā: C345/08 Krzystof Peśla v. Justizministerium Mecklenburg-Vorpommern, p.44.

¹³¹ Direktīvas 89/48 3.panta pirmās daļas b) apakšpunkts paredz, ja attiecīgajā dalībvalstī, lai sāktu vai veiktu reglamentētu kvalificētu darbu, ir vajadzīgs diploms, kompetentā iestāde nedrīkst, pamatojoties uz nepietiekamu kvalifikāciju, atteikt dalībvalsts pilsonim atļauju sākt vai veikt attiecīgo kvalificēto darbu ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādi attiecas uz tās pilsoņiem: b) ja kandidāts pēdējos desmit gados ir veicis attiecīgo kvalificēto darbu divus gadus ar pilnu slodzi citā dalībvalstī, kas nereglamentē šo kvalificēto darbu 1. panta c) apakšpunkta un 1. panta d) apakšpunkta pirmās daļas nozīmē, un tam ir vienas vai vairāku oficiālu kvalifikāciju apliecinājums.

¹³² Eiropas Savienības tiesas 2011.gada 5.aprīļa spriedums lietā: C-424/09 Toki, p.42.

¹³³ Turpat, p.37.

Attiecībā uz piekļuvi nodarbinātībai, reglamentētā advokāta profesijā attiecīgajā dalībvalstī, ar nosacījumu, ka ir nokārtots kvalifikācijas atbilstības pārbaudījums, uz grozītās Direktīvas 89/48 noteikumiem var atsaukties persona, kurai šajā dalībvalstī izdots vairāk nekā trīs gadus ilgu pēcvidusskolas izglītību apliecinošs dokuments, kā arī par tam līdzvērtīgu atzīstams citā dalībvalstī izdots dokuments par papildizglītību mazāk nekā trīs gadu garumā, kas ļauj šai personai pēdējā minētajā dalībvalstī praktizēt reglamentētajā advokāta profesijā.¹³⁴

Direktīva Nr.98/5/EK par pasākumiem, lai atvieglotu advokāta profesijas pastāvīgu praktizēšanu dalībvalstī, kas nav tā dalībvalsts, kurā iegūta kvalifikācija, aplūkojama kopsakarā ar Direktīvu Nr.89/48/EEK, jo tās vienlaikus konkretizē uzņēmējdarbības veikšanas brīvības principu. Būtībā šo principu var uzskatīt par liberālu, jo tas paredz, ka pēc trīs gadu profesionālās darbības uzņemošajā dalībvalstī advokātam tiek dota iespēja pilnībā integrēties šīs valsts advokatūrā. Abas iepriekš minētās direktīvas viena otru papildina, paredzot dalībvalstu advokātiem divas iespējas saņemt atļauju darboties advokāta profesijā uzņemošajā dalībvalstī ar šīs valsts profesionālo nosaukumu.¹³⁵

Likumdevējs, kā tas izriet no Direktīvas 98/5 sestā apsvēruma, ar šo direktīvu bija iecerējis likvidēt atšķirību starp valsts tiesību normām par reģistrāciju kompetentajās iestādēs, kas bija iemesls nevienlīdzībai un šķērslis brīvai aprītei.

Direktīvas 98/5 3.pants nosaka, ka advokāts, kurš vēlas praktizēt dalībvalstī, kas nav tā dalībvalsts, kurā viņš ieguvis savu profesionālo kvalifikāciju, reģistrējas minētās valsts kompetentajā iestādē. Uzņēmējas dalībvalsts kompetentā iestāde reģistrē advokātu, kad viņš ir uzrādījis sertifikātu, kurš apliecina viņa reģistrāciju savas mītnes valsts kompetentajā iestādē. Tā var prasīt, lai mītnes valsts kompetentās iestādes izsniegtais sertifikāts nebūtu vecāks par trim gadiem. Tā informē mītnes valsts kompetento iestādi par reģistrāciju.

Likumdevējs ar šīs direktīvas 3.pantu ir veicis pilnīgu tajā noteikto tiesību izmantošanas priekšnoteikumu harmonizāciju. Prasība uzņēmējas dalībvalsts kompetentajai iestādei uzrādīt sertifikātu par reģistrāciju mītnes dalībvalsts kompetentajā iestādē izrādās esam vienīgais nosacījums, kas piemērojams ieinteresētās personas reģistrācijai uzņēmējā dalībvalstī, kas tai ļautu praktizēt šajā pēdējā minētajā dalībvalstī ar savas profesijas mītnes valsts nosaukumu.¹³⁶

Ar Direktīvu netiek pieļauts, ka Eiropas advokāta reģistrācija uzņēmējas dalībvalsts kompetentajā iestādē varētu tikt pakārtota pārrunām, kurās iestāde var izvērtēt, vai ieinteresētā

¹³⁴ Eiropas Savienības tiesas 2010.gada 22.decembra spriedums lietā: C-118/09 Robert Koller v. Rechtsanwaltsprüfungscommission of the Oberlandesgericht Graz, p.36.

¹³⁵ Eiropas Savienības tiesas 2011.gada 3.februāra spriedums lietā: C-359/09 Donat Cornelius Ebert v. Budapesti Ügyvédi Kamara, p.35.

¹³⁶ Eiropas Savienības (bija. Kopienų) tiesas 2006.gada 19.septembra spriedums lietā: C-506/04 Graham J. Wilson v. Ordre des avocats du barreau de Luxembourg, p.66-67.

persona pārvalda dalībvalsts valodas. Atteikšanās no iepriekšējās zināšanu, it īpaši valodu, pārbaudes izriet no vairākiem Direktīvas 98/5 noteikumiem, kuru mērķis ir pietiekami nodrošināt indivīdu aizsardzību un pareizu tiesvedību Eiropas Savienībā.¹³⁷

No Direktīvas 98/5 6.panta 1.punkta izriet, ka pat tāds advokāts, kurš uzņemošajā dalībvalstī praktizē ar savas mītnes valsts profesionālo nosaukumu, attiecībā uz uzņemošajā dalībvalstī veicamo profesionālo darbību ievēro tādas pašas profesionālās ētikas normas kā advokāti, kas praktizē ar šīs dalībvalsts attiecīgajiem profesionālajiem nosaukumiem.¹³⁸

Eiropas advokātiem paredzētā pienākuma uzņēmējā dalībvalstī praktizēt ar mītnes valsts profesionālo nosaukumu mērķis ir nošķirt šos advokātus no advokātiem, kuri ir integrējušies profesijā uzņēmējā dalībvalstī, kā rezultātā ieinteresētā persona tiek informēta, ka profesionālis, kam viņš uztic savu interešu aizsardzību, savu kvalifikāciju nav ieguvis šajā dalībvalstī un, iespējams, tam nav nepieciešamo zināšanu, it īpaši valodu zināšanu, lai nodarbotos ar viņa lietu.¹³⁹

Saskaņā ar Direktīvas 98/5 5.panta 3.punktu dalībvalstīm ir tiesības prasīt, lai Eiropas advokāts veicot darbības klienta pārstāvībai vai aizstāvībai tiesas prāvā, un ciktāl uzņēmējas dalībvalsts tiesību normas šādas darbības rezervē tiem advokātiem, kuri praktizē ar šīs valsts profesionālo nosaukumu, pēdējā var prasīt, lai advokāti, kuri praktizē ar savas mītnes valsts profesionālo nosaukumu, strādātu sadarbībā ar advokātu, kurš praktizē attiecīgajā tiesu iestādē un kurš vajadzības gadījumā būtu atbildīgs šīs iestādes priekšā. Tādējādi var tikt aizpildīts Eiropas advokātu trūkums saistībā ar uzņēmējas dalībvalsts tiesu iestāžu valodu pārzināšanu.

Advokātu darbību kā arī uzvedības noteikumus Eiropas Savienībā regulē tādi normatīvi kā Eiropas advokātu profesijas pamatprincipu harta un Eiropas advokātu ētikas kodekss.

Eiropas advokāta profesijas pamatprincipu hartā ir noteikts, ka visas Eiropas advokātu profesijai ir vienoti pamatprincipi, kaut arī dažādās jurisdikcijās tie izteikti nedaudz atšķirīgos veidos. Šie principi ir pamatā dažādiem nacionāliem un starptautiskiem kodeksiem, kuros ietverti advokātu ētikas noteikumi. Eiropas advokātiem jāievēro šie principi, jo tie ir nozīmīgi taisnīgas tiesas spriešanai, tiesas pieejamībai un tiesībām uz taisnīgu tiesu, kā tas noteikts Eiropas Cilvēktiesību un Pamatbrīvību Aizsardzības Konvencijā. Advokatūrām un juristu biedrībām, tiesām, likumdevējiem, valdībām un starptautiskām organizācijām sabiedrības interesēs jācenšas pamatprincipus apstiprināt un atbalstīt.

¹³⁷ Eiropas Savienības (bija. Kopienų) tiesas 2006.gada 19.septembra spriedums lietā: C-506/04 Graham J. Wilson v. Ordre des avocats du barreau de Luxembourg, p.70-71.

¹³⁸ Eiropas Savienības tiesas 2011.gada 3.februāra spriedums lietā: C-359/09 Donat Cornelius Ebert v. Budapesti Ügyvédi Kamara, p.39.

¹³⁹ Eiropas Savienības (bija. Kopienų) tiesas 2006.gada 19.septembra spriedums lietā: C-506/04 Graham J. Wilson v. Ordre des avocats du barreau de Luxembourg, p.72.

Šie pamatprincipi ir šādi:

- advokāta neatkarība un advokāta brīvība darboties klienta labā;
- advokāta tiesības un pienākums ievērot konfidencialitāti klienta lietās un cienīt profesionālo noslēpumu;
- izvairīšanās no interešu konfliktiem dažādu klientu vai klienta un advokāta starpā;
- cieņa pret advokāta profesiju, advokāta personiskais godīgums un laba reputācija;
- advokāta uzticamība klientam;
- godīga izturēšanās pret klientu saistībā ar advokāta darba atlīdzību;
- advokāta profesionālā kompetence;
- cieņa pret advokāta profesijas kolēģiem;
- cieņa pret likuma varu un taisnīgas tiesas spriešanu;
- advokāta profesijas pašregulācija.

Eiropas advokatūras ētikas kodekss ir profesionālās ētikas noteikumi, kas ir veidoti saskaņā ar to personu gribu, uz kuriem tie attiecas, lai nodrošinātu pienācīgu to advokātu amatpienākumu izpildi, kas ir atzīti par nozīmīgiem visās civilizētās sabiedrībās. Par šo noteikumu neievērošanu advokātu var disciplināri sodīt (1.2.1. punkts).

Šī kodeksa mērķis raksturo nepārtrauktā Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomiskās Zonas integrācija un pieaugošā advokātu starptautiskās prakses intensitāte Eiropas Ekonomiskās Zonas ietvaros, kas nosaka nepieciešamību sabiedrības interesēs formulēt vienotus noteikumus, kas attiecas uz visiem Eiropas Ekonomiskās Zonas advokātiem neatkarīgi no tā, kurai Advokatūrai vai Juristu biedrībai viņi ir piederīgi, darbojoties starptautiskajā praksē.

Eiropas advokatūras ētikas kodeksā ir iekļautas normas, kas advokātiem jāievēro attiecībā ar klientiem, ar tiesu, kā arī savā starpā starp advokātiem. Nenoliedzami ētikas kodeksā ir aplūkoti vispārējie principi advokāta darbībai.

Interesanta iezīme pastāv Eiropas Savienības tiesā, tur līdzās tiesnešiem pastāv tāds amats kā ģenerāladvokāti. Dalībvalstis ieceļ šīs amatpersonas uz sešu gadu termiņu, tāpat kā tiesnešus. Ģenerāladvokāta uzdevums ir izstrādāt un iesniegt tiesai motivētus secinājumus par tiesā izskatāmajām lietām, tā pienākums nav privātpersonas interešu aizstāvība, bet gan vispārējo tiesību vērtību aizstāvība. Šiem ģenerāladvokāta secinājumiem nav saistošs spēks, bet to uzdevums ir sekmēt Eiropas Savienības tiesas tiesnešu darbu pie nolēmumu sastādīšanas, jo ģenerāladvokāts, kuram tiek uzdots tiesas lietas izpēte, veic to pastāvīgi un neatkarīgi no tiesas. Ģenerāladvokātam ir tiesības savos secinājumos aplūkot arī tādus

jautājumus, kurus puses lietā nav izvirzījušas.¹⁴⁰

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija *expressis verbis* paredz tiesības uz advokātu palīdzību kā vienu no taisnīgas tiesas procesa sastāvdaļām lietās, kas saistītas ar “izvirzītās [krimināl]apsūdzības pamatotību”.¹⁴¹ Šīs konvencijas 6.panta trešās daļas “c” punkts paredz, ka ikvienam ir tiesības aizstāvēt sevi pašam vai saņemt paša izraudzītu juridisku palīdzību, vai, ja trūkst līdzekļu šīs juridiskās palīdzības apmaksāšanai, saņemt to par velti, kad tas nepieciešams taisnīguma interesēs. Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ir nostiprināts viedoklis, ka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pants prasa, lai apsūdzētajam būtu iespēja izmatot advokāta palīdzību jau izmeklēšanas sākumstadijā un šo tiesību ierobežošanai nepieciešams nopietns pamats. Kā piemēru var minēt tiesas nolēmumu, kur tā par neatbilstošu šai normai atzinusi situāciju, kurā aizturētā persona pratināšanā savu vainu atzinusi, pirms viņai bija nodrošināta iespēja sazināties ar advokātu.¹⁴² Eiropas cilvēktiesību tiesas praksē ir atzīts, ka jautājumiem, kas saistīti ar juridisko palīdzību, var būt nozīme arī gadījumos, kad izvērtējama civilprocesa atbilstība taisnīgai tiesas procesa prasībām. Šajā gadījumā tiesības uz juridisko palīdzību veido vienu no pušu līdztiesības aspektiem šajā procesā.¹⁴³

Kā norāda Ministru kabineta pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Inga Reine,¹⁴⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesā nav kritēriji, kādi ir izvirzāmi iesniedzēja pārstāvjiem. No prakses izriet, ka nekur netiek izvirzīta prasība, ka tam ir jābūt advokātam. Prakse rāda, ka daudzus iesniedzējus tādās sarežģītās lietās bieži vien pārstāv nevalstiskās organizācijas, vai to juristi, kas specializējas attiecīgajos jautājumos. Pārstāvības kvalitāte šajos gadījumos ir krietni augstāka, jo šīs personas pārzina specifiskus jautājumus, viņi ir eksperti. Arī tiesību zinātņu doktors Mārtiņš Mits¹⁴⁵ norāda, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa akceptē jebkuru pārstāvi, tam nav jābūt tieši advokātam.

Eiropas tiesībās advokāta lomai katra tiesa piešķir savu nozīmi un vietu tiesvedībā. Kopējais un vadošais motīvs advokāta lomai ir tiesību uz taisnīgas tiesas nodrošināšanu realizācijas pakāpe.

¹⁴⁰ Hartley T.C. *The Foundations of European Union Law*. New York: Oxford University press, 2010, p.50.

¹⁴¹ Skudra V. Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību. *Jurista Vārds*, 2011. 12.aprīlis, Nr.15 (662)

¹⁴² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 6.jūnija spriedums lietā “Magee v. The United Kingdom”.

¹⁴³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 15.februāra spriedums lietā “Steel and Morris v. The United Kingdom”.

¹⁴⁴ Riekstiņa R. Personālintervija ar Ministru Kabineta pārstāvi starptautiskajās institūcijās Ingu Reini. 2012.gada 20.marts (nav publicēts)

¹⁴⁵ Riekstiņa R. Personālintervija ar tiesību zinātņu doktoru Mārtiņu Mitu. 2012.gada 13.marts (nav publicēts)

3. LATVIJAS TIESU JUDIKATŪRAS TENDENCES JĒDZIENA “ADVOKĀTS” TULKOŠANĀ

3.1. Satversmes tiesas judikatūras tendences

Satversmes tiesa savā judikatūrā ir veikusi jēdziena “advokāts” iztulkošanu. Satversmes tiesas praksē vairāk nekā sestdaļa spriedumu taisīti par apstrīdēto aktu atbilstību Satversmes 92.pantam. Tomēr tikai trīs no visiem šiem spriedumiem skar Satversmes 92.panta ceturto teikumu, proti, tiesības uz advokāta palīdzību. Visi šie trīs spriedumi taisīti 2003.gadā.¹⁴⁶

Maģistra darba autore šajā apakšnodaļā aplūkos, vai šis Satversmes tiesas tulkojums vēl ir aktuāls un attiecināms šobrīd.

Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 “Par Civilprocesa likuma 82.panta piektās daļas un 453.panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92.pantam” ir pētījusi, vai sprieduma taisīšanas laikā procesuālā kārtība, kas paredzēja, ka kasācijas instances tiesā fiziskās un juridiskās personas lietas ved ar advokāta starpniecību, ir pretrunā ar taisnīgas tiesas un tiesas pieejamības principiem, jo lielai daļai iedzīvotāju advokātu palīdzība nav pieejama.

Iepriekš minētajā spriedumā Satversmes tiesa ir norādījusi, ka Latvijas Republikas Advokatūras likumā un Ministru kabineta 2003.gada 25.februāra noteikumos Nr.97 “Kārtība, kādā ģimene vai atsevišķi dzīvojoša persona atzīstama par trūcīgu” ietvertās tiesību normas ir nepietiekamas, lai nodrošinātu bezmaksas juridiskās palīdzības sniegšanu tiem, kuriem tā ir nepieciešama. Kā arī konstatējusi, ka sprieduma taisīšanas laikā nav paredzēts finansējums, lai mazturības tiesības baudošām personām tiktu nodrošināts valsts apmaksāts advokāts šo personu civillietu un administratīvo lietu vešanai, arī kasācijas instances tiesā. Tādējādi apstrīdētā tiesību norma neatbilst samērīguma principam un ir prettiesiska.

Raugoties uz situāciju šobrīd, ir redzams, ka minētie secinājumi neatbilst pašreizējai situācijai. Latvijā šobrīd ir spēkā Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums¹⁴⁷, kura mērķis ir veicināt fiziskās personas tiesības uz taisnīgu tiesu aizsardzību, nodrošinot valsts garantētu finansiālu atbalstu juridiskās palīdzības saņemšanai. Saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 3.pantu, tiesības uz juridisko palīdzību ir gan Latvijas pilsoņiem, gan Latvijas nepilsoņiem, bezvalstniekiem, Eiropas Savienības pilsoņiem, kas nav Latvijas pilsoņi, bet tiesiski uzturas Latvijā Republikā, kā arī ārzemniekam, kas nav Eiropas Savienības pilsonis, ja viņš tiesiski uzturas Latvijā Republikā un ir saņēmis pastāvīgās

¹⁴⁶ Skudra V. Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību. Jurista Vārds, 2011. 12.aprīlis, Nr.15 (662).

¹⁴⁷ Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 1.aprīlis, Nr.52 (3210).

uzturēšanās atļauju. Iepriekš minētajām personām ir tiesības pieprasīt juridisko palīdzību, ja tās ir ieguvušas maznodrošinātas vai trūcīgas personas statusu atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai, kādā fiziskā persona atzīstama par maznodrošinātu vai trūcīgu, vai arī tās pēkšņi ir nonākušas tādā situācijā un materiālajā stāvoklī, kas tām liedz nodrošināt savu tiesību aizsardzību, vai atrodas pilnā valsts vai pašvaldības apgādībā. Vispārinot Valsts nodrošinātās palīdzības likumā noteikto mērķauditoriju – tās ir personas, kuru bruto ienākumi nepārsniedz valstī noteikto minimālo mēneša darba algu.¹⁴⁸

Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā ir paredzēts, ka juridiskā palīdzība no valsts tiek nodrošināta gan civillietās, gan administratīvajās lietās šādā apmērā:

- juridiskās konsultācijas;
- procesuālo dokumentu sastādīšana;
- pārstāvība tiesā.

Visai izplatīts ir pieņēmums, ka pārtikušākajiem ir lielākas iespējas cīnīties par savu taisnību, tādēļ ir īpaši nozīmīgi, lai mazāk aizsargātie sabiedrības locekļi saņemtu kvalitatīvu juridisko palīdzību.¹⁴⁹

Valsts apmaksāto juridisko palīdzību var sniegt šādas personas, kas noslēgušas līgumu ar Juridiskās palīdzības administrāciju¹⁵⁰:

- 1) persona, kura saskaņā ar Latvijas Republikas Advokatūras likuma 4.pantu var būt par advokātu Latvijas Republikā;
- 2) zvērināts notārs;
- 3) zvērināts tiesu izpildītājs;
- 4) valsts atzīta augstskola, kas ne mazāk kā piecus gadus nepārtraukti īsteno akreditētu studiju programmu, kuras apguves rezultātā tiek piešķirta jurista kvalifikācija un kurā juridiskās palīdzības sniegšanai izveidotu kursu vai vienību vada tiesību zinātņu doktors;
- 5) rīcībspējīga fiziska persona, kura atbilst šādām prasībām:
  - a) apguvusi akreditētu tiesību zinātņu studiju programmu augstskolā (akadēmiskā studiju programma tiesību zinātnēs vai otrā līmeņa augstākā profesionālā studiju programma tiesību zinātnēs un jurista kvalifikācija),
  - b) prot valsts valodu,
  - c) ir ar nevainojamu reputāciju,

¹⁴⁸ Siliņa R. Vai valsts apmaksāts advokāts spēj palīdzēt. Jurista Vārds, 2008. 22.aprīlis, Nr.16 (520).

¹⁴⁹ Turpat.

¹⁵⁰ Iestāde, kas saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumu nodrošina juridiskās palīdzības sniegšanas kārtību.

d) ieguvusi vismaz piecus gadus ilgu darba pieredzi, strādājot kādā no juridiskajām specialitātēm.

Pozitīva tendence pēdējo gadu laikā ir vērojama, ka Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija Advokatūras dienu ietvaros, reizi gadā, sniedz bezmaksas juridisko palīdzību. Konsultācijas tiek organizētas, palīdzot cilvēkiem, kam nav iespējas tās saņemt par maksu. Šis pasākums tiek organizēts jau trešo gadu un ar katru gadu ir vērojams apmeklētāju skaita pieaugums. Ar katru gadu pieaug arī advokātu biroju skaits, kas tajā piedalās.¹⁵¹ Latvijas Zvērinātu advokātu padomē ir izstrādāti noteikumi, kas paredz, ka zvērinātu advokātu palīgi, kuri ir nokārtojuši eksāmenu, lai varētu praktizēt bez patrona pārpilnvarojuma, sniegs regulāras bezmaksas juridiskās konsultācijas personām, kas nevar to atļauties.¹⁵²

No iepriekš minētā ir secināms, ka šobrīd Latvijā tiek nodrošināta juridiskās palīdzības sniegšana arī personām, kuras to nevar atļauties. Tātad Satversmes tiesas secinājums lietā Nr.2003-04-01 vairs nav aktuāls un tiesību norma, kas tika apstrīdēta ir atbilstoša samērīguma principam, respektīvi, ja civilprocesuālais regulējums paredzētu, ka kasācijas instances tiesās fiziskās un juridiskās personas ved lietas ar advokāta starpniecību, tad šobrīd apstrīdētā norma nebūtu pretrunīga.

Satversmes tiesa 2003.gada 6.oktobrī spriedumā lietā Nr.2003-08-01 “Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 96.panta otrās daļas 1.teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 92.pantam” ir pētījusi iesniedzējas pausto viedokli, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā norādītās tiesības ikvienam “uz advokāta palīdzību” vairumam cilvēku viņu zemapziņā subjektīvi asociējas ar viņiem šķietami uzlikto pienākumu savu interešu aizsardzībai izmantot vienīgi advokāta pakalpojumus, liekot aizmirst par tiesībām uz paš aizstāvību vai pārstāvja palīdzības izmantošanu.

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no vissvarīgākajām cilvēka tiesībām. Tās ietver arī personas tiesības uz juridisko palīdzību. Latvijas Republikas Satversmē ietverta norma, kas paredz šīs tiesības, izteikta šādi – ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību. Tādēļ Satversmes tiesa minētajā spriedumā ir analizējusi juridiskā jēdziena “advokāts” saturu.

Analizējot jēdzienu “advokāts”, Satversmes tiesa konstatēja, ka filoloģiskā interpretācija liecina, ka šim jēdzienam piemīt vairākas nozīmes. Interpretējot šo jēdzienu sistēmiski, Satversmes tiesa analizēja to kontekstā ar citām tiesību normām gan kriminālprocesuālām, gan civilprocesuālām, gan administratīvi procesuālām, gan starptautiskajos dokumentos

¹⁵¹ Rone D. Advokatūras dienas: saņem jurista konsultāciju bez maksas! Pieejams: <http://www.gudriem.lv/4400/raksts?lng=lv&aid=1035> [aplūkots: 2012.gada 2.aprīlī]

¹⁵² Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes locekli zvērinātu advokātu Raivo Sjademi. 2011.gada 16.marts (nav publicēts)

ietvertajām normām, kā rezultātā nonāca pie secinājuma, ka, pētot un analizējot juridisko jēdzienu “advokāts” no tiesību normu savstarpējā sakara viedokļa, var secināt, ka tam piemīt vairākas nozīmes.

Satversmes tiesa secina, ka ikviena tiesības uz advokāta palīdzību nevar tikt saprastas kā personas pienākums griezties pēc juridiskās palīdzības tikai pie advokātiem. Tādējādi Latvijas Republikas Satversmes 92.panta mērķis, nosakot ikviena tiesības uz advokāta palīdzību, nav ierobežot personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Juridiskais jēdziens “advokāts”, kas ietverts Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā, ir jātulko paplašināti, ar to saprotot personas tiesības saņemt juridisku palīdzību, brīvi izvēloties aizstāvi vai pārstāvi dažādās lietās no iespējami plašāka kvalificētu juristu loka un atsevišķos likumā noteiktos gadījumos no citu personu loka.

Autore iepriekš minētajam Satversmes tiesas secinājumam nepiekrīt, jo Latvijas Republikas Satversmē iekļautās tiesības ikvienam uz advokāta palīdzību nav tulkojamas paplašināti, ar jēdzienu “advokāts” saprotot ikvienu kvalificētu juristu. Likumdevējs, Latvijas Republikas Satversmē nosakot ikviena tiesības uz advokāta palīdzību, ir garantējis cilvēktiesību – uz taisnīgu tiesu kvalitatīvu nodrošināšanu. Advokāts ir augsti kvalificēts jurists, kas par savu darbību ir disciplināri un materiāli atbildīgs, savukārt kvalificēts jurists nav ne disciplināri, ne materiāli atbildīgs sava klienta priekšā. Tas, ka Latvijas Republikas Satversmē ir ietvertas ikviena tiesības uz advokāta palīdzību, personai nekādā ziņā neaizliedz vai neatņem, kā arī neierobežo šīs personas tiesības vērsties pēc juridiskās palīdzības pie plaša kvalificētu juristu loka. Pēc autores domām, nav pamata likumdevēja gribu – nodrošināt pēc iespējas kvalitatīvāku taisnīgas tiesas spriešanas procedūru, izkropļot un tulkot jēdzienu “advokāts” paplašināti. Paplašinātā jēdziena “advokāts” tulkošana no Satversmes tiesas puses, noved pie pretrunīgām situācijām citu normatīvo aktu piemērošanā. Likumdevējs ir vēlējis un ietvēris normatīvajos aktos privilēģijas advokātiem, kā rezultātā, tulkojot paplašināti jēdzienu “advokāts”, tiek nonivelēts advokatūras institūts Latvijā.

Jēdziena “advokāts” paplašināta tulkošana būtu nepieciešama un vajadzīga vienīgi tādā gadījumā, ja personas pamattiesības Latvijas Republikas Satversmē tiktu aizskartas un personām tiku aizliegta iespēja pēc juridiskās palīdzības sniegšanas griezties pie neadvokātiem. Nodrošinot ikviena tiesības uz advokāta palīdzību, valsts – likumdevējs ir nodrošinājis personām vairākas privilēģijas – pirmkārt, personas tiesības aizsargā augsti kvalificēts juridiskais speciālists, otrkārt, persona savu tiesisko interešu aizskāruma gadījumā, ja tas notiks advokāta vainas dēļ, saņems atlīdzinājumu. Latvijas Republikas Advokatūras likumā ir noteikts, ka advokātiem profesionālās darbības rezultātā iespējamā zaudējuma risku

ir jāapdrošina, vai arī jāinformē klients, ka viņam šī apdrošināšana nav. Ne-advokātiem – kvalificētiem juristiem, nav noteikta nekāda atbildība par viņu darbības rezultātā nodarītajiem zaudējumiem klientiem. Advokāti ir pakļauti arī disciplinārajai kontrolei, proti, ja advokāts darbojas negodprātīgi un ir būtiski kaitējis savam klientam, disciplinārās kontroles rezultātā viņš tiks izslēgts no advokatūras un vairs nevarēs sniegt advokāta pakalpojumus. Savukārt kvalificētiem juristiem nepastāv disciplinārās kontroles mehānisms un klienti nav pasargāti no personām, kas sniedz nekvalitatīvus juridiskos pakalpojumus un rada kaitniecību klienta interesēm. Ņemot vērā iepriekš minēto, advokāta jēdziena paplašināta tulkošana nav precīza un neatbilst likumdevēja mērķim.

Apskatāmajā spriedumā Satversmes tiesa norādīja, ka tai ir šaubas, vai ar pašreizējo tiesisko regulējumu advokatūras jomā ir iespējams nodrošināt visām personām kriminālprocesā savlaicīgu, pieejamu un kvalitatīvu aizsardzību un tādējādi sasniegt apstrīdētās normas mērķi – garantēt tiesības uz taisnīgu tiesu. Šaubas tika izteiktas šādi – nepietiekamais advokātu skaita pieaugums, viņu nevienmērīgais sadalījums pa reģioniem, tas, ka Zvērinātu advokātu kolēģija ir vienīgā advokātu profesionālā organizācija Latvijā un Latvijas Zvērinātu advokātu padomei ir dota liela rīcības brīvība un plašas tiesības, tostarp noteikt zvērinātu advokātu skaitu un kārtību, kādā var kļūt par zvērinātu advokātu vai zvērināta advokāta palīgu, lemt par zvērinātu advokātu ētikas un citiem pārkāpumiem, efektīva kontroles mehānisma trūkums, kā arī tas, ka lēmumu par uzņemšanu zvērinātu advokātu skaitā nav iespējams pārsūdzēt neatkarīgā institūcijā, var mākslīgi radīt kvalitatīvu juridisko pakalpojumu deficītu un šo pakalpojumu sadārdzināšanos. Tas, savukārt, var novest pie Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā garantēto pamattiesību pārkāpuma.

Izvērtējot Satversmes tiesas sniegtos argumentus, no pašreiz esošās situācijas, tie ir būtiski mainījušies. Latvijas Republikas Advokatūras likumā ir veikti vairāki grozījumi, kuru rezultātā Zvērinātu advokātu padomes pieņemtos lēmums var pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Zvērinātu advokātu eksāmenu vairs nepieņem tikai Latvijas Zvērinātu advokātu padome, bet gan eksāmena kārtību un jomas, kurās tiek pārbaudītas zvērināta advokāta amata pretendenta zināšanas un prasmes, kā arī to vērtēšanas kārtību nosaka Ministru kabinets. Saskaņā ar Latvijas Republikas Advokatūras likuma 41.¹ pantu Latvijas Zvērinātu advokātu padome organizē advokāta eksāmenu ne retāk kā reizi sešos mēnešos. Eksāmenu pieņem komisija, kuras sastāvā ir:

- 1) trīs juridiskās zinātnes promocijas padomju deleģēti tiesību zinātņu doktori;
- 2) trīs Augstākās tiesas priekšsēdētāja norīkoti senatori;
- 3) trīs Latvijas Zvērinātu advokātu padomes norīkoti zvērināti advokāti;

4) tieslietu ministra pilnvarots pārstāvis.

Eksāmena komisijas sastāvu apstiprina tieslietu ministrs. Eksāmena komisijas locekļi no sava vidus ievēlē komisijas priekšsēdētāju. Pretendents, kas ir nokārtojis eksāmenu, ja viņš atbilst pārējiem uzņemšanas kritērijiem advokatūrā, tiek uzņemts. Skaitliskais ierobežojums, kad Latvijas Zvērinātu advokātu padome izlēma cik advokāti uzņemami katrā uzņemšanas reizē, vairs nepastāv, šobrīd darbojas tikai kvalitatīvais kritērijs.

Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesa savā judikatūrā ir norādījusi, ka jebkurā gadījumā, pat pieņemot, ka advokātu dalība valsts pārbaudījumu komisijā pati par sevi veido ierobežojumu brīvībai veikt uzņēmējdarbību, šī dalība var tikt uzskatīta par pamatotu. Minētā dalība faktiski atbilst vispārējo interešu apsvērumiem, proti, vajadzībai pēc iespējas labāk novērtēt to personu atbilstību un spējas, kas ir aicinātas darboties advokātu profesijā. Tā ir piemērota, lai garantētu šī mērķa īstenošanu tādējādi, ka advokāti ar profesionālu pieredzi ir sevišķi piemēroti, lai novērtētu kandidātus no to profesijas īpašo prasību viedokļa.¹⁵³

No iepriekš minētā var secināt, ka Latvijas Zvērinātu advokātu padome ir ieviesusi būtiskas izmaiņas savas darbības regulējumā un kontroles mehānismā, lai novērstu visas pamatotās šaubas par tās darbības demokrātiskuma un taisnīguma trūkumu.

Aplūkojot advokāta skaita pieaugumu, ir redzams, ka sprieduma taisīšanas laikā, t.i. 2003.gadā bija 599 praktizējoši zvērināti advokāti un 91 zvērināta advokāta palīgs. Šobrīd, saskaņā ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes pārskata ziņojumu 2012.gada Zvērinātu advokātu kopsapulcei,¹⁵⁴ zvērinātu advokātu skaits Latvijā ir 1189, kā arī 161 zvērinātu advokātu palīgs, kopā Latvijā darbojas 1350 advokāti. Ir redzams, ka šis advokātu skaits ir divkārtšojies, neraugoties uz to, ka iedzīvotāju skaits Latvijā attiecībā pret 2003.gadu ir samazinājies. No advokatūras interneta mājaslapā pieejamās informācijas ir redzams, ka pie visiem tiesu apgabaliem darbojas zvērināti advokāti un nav tādas rajona tiesas, kuras reģionā nebūtu reģistrēts kaut viens zvērināts advokāts. Satversmes tiesas spriedumā izteiktais apgalvojums, ka zvērinātu advokātu profesionālā organizācija nevar pilnā mērā garantēt tiesību uz taisnīgu tiesu efektīvu realizāciju, vairs nav aktuāls un ir novecojis, jo veiktās izmaiņas organizācijas darbībā pilnā mērā šobrīd nodrošina tiesību uz taisnīgu tiesu efektīvu realizāciju.

Satversmes tiesa 2003.gada 6.novembrī spriedumā lietā Nr.2003-10-01 "Par Civilprocesa likuma 83.panta 4.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam" izvērtēja iesniedzējas paustos argumentus par to, ka apstrīdētā norma nepamatoti ierobežo

¹⁵³ Eiropas Savienības (bij. Kopienu) tiesas 2005.gada 17.februāra rīkojums lietā: C-205/03, p.44-45.

¹⁵⁴ Latvijas zvērinātu advokātu padomes ziņojums Zvērinātu advokātu 2012.gada kopsapulcei. Pieejams: www.advokatura.lv [aplūkots: 2012.gada 12.aprīlī]

viņas tiesības brīvi izvēlēties savu pārstāvi, jo viņa esot spiesta vērsties pie advokāta – vienīgās personas, kura saskaņā ar Civilprocesa likuma 83.pantu var nodrošināt kvalitatīvu un profesionālu juridisko pārstāvību. Taču advokātu pakalpojumi ir salīdzinoši dārgi un iesniedzēja esot “spiesta” izmantot tiesības pašai pārstāvēt sevi civilprocesā vai arī šai nolūkā pilnvarot savu laulāto, kuram nav pietiekamu profesionālo zināšanu. Tādējādi esot pārkāptas iesniedzējas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Satversmes tiesa šajā spriedumā secināja, ka Civilprocesa likuma 83.panta normas ierobežo personu tiesības brīvi izvēlēties pārstāvi civilprocesā, kā arī, analizējot apstrīdēto normu, tika izdarīts secinājums, ka tā neparedz pārstāvja pienākumu sniegt juridisko palīdzību, tās ir tikai pārstāvja tiesības, ja vien viņš šo juridisko palīdzību var nodrošināt. Tādējādi saskaņā ar sprieduma taisīšanas brīdī spēkā esošo normatīvo regulējumu pienākums sniegt juridisko palīdzību civilprocesā ir tikai advokātiem. Lai maksimāli nodrošinātu personu brīvu pieeju tiesai, fiziskajām personām vajadzētu dot iespēju izvēlēties sev atbilstošu pārstāvi. Tādējādi personai, izvēloties savu pārstāvi civilprocesā, būtu jāmotivē sava izvēle un tiesām, iespējams, būtu jāizlemj jautājums par pārstāvja pielaišanu. Gadījumos, kad tiesa nākusi pie secinājuma, ka pārstāvis aicināts nevis, lai pārstāvētu lietas dalībnieku, bet tāpēc, lai ar šo pārstāvību maskētu likumam neatbilstošu juridisko palīdzību, tiesai būtu tiesības nepielaist šādu personu par pārstāvi. Tādējādi tiesības uz brīvu pieeju tiesai var ierobežot, taču, lai nodrošinātu efektīvu pārstāvību civilprocesā, tas darāms, izmantojot saudzējošākus līdzekļus. Līdz ar to likumdevēja noteiktie ierobežojumi nav samērīgi, jo ne visām personām ir pieejama pārstāvība civilprocesā, tādēļ apstrīdētā norma neļauj pilnībā izmantot tiesības uz taisnīgu tiesu.

Maģistra darba autore uzskata, ka Satversmes tiesas apskatāmajā spriedumā veiktie secinājumi, ir daļēji aktuāli, jo likumdevēja ierobežojumu legitīmais mērķis esot bijis nodrošināt katrai personai efektīvu pārstāvību un iespēju saņemt kvalitatīvu un profesionālu juridisko palīdzību, ja tāda nepieciešama. Likumdevējs esot gribējis nodrošināt to, ka juridiskās palīdzības sniedzēji civilprocesā ir advokāti, vienlaikus saglabājot iespēju noteiktām personām pārstāvēt fizisko personu civilprocesā. Pēc autores domām, pārstāvībai pirmās instances un apelācijas instances tiesā personām būtu jādod iespēja izvēlēties no pēc iespējas plašāka personu loka kā tas ir šobrīd aktuālajā civilprocesa redakcijā, jo šajās instancēs notiek pušu sacensība par strīdus priekšmetu un pierādījumiem. Savukārt kasācijas instancē, kur izšķirošā nozīme ir nevis pušu interesēm, kas pietiekami aizsargātas, lietu pēc būtības caurlūkojot pirmajās divās instancēs, bet gan publiski tiesiskajām interesēm, būtu nepieciešama advokāta pārstāvība. Kasācijas instancē tiek skatīti tikai jautājumi par materiālo

un procesuālo normu piemērošanas pareizību.¹⁵⁵ Tādējādi likumdevēja mērķis – nodrošināt personas efektīvu pārstāvību, caurlūkojot to kopsakarā ar personas tiesībām un taisnīgu tiesu, kas var tik ierobežotas, pēc autores domām, ir nodrošināms ar augsti kvalificēta jurista, kuram pastāv atbildība par savu darbību, pārstāvību kasācijas instancē. Šī brīža situācijā Latvijā tādi ir tikai advokāti, tādējādi advokāta institūta atjaunošana kasācijas instancē ir nākamais tiesību harmonizēšanas solis.

Pamatota kritisku domu apmaiņa par Satversmes tiesas spriedumiem un Satversmes tiesas procesu sekmē konstitucionālās tiesvedības attīstību. Lai arī Satversmes tiesas tiesneši un Latvijas zvērināti advokāti tiesas procesā atrodas dažādās galda pusēs, mērķis visiem ir viens – tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošana iespējami labākā veidā.¹⁵⁶

Visos šajos spriedumos Satversmes tiesa tiesību uz advokāta palīdzību būtību ir atklājusi tiktāl, ciktāl tas bija nepieciešams konkrēto lietu izspriešanai. Attiecībā uz Latvijas Republikas Satversmes 92.panta ceturtdā teikuma saturu Satversmes tiesas spriedumos šobrīd ir atklāta tikai neliela daļa.¹⁵⁷ Satversmes tiesai noteikti būs vēl iespēja paust savu viedokli un skatījumu uz Latvijas Republikas Satversmes 92.panta ceturtdā teikuma tulkojumu.

Savāda iezīme šajos trīs Satversmes tiesas spriedumos ir tā, ka tiesa, analizējot advokāta jēdzienu, nav pieminējusi likuma “Par tiesu varu” normas, lai gan tajās likumdevējs ir izteicis savu attieksmi pret apspriestajām problēmām ļoti skaidri, precīzi un katram saprotami. Domājams, nav juridiski korekti judikatūrā, ka, skaidrojot atsevišķu procesuālo tiesību normu jēgu un procesuālo darbību apjomu, tiek paplašināti iztulkots paša zvērināta advokāta institūta statuss. Kas ir zvērināts advokāts, prokurors, zvērināts notārs vai zvērināts tiesu izpildītājs, nosaka nevis viens vai otrs procesuālais likums, bet gan likums “Par tiesu varu” un attiecīgais Advokatūras, Prokuratūras utt. likums. Procesuālo likumu mērķis ir noteikt lietu izskatīšanas kārtību, nevis tās vai citas tiesu sistēmas institūcijas tiesisko statusu, ko reglamentē tiesu iekārtas likumdošana.¹⁵⁸

Interesanta ir tendence, ka visos trijos Satversmes tiesas spriedumos, tiesa ir izteikusi tikai kritiku par to, ka zvērinātu advokātu pakalpojumi, iespējams, bija atsevišķām personu grupām grūti pieejami, taču Satversmes tiesa nekādā veidā neapšaubīja zvērinātu advokātu sniegto pakalpojumu kvalitāti civilprocesā un kriminālprocesā. Tieši pretēji, Satversmes tiesa norādīja, ka advokātu spējas nodrošināt kvalificētu juridisko pārstāvību un sniegt juridisko

¹⁵⁵ Par Civilprocesa likuma 82. panta piektās daļas un 453. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija spriedums lietā Nr.2003-04-01. Latvijas Vēstnesis, 2003. 1.jūlijs, Nr.97 (2862).

¹⁵⁶ Skudra V. Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību. Jurista Vārds, 2011. 12.aprīlis, Nr.15 (662).

¹⁵⁷ Turpat.

¹⁵⁸ Zemribo G. Kāds ir zvērināta advokāta statuss. Jurista Vārds, 2011. 10.maijs, Nr.19 (666).

palīdzību, it īpaši kasācijas tiesvedībā tiek prezumētas.¹⁵⁹ Tas apliecina autores secinājumu, ka Satversmes tiesas paustais viedoklis par jēdziena “advokāts” tulkojumu vairs nav aktuāls un tas būtu interpretējams atbilstoši šobrīd aktuālajām tiesību normām un likumdevēja sākotnējam mērķim.

3.2. Augstākās tiesas Senāta judikatūras tendences

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta (turpmāk – Senāts) Civillietu departaments arī ir veicis jēdziena “advokāts” tulkošanu. Senāts 2010.gada 10.novembra spriedumā Nr.SKC-625/2010 ir secinājis, ka ņemot vērā Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija spriedumu lietā Nr.2003-04-01 un 2003.gada 6.oktobra spriedumu lietā Nr.2003-08-01 noskaidroto Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ietvertā juridiskā jēdziena “advokāts” saturu, Senāts atzīst, ka arī Civilprocesa likuma 33.panta trešās daļas 1.punktā un 44.panta pirmās daļas 1.punktā ietvertais jēdziens “advokāts” ir jātulko paplašināti, ar to saprotot ne tikai zvērinātus advokātus un advokātu palīgus, bet arī citus kvalificētus juristus, kuri var sniegt juridisko palīdzību un būt par pārstāvjiem lietā. Puses pēc vispārējiem noteikumiem nevar atbrīvot no pienākuma atlīdzināt izdevumus, kas saistīti ar lietas vešanu, ja tiesas spriedums nav viņām labvēlīgs. Līdz ar to pretēja minētajās tiesību normās ietvertā jēdziena “advokāts” interpretācija liecinātu par tiesas nevienlīdzīgu attieksmi pret lietas dalībniekiem atkarībā no tā, kādu pārstāvi juridiskās palīdzības sniegšanai tā izvēlējusies. Gadījumā, ja puse izvēlētos zvērinātu advokātu vai advokāta palīgu, ar lietas vešanu saistītie izdevumi tiktu atlīdzināti, bet gadījumā, ja puses izvēlētos kvalificētu juristu, tad šie izdevumi netiktu atlīdzināti. Šāda atšķirīga attieksme atkarībā no izvēlēta pārstāvja nav pieļaujama, jo ir pretrunā Satversmes 92.pantā noteiktajām personas tiesībām saņemt juridisko palīdzību, brīvi izvēloties pārstāvi no iespējami plašāka kvalificētu juristu loka un atsevišķos likumā noteiktos gadījumos arī no citu personu loka.

Šādam Senāta tulkojumam maģistra darba autore nepiekrīt un saskata tajā nepilnības, kas ir arī akcentētas 2011.gada 23.novembra Senāta Civillietu departamenta spriedumā Nr.SKC-337/2011. Šajā spriedumā Senāts mainīja savu judikatūru un Civilprocesa likuma 33.panta trešās daļas 1.punktā un 44.panta pirmās daļas 1.punktā ietvertā jēdziena „advokāts” tulkojumu. Senāts vērš uzmanību uz to, ka Saeima, 2011.gada 21.jūlija ārkārtas sesijas septītajā sēdē trešajā lasījumā izskatot likumprojektu „Grozījumi Civilprocesa likumā”, balsojumā neatbalstīja priekšlikumu, kas paredzēja ar lietas vešanu saistītos izdevumus atlīdzināt arī gadījumos, kad izdevumi veikti kvalificēta jurista palīdzības samaksai.

¹⁵⁹ Skudra V. Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību. Jurista Vārds, 2011. 12.aprīlis, Nr.15 (662).

Senāts secina, ka šajā balsojumā likumdevējs ir veicis nepārprotamu izšķiršanos par jēdziena „advokāts” neattiecināšanu uz juristiem, kas nav zvērināti advokāti, ko apstiprina arī pirms balsojuma notikušās debātes, kurās skaidri iezīmēti minētā priekšlikuma neatbalstīšanas iemesli. Tādējādi Senātam ir jāatkāpjas no iepriekš judikatūrā izteiktām atziņām, kas atspoguļotas 2010.gada 10.novembra spriedumā lietā Nr. SKC-625 un 2011.gada 22.jūnija spriedumā lietā Nr. SKC-219/2011 jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā paredzēto izdevumu atlīdzināšanu gadījumā, kad juridisko palīdzību sniedzis kvalificēts jurists.

Kā norāda zvērināts advokāts Gvido Zemribo – ar judikatūras palīdzību tiesa var iztulkot likuma jēgu, noskaidrot likuma mērķi, aizpildīt likuma robus, taču nav tiesīga ne atcelt, ne grozīt likumus, jo tā ir tikai un vienīgi likumdevēja prerogatīva.¹⁶⁰ Senāts, veicot Civilprocesa likuma 44.panta paplašinātu tulkošanu, bija uzņēmis likumdevēja lomu, jo šajā gadījumā nepastāvēja ne likuma robs, ne arī bija nepieciešamība noskaidrot likuma mērķi.

Maģistra darba autore vēlas norādīt, ka Senāts, mainot savu judikatūru un jēdziena “advokāts” tulkojumu, ir uztvēris un apstiprinājis likumdevēja gribu attiecībā uz advokāta institūta nostiprināšanu tiesību sistēmā.

Atstājot negrozītu savu judikatūru, Senāts būtu nonācis pie absurdas situācijas tiesu sistēmā. Latvijas normatīvajos aktos nav definēts jēdziens “kvalificēts jurists”, to var interpretēt no Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma un likuma “Par reglamentētajām profesijām un profesionālas kvalifikācijas atzīšanu”. No šiem diviem likumiem izriet, ka kvalificētam juristam ir jābūt personai, kas apguvusi akreditētu tiesību zinātņu studiju programmu augstskolā, prot valsts valodu, ir ar nevainojamu reputāciju, ieguvusi vismaz piecus gadus ilgu darba pieredzi, strādājot kādā no juridiskajām specialitātēm. Nevar nepiekrīst Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietnieces, zvērinātas advokātes Gunas Kaminskas paustajam viedoklim, ka faktiski katrā tiesas sēdē, zvērinātam advokātam civillietā ir tiesības prasīt, lai tiesa pārbauda, vai tās personas, kas nav advokāti un pārstāv klientu, ir ar atbilstošu reputāciju, izglītību un juridiskajām prasmēm. Tas nozīmētu, ka tiesas sēdes ievilkto, jo vismaz sākuma periodā cilvēkiem nepieciešamo dokumentu līdzī nebūtu, vēl jovairāk reputācijas fakts ir ļoti grūti pierādāms un apstiprināms.¹⁶¹ Arī Tieslietu ministrs Gaidis Bērziņš, diskutējot par Civilprocesa likuma grozījumiem, kas paredzēja, ka arī kvalificētu juristu izdevumi ir atlīdzināmi, Saeimā pauda viedokli, ka pieņemot šādu normu, tiesām tiks noteikts papildu pienākums vērtēt jurista

¹⁶⁰ Zemribo G. Kāds ir zvērināta advokāta statuss. Jurista Vārds, 2011. 10.maijs, Nr.19 (666).

¹⁶¹ Riekstiņa. R. Personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietnieci, zvērinātu advokāti Gunu Kaminsku 2012.gada 15.marts (nav publicēts)

kvalifikāciju, iespējams, pieprasot atsauksmes un citus pierādījumus un tādējādi vēl vairāk noslogojot tiesu sistēmu.¹⁶² No minētā izriet, ka novecojusi un neaktuāla judikatūra – Satversmes tiesas spriedumi par jēdziena “advokāts” tulkojumu, ietekmē pārējo Latvijas tiesu sistēmas darbību.

Senāta Administratīvo lietu departaments vairākos savos nolēmumos ir pievērsies jēdziena “advokāts” skaidrošanai. Tā piemēram, 2008.gada 21.aprīļa spriedumā lietā Nr.SKA-22/2008, Senāts ir izteicis šādas tēzes:

Tiesības uz taisnīgu tiesu tvērumā ietilpst arī personas tiesības uz advokātu, proti, uz kvalificētas juridiskās palīdzības saņemšanu. Turklāt šīs tiesības cita starpā ietver arī valsts pienākumu šādu palīdzību sniegt personām, kuras pašas nevar to atļauties. Tiesa šādu secinājumu ir izdarījusi pamatojoties uz jau iepriekš pieminētajiem un aplūkotajiem Satversmes tiesas spriedumiem, kuros tika tulkots jēdziens “advokāts”, un tā nav sašaurinājusi Satversmes tiesas tulkojumu, bet gan atstājusi to paplašinātu.

Kvalificētas juridiskās palīdzības nodrošināšanā advokatūras institūtam ir liela nozīme, jo advokāts ir ne tikai pārstāvis, kura uzdevums ir atvietot procesa dalībniekus tiesā un sasniegt sava pilnvardevēja noteikto gala mērķi, bet vienlaikus arī tiesībaizstāvis. Advokāts, nododot zvērestu, kļūst par tiesu sistēmai piederīgu personu un apņemas aizsargāt tiesā personu tiesības sabiedriskās labklājības interesēs un to vārdā. Līdz ar to valstij ir jāizveido priekšnoteikumi tādām advokatūras institūtam, kas spēj efektīvi funkcionēt. Šai tiesas izteiktajai tēzei autore piekrīt un uzskata, ka advokāts, kļūstot par tiesu sistēmai piederīgu personu, kļūst arī par šīs sistēmas neatņemamu sastāvdaļu, kas palīdz nodrošināt un realizēt taisnīguma principu.

Ar Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 9.februāra lēmumu lietā Nr.SKA-214/2010, Senāts ir izteicis tēzes, ka zvērinātam advokātam no objektīvajām tiesībām (Latvijas Republikas Advokatūras likuma 48.pants) izriet tiesības prasīt informāciju no valsts un pašvaldību institūcijām sava klienta interesēs. Minētā tiesību norma piešķir zvērinātiem advokātiem tiesības, kuru aizsardzību aizskāruma gadījumā advokāts ir tiesīgs prasīt administratīvajā tiesā. Kaut arī zvērināts advokāts darbojas sava klienta, bet ne savās interesēs, no Latvijas Republikas Advokatūras likuma 48.panta zvērinātam advokātam izriet patstāvīgas tiesības pašam izvēlēties piemērotākos līdzekļus un metodes, aizstāvēt un pārstāvēt juridisko palīdzību lūgušās personas tiesības un likumīgās intereses. Tādējādi gadījumos, kad tiek kavēta zvērinātam advokātam likumā paredzēto uzdevumu izpilde,

¹⁶² Latvijas Republikas Saeimas sēžu stenogramma. 2011.gada 21.jūlijs. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/74> [aplūkots: 2012.gada 12.aprīlī]

advokātam ir tiesības pašam prasīt šo uzdevumu izpildi kavējošo šķēršļu novēršanu. Šajā lēmumā Senāts ir pievērsies jautājumam par informācijas pieprasīšanu, kuru ir veicis advokāts. Senāts ir pamatoti izvērtējis sekas, ko rada pieprasītās informācijas nesniegšana un veicis tiesību normu iztulkojumu, lai advokātiem būtu iespēja novērst aizskārumu, pieprasītās informācijas nesniegšanas gadījumā.

Senāta Administratīvo lietu departaments 2010.gada 6.maijā lietā Nr.SKA-193/2010 ir papildinājis jau iepriekš minētās tēzes un noteicis, ka, ja zvērināts advokāts prasa iestādei ziņas par kādas personas dzīvesvietu, jo viņam šīs ziņas nepieciešamas juridiskās palīdzības sniegšanai citai personai, iestādei ir jāpārlicinās, vai advokātam šīs ziņas tiešām nepieciešamas klienta interešu aizsardzībai. Sniedzot juridisko palīdzību, zvērināts advokāts ir tiesīgs vākt pierādījumus, arī pieprasot visus juridiskās palīdzības sniegšanai nepieciešamos dokumentus no valsts vai pašvaldības institūcijām. Ja zvērinātam advokātam, sniedzot juridisko palīdzību civillietā, ir nepieciešams prasīt iestādei kādu informāciju, advokātam nav nepieciešams, pieprasot šo informāciju, iestādei iesniegt pilnvaru atbilstoši Administratīvā procesa likuma prasībām par pilnvarojuma noformēšanu. Zvērināta advokāta pilnvarojumu un tā apjomu, tostarp tiesības vākt juridiskās palīdzības sniegšanai nepieciešamos pierādījumus un ziņas šādos gadījumos apliecina orderis.

Senāts iepriekš minētajā spriedumā ir norādījis uz advokātu priekšrocību pilnvarojuma izdarīšanai. Saskaņā ar Latvijas Republikas Advokatūras likuma 48.¹ pantu, kas nosaka, ka zvērināta advokāta pilnvarojumu un tā apjomu, kā arī tiesības izpildīt šā likumā noteiktos uzdevumus apliecina orderis, kura paraugu apstiprina Latvijas Zvērinātu advokātu padome. Orderis, kā pilnvarojuma apliecinājums ir tikai advokātiem sniedzot juridisko palīdzību, citiem juridiskās profesijas pārstāvjiem šāds pilnvarojuma apliecinājums nepastāv, līdz ar to viņiem pilnvarojums ir jānoformē atbilstoši procesuālajai likumdošanai noteiktajām prasībām.

Pēc autores domām, Senāts, veicot iepriekš minētos secinājumus, ir gājis pareizu ceļu un iztulkojis tiesību normas atbilstoši to jēgai tiesību sistēmas ietvaros.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Izanalizējot judikatūru jautājumā par taisnīgu tiesu, izriet, ka viens no taisnīgas tiesas priekšnoteikumiem ir profesionāls – augsti kvalificēts pārstāvis, kas realizē personas tiesisko interešu aizstāvību un pārstāvību.
2. Tiesai, veicot jēdziena “advokāts” iztulkošanu būtu jāizprot vispusīgi šī institūta būtība, vēršot uzmanību arī uz institūta vēsturisko attīstību. Advokāta institūts vēsturiski ir veidojies un attīstījies kā tiesu sistēmai piederīga persona, kas veic klienta likumisko interešu aizstāvību un pārstāvību tiesā.
3. Satversmes tiesas tulkojums par jēdzienu “advokāts” ir maldinošs un novecojis. Tas šobrīd vairs nav aktuāls un ir transformējies, jo Satversmes tiesas nolēmumos paustās atziņas ir neatbilstošas šobrīd pastāvošajai normatīvo aktu bāzei. Satversmes tiesai, skaidrojot šo jēdzienu, bija jāaplūko normatīvo aktu bāze, kurā ir nostiprināta šī institūta jēga un definīcija, nevis jāaplūko procesuālo likumu normas.
4. Jēdziena “advokāts” paplašināta tulkošana būtu nepieciešama un vajadzīga vienīgi tādā gadījumā, ja personas pamattiesības Latvijas Republikas Satversmē tiktu aizskartas un personām tiktu liegta iespēja pēc juridiskās palīdzības sniegšanas griezties pie “ne-advokātiem”.
5. Civilprocesā kasācijas instancē, kur tiek skatīti tikai jautājumi par materiālo un procesuālo normu piemērošanas pareizību un kur izšķirošā nozīme ir nevis pušu interesēm, kas pietiekami aizsargātas, lietu pēc būtības caurlūkojot pirmajās divās instancēs, bet gan publiski tiesiskajām interesēm, būtu nepieciešamas atjaunot advokāta pārstāvība. Civilprocesa likumā būtu nepieciešams veikt grozījumus – atjaunojot Civilprocesa likuma 82.panta piekto daļu redakcijā, kas bija spēkā no 2003.gada 1.janvāra līdz 2003.gada 27.jūnijam, proti, “Kasācijas instances tiesā fiziskās un juridiskās personas lietas ved ar advokāta starpniecību” un Civilprocesa likuma 453.panta otro daļu redakcijā, kas bija spēkā no 2003.gada 1.janvāra līdz 2003.gada 27.jūnijam, proti, “Kasācijas sūdzību paraksta advokāts. Kasācijas sūdzībai pievieno dokumentu, kas apliecina advokāta pilnvarojumu”.
6. Administratīvā pārkāpuma lietās, kurās kā sods piemērojams arests, lai nodrošinātu personas tiesības uz taisnīgu tiesu, nepieciešams nostiprināt personas tiesības uz valsts

nodrošināto juridisko palīdzību. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā būtu jāpapildina 31.pants ar trešo daļu nosakot, ka “Personai, kurai par administratīvo pārkāpumu var tikt piemērots administratīvais arests, ir tiesības saņemt valsts nodrošinātu juridisko palīdzību savu tiesisko interešu aizstāvībai”.

7. Lai novērstu Administratīvā procesa likumā iekļauto nepamatoto ierobežojumu zvērinātu advokātu palīgiem un Eiropas Savienības dalībvalstu advokātiem, Administratīvā procesa likuma 38.panta pirmās daļas otrajā teikumā un otrās daļas otrajā teikumā ietvertu jēdzienu “zvērināts advokāts” jāaizstāj ar jēdzienu “advokāts”.
8. Kā pozitīva tendence ir vērtējams tas, ka Latvijas tiesību sistēmā advokāta institūta regulējumā ir ietvertas Eiropas Savienības tiesas judikatūrā paustās atziņas un šī institūta transformācija. Jaunākā un aktuālākā no tām ir, piemēram, Latvijas Zvērinātu advokātu padome ir apstiprinājusi metodiskos norādījumus par zvērinātu advokātu un zvērinātu advokātu palīgu atsevišķu blakus nodarbošanos, kuras Latvijas Republikas Advokatūras likums tieši neaizliedz, savienojamību ar advokāta amatu, profesionāliem pienākumiem un stāvokli sabiedrībā, kuros ir noteikts, ka zvērinātiem advokātiem un viņu palīgiem ir aizliegts dibināt darba tiesiskās attiecības ar darba devēju, kas nodarbojas ar juridiskās palīdzības sniegšanu un/vai ja darba tiesisko attiecību ietvaros šāda darbība veicama.

ANOTĀCIJA

Maģistra darba mērķis ir analizēt advokāta lomas attīstību un pamatotību taisnīgas tiesas spriešanas procesā, vērtējot Latvijas tiesu judikatūrā pieejamos nolēmumus. Lai šo mērķi sasniegtu tiek aplūkotas taisnīgas tiesas attīstības tendences, advokāta institūta attīstības tendences un normatīvo aktu regulējums attiecībā uz advokāta lomu katrā no tiesvedības procesiem, kā arī tiek analizēti Latvijas Republikas Satversmes tiesas un Latvijas Republikas Augstākās tiesas nolēmumi jautājumā par advokāta institūta interpretāciju.

Autore nonāk pie secinājuma, ka Latvijas Republikas Satversmes tiesas sniegtais tulkojums jēdzienam “advokāts” ir novecojis un vairs nav aktuāls šī brīža pastāvošajam normatīvajam regulējumam. Autore rosina veikt izmaiņas normatīvajos aktos, uzsverot advokāta institūta nozīmi.

Atslēgvārdi: *taisnīga tiesa, advokāts, kvalificēts jurists*

ABSTRACT

The objective of this Masters' thesis is to evaluate the development of the role of the advocate and its' influence on the process of fair decision making by evaluating various rulings of the Court of Latvia. In order to fulfil the purpose of this paper the author analyzed the evolution of the fair judgement procedures, the advancement of the advocates' concept as well as legal regulation regarding the role of the advocate in every phase of the proceedings. Furthermore the author considered various decisions by the Constitutional Court of the Republic of Latvia and the Supreme Court of the Republic of Latvia about the interpretation of the advocates' concept.

The author has come to a conclusion that the current interpretation of the term "advocate" given by the Constitutional Court of the Republic of Latvia is outdated and does not correspond to the current legislation. The author would like to encourage amendments in the relevant legislative acts in order to emphasize the role of the advocate.

Key phrases: *fair judgement, advocate, qualified lawyer*

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

1. Apsītis R. Latvijas Republikas Tiesībsarga viedoklis par tiesību uz taisnīgu tiesu un advokāta palīdzības nodrošināšanu, Rīga, 2011. 28.janvāris. (nav publicēts)
2. Biksiniece I. Civilprocesa grozījumi. Tiesības uz aizstāvību – vai cilvēktiesību pārkāpums. Jurista Vārds, 2003. 20.maijs. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=auth&id=75010> [aplūkots: 2012.gada 17.februārī]
3. Bitāns A. Advokāta loma civilprocesā. Dienas Bizness, 2003. 28.janvāris, pieejams: www.evershedsbitans.com [aplūkots 2012.gada 17.februārī]
4. Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Satversmes 92.panta komentāri. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
5. Bukovskis V. Civīlprocesa mācību grāmata. 2.daļa. Rīga: Autora izdevums, 1933.
6. Čepāne I., Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības. Jurista vārds, 2005. 27.septembris, Nr.36 (391).
7. Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof.K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2011.
8. Elektroniskā vārdnīca "Letonika.lv" Pieejams:<http://datubazes.lanet.lv:2093/groups/default.aspx?r=1108&q=taisn%C4%ABgums&id=1442660&g=5> [aplūkots 2012.gada 22.martā]
9. Guļāns A. Tiesnešu un advokātu ētika, uzvedība un atbildība. Jurista Vārds, 2006. 4.jūlijs, Nr.26 (429).
10. Kaminska G. Par grāmatu un advokatūru. Grām.: Latvijas advokatūra Advokāti, zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfijās 1944-2010. Rīga: Latvijas Zvērinātu advokātu padome, 2011.
11. Krastiņa I. Ētiska neatkarība – mūsu zelts. Rīga: biedrība "Latvietis", 2010.
12. Krastiņš I. Taisnība. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998.
13. Kūtris G. Advokāts. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998.
14. Latvijas Republikas Saeimas sēžu stenogramma. 2011.gada 21.jūlijs. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/74> [aplūkots: 2012.gada 12.aprīlī]

15. Latvijas zvērinātu advokātu padomes ziņojums Zvērinātu advokātu 2012.gada kopsapulcei. Pieejams: www.advokatura.lv [aplūkots: 2012.gada 12.aprīlī]
16. Liepa L. Advokātu pārkāpumi, disciplinārlietas un tiesu varas intereses. Jurista Vārds, 2006. 20.jūnijs, Nr.24 (427).
17. Liepa. L. Advokāta vārdam jāklūst par sinonīmu ētikai, profesionalitātei un atklātībai. Diena, 2012. 21.marts. Pieejams: www.diena.lv [aplūkots: 2012.gada 25.martā]
18. Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa. 1.grāmata. Rīga: Raka, 2000.
19. Meļķiņa E. redakcijā. Latvijas tiesību avoti. 1.sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti. 10.gs-16.gs. Rīga: LU žurnāls "Latvijas Vēsture" fonds, 1998.
20. Meļķis E. Aristotelis — Rietumu civilizācijas tiesību filozofijas pamatlicējs. Likums un Tiesības, 2003. Nr. 2 (42).
21. Niedre A. Ieskats Latvijas advokatūras vēsturē:1944-2010. Jurista Vārds, 2011. 5.aprīlis, Nr.14.
22. Niedre A. Latvijas advokatūra Eiropā. Jurista Vārds, 1996. 8.marts, Nr.5 (19).
23. Osipova S. Lībekas pilsētas tiesības un to izplatība Austrumeiropā. Rīga:Latvijas Universitāte, 1997.
24. Rakova J. Advokātu ētika: honorārs un personiskā reklāma. Jurista Vārds, 2011. 22.februāris, Nr.8 (655).
25. Reine I. Eiropas Cilvēktiesību tiesā Latvija zaudējusi 277 000 Ls. Pieejams:<http://www.kasjauns.lv/lv/zinas/78118/eiropas-cilvektiesibu-tiesa-latvija-zaudejusi-277-000-latu> [aplūkots: 2012.gada 13.aprīlī]
26. Rode O., Pastille J.K. Neatkarīga advokatūra Eiropā: vēsture un nākotnes perspektīvas. Jurista Vārds, 2004. 13.jūlijs, Nr.26 (331).
27. Rode O., Pastille J.K. Neatkarīga advokatūra Eiropā: vēsture un nākotnes perspektīvas. Jurista Vārds, 2004. 6.jūlijs, Nr.25 (330).
28. Rone D. Advokatūras dienas: saņem jurista konsultāciju bez maksas! Pieejams: <http://www.gudriem.lv:4400/raksts?lng=lv&aid=1035> [aplūkots: 2012.gada 2.aprīlī]
29. Rozenbergs J., Briģis I. Padomju civilprocesuālās tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1978.
30. Ščerbinskis V. Latvijas advokatūras izveidošanās Grām.: Latvijas advokatūra Zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfijās 1919-1945. Rīga: Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 2007.
31. Ščerbinskis V. Latvijas advokatūras personālsastāvs padomju okupācijas laikā. Grām.:Latvijas advokatūra Advokāti, zvērināti advokāti un zvērinātu advokātu palīgi bibliogrāfijās 1944-2010. Rīga: Latvijas Zvērinātu advokātu padome, 2011.

32. Siliņa R. Vai valsts apmaksāts advokāts spēj palīdzēt. Jurista Vārds, 2008. 22.aprīlis, Nr.16 (520).
33. Skudra V. Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību. Jurista Vārds, 2011. 12.aprīlis, Nr.15 (662).
34. Torgāns K. Par advokāta lomu kasācijas tiesvedībā un tiesas pieejamības principu. Jurista Vārds, 2003. 13.maijs, Nr.18 (276).
35. Valters P. Tiesību teorija. Rīga: „EKA”, 2002.
36. Zembro G. Kāds ir zvērināta advokāta statuss. Jurista Vārds, 2011. 10.maijs, Nr.19 (666).
37. Hartley T.C. The Foundations of European Union Law. New York: Oxford University press, 2010.
38. Karen R. A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008.
39. Reid K. A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008.

Normatīvie akti

1. Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Starptautiska konvencija. Pieņemta 1950.gada 4.novembrī. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm> [aplūkots: 2012.gada 4.aprīlī]
2. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija: ANO Ģenerālā asambleja pieņēma 1984.gada 10.decembrī. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm> [aplūkots 2012.gada 4.aprīlī]
3. Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām. Latvijas Vēstnesis. 2003. 23.aprīlis, Nr.61 (2826).
4. Eiropas Kopienu dibināšanas līgums (konsolidētā versija), Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 321E, 2006. 29. decembris
5. Eiropas Savienības pamattiesību harta. Oficiālais Vēstnesis. C303, 2007. 14.decembris.
6. Padomes direktīva Nr.77/249/EEK par pasākumiem, kas palīdz advokātiem sekmīgi īstenot brīvību sniegt pakalpojumus. Oficiālais Vēstnesis. 1977. 26.marts, Nr.78.
7. Padomes direktīva Nr.89/48/EEK par vispārēju sistēmu tādu augstākās izglītības

- diplomu atzīšanai, ko piešķir par vismaz trīs gadu profesionālo izglītību. Oficiālais Vēstnesis, 1989. 24.janvāris, Nr.19.
8. Eiropas Parlamenta un padomes direktīva Nr.98/5/EK par pasākumiem, lai atvieglotu advokāta profesijas pastāvīgu praktizēšanu dalībvalstī, kas nav tā dalībvalsts, kurā iegūta kvalifikācija. Oficiālais Vēstnesis, 1998. 14.marts, Nr.077.
  9. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/19/EK ar kuru groza Padomes Direktīvu 89/48/EEK un Padomes Direktīvu 92/51/EEK par vispārēju sistēmu profesionālo kvalifikāciju atzīšanai, kā arī Padomes Direktīvu 77/452/EEK, Padomes Direktīvu 77/453/EEK, Padomes Direktīvu 78/686/EEK, Padomes Direktīvu 78/687/EEK, Padomes Direktīvu 78/1026/EEK, Padomes Direktīvu 78/1027/EEK, Padomes Direktīvu 80/154/EEK, Padomes Direktīvu 80/155/EEK, Padomes Direktīvu 85/384/EEK, Padomes Direktīvu 85/432/EEK, Padomes Direktīvu 85/433/EEK un Padomes Direktīvu 93/16/EEK attiecībā uz vispārējās aprūpes māsu, zobārstu, veterinārārstu, vecmāšu, arhitektu, farmaceitu un ārstu profesijām. Oficiālais Vēstnesis, 2001. 31.jūlijs, Nr.206.
  10. Eiropas advokātu ētikas kodeks. Pieņemts Eiropas Advokatūru un Juristu biedrību Padomē 1988.gada 28.oktobrī Plenārsēdē. Pieejams: <http://www.ccbe.eu/index.php?id=32&L=0> [aplūkots: 2012.gada 12.aprīlī]
  11. Eiropas advokāta profesijas pamatprincipu harta. Pieņemta Eiropas Advokatūru un Juristu biedrību Padomē 2006.gada 25.novembra Plenārsēdē. Pieejams: <http://www.ccbe.eu/index.php?id=32&L=0> [aplūkots: 2012.gada 12.aprīlī]
  12. Likums "Latvijas Republikas Satversme": LR Likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, Nr.43
  13. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1984. 20.decembris, Nr.51.
  14. Likums "Par tiesu varu": LR likums. Ziņotājs, 1993. 14.janvāris, Nr.1.
  15. Civillikums: LR likums. Ziņotājs, 1993. 10.jūnijs, Nr.22/23
  16. Latvijas Republikas Advokatūras likums: LR likums, Ziņotājs, 1993. 19.augusts, Nr.28.
  17. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, Nr. 326/330 (1387/1391)
  18. Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, Nr.164 (2551)
  19. Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005.

- 1.aprīlis, Nr.52 (3210)
20. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, Nr.74 (3232)
  21. Kārtība kādā ģimene vai atsevišķi dzīvojoša persona atzīstama par trūcīgu: Ministru kabineta 2003.gada 25.februāra noteikumi Nr.97. Latvijas Vēstnesis, 2003. 5.marts Nr.35 (2800)
  22. Latvijas zvērinātu advokātu kolēģijas statūti: Pieņemti Latvijas zvērinātu advokātu kopsapulcē 1993.gada 21.maijā. Pieejams: <http://www.advokatura.lv/> [aplūkots: 2012.gada 11.martā]
  23. Latvijas Zvērinātu advokātu ētikas kodekss: Pieņemts Latvijas zvērinātu advokātu kopsapulcē 1993.gada 21.maijā. Pieejams: www.advokatura.lv [aplūkots: 2012.gada 19.martā]
  24. Latvijas Zvērinātu advokātu personiskās reklāmas pamatprincipi: Pieņemti 2010.gada 23.martā ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes lēmumu Nr.77. Pieejams: www.advokatura.lv [aplūkots: 2012.gada 19.martā]
  25. Latvijas zvērinātu advokātu padomes metodiskie norādījumi (apkārtraksts). Apstiprināti ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes 2011.gada 1.marta lēmumu Nr.65 (protokols Nr.3).

Intervijas

1. Riekstiņa R. Personālintervija ar zvērinātu advokāti Astru Kalēju. 2012.gada 21.marts (nav publicēts)
2. Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori Daci Mitu. 2012.gada 15.marts. (nav publicēts)
3. Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietnieci, zvērinātu advokāti Gunu Kaminsku 2012.gada 15.marts. (nav publicēts)
4. Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču. 2012.gada 15.marts (nav publicēts)
5. Riekstiņa R. Personālintervija ar Ministru Kabineta pārstāvi starptautiskajās institūcijās Ingu Reini. 2012.gada 20.marts. (nav publicēts)
6. Riekstiņa R. Personālintervija ar tiesību zinātņu doktoru Mārtņu Mitu. 2011.gada

- 13.marts. (nav publicēts)
7. Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes locekli zvērinātu advokātu Raivo Sjademi. 2011.gada 16.marts. (nav publicēts)
  8. Riekstiņa R. Personālintervija ar Administratīvās apgabaltiesas tiesnesi Valteru Poķi. 2012.gada 20.marts. (nav publicēts)
  9. Riekstiņa R. Personālintervija ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūras virsprokurori Venitu Zalamani. 2012.gada 14.marts. (nav publicēts)
  10. Riekstiņa R. Personālintervija ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatoru Aldi Laviņu. 2012.gada 15.marts. (nav publicēts)

Juridiskās prakses materiāli

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1975.gada 21.februāra spriedumu lietā "Golder v. United Kingdom". Pieejams: <http://www.echr.coe.int/echr/> [aplūkots 2012.gada 3.martā]
2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1980.gada 13.maija spriedums lietā: 6694/74 Artico v. Italy. Pieejams: <http://www.echr.coe.int/echr/> [aplūkots 2012.gada 5.martā]
3. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2000.gada 6.jūnija spriedums lietā "Magee v. The United Kingdom", iesniegums. Pieejams: <http://www.echr.coe.int/echr/> [aplūkots 2012.gada 12.martā]
4. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 15.februāra spriedums lietā "Steel and Morris v. The United Kingdom". Pieejams: <http://www.echr.coe.int/echr/> [aplūkots 2012.gada 18.martā]
5. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1974.gada 21.jūnija spriedums lietā: Case 2/74 Jean Reyners v. State of Belgium.
6. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 2002.gada 19.februāra spriedums lietā: C-309/99 J.C.J Wouters v. Algemende Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten.
7. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 2005.gada 17.februāra rīkojums lietā: C-205/03.
8. Eiropas Savienības (bija. Kopienų) tiesas 2006.gada 19.septembra spriedums lietā: C-506/04 Graham J. Wilson v. Ordre des avocats du barreau de Luxembourg.
9. Eiropas Savienības (bij.Kopienų) tiesas 2006.gada 5.decembra spriedums lietā: C94/04 un C-202/04 Cipolla v. Meloni.

10. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 2007.gada 26.jūnija spriedums lietā: C-305/05 *Ordre des barreaux francophones et germanophone, Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, Ordre des barreaux flamands, Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles v. Conseils des Ministres*.
11. Eiropas Savienības tiesas 2009.gada 10.decembra spriedums lietā: C345/08 *Krzystof Peśla v. Justizministerium Mecklenburg-Vorpommern*.
12. Eiropas Savienības tiesas 2010.gada 14.septembra spriedums lietā: C-550/07 *Akzo Nobel Chemicals Ltd. v. Commission of European Communities*.
13. Eiropas Savienības tiesas 2010.gada 22.decembra spriedums lietā: C-118/09 *Robert Koller v. Rechtsanwaltsprüfungscommission of the Oberlandesgericht Graz*.
14. Eiropas Savienības tiesas 2011.gada 3.februāra spriedums lietā: C-359/09 *Donat Cornelius Ebert v. Budapesti Ügyvédi Kamara*.
15. Eiropas Savienības tiesas 2011.gada 5.aprīļa spriedums lietā: C-424/09 *Toki*.
16. Eiropas Savienības tiesas 2011.gada 29.marta spriedums lietā: C565/08 *Commission v Italy*.
17. Par Satversmes tiesas likuma 19.2 panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002.gada 26.novembra spriedums lietā Nr.2002-09-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 27.novembris, Nr.173 (2748).
18. Par likuma "Par tiesu varu" 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra spriedums lietā Nr.2002-06-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 5.februāris, Nr.19 (2784).
19. Par likuma "Par valsts noslēpumu" 11. panta piektās daļas un Ministru kabineta 1997. gada 25. jūnija noteikumu nr. 226 "Valsts noslēpuma objektu saraksts" XIV nodaļas 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 23.aprīļa spriedums lietā Nr.2002-20-0103. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 24.aprīlis, Nr.62 (2827).
20. Par Civilprocesa likuma 82. panta piektās daļas un 453. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija spriedums lietā Nr.2003-04-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 1.jūlijs, Nr.97 (2862).
21. Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 96.panta otrās daļas 1.teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 6.oktobra spriedums lietā Nr.2003-08-01. *Latvijas Vēstnesis*, 2003.

- 7.oktobris, Nr.138 (2903).
22. Par Civilprocesa likuma 83. panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 6.novembra spriedums lietā Nr.2003-10-01. Latvijas Vēstnesis, 2003. 7.novembris, Nr.157 (2922).
  23. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 21.aprīļa spriedums Nr.SKA-22/2008.
  24. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 9.februāra lēmums Nr.SKA-214/2010.
  25. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 6.maija spriedums Nr.SKA-193/2010.
  26. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 10.novembra spriedums Nr.SKC-625/2010.
  27. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 22.jūnija spriedums Nr.SKC-219/2011.
  28. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 23.novembra spriedums Nr.SKC-377/2011.

Pielikumi

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar zvērinātu advokāti Astru Kalēju.

1. Kā Jūs definētu jēdzienu „taisnīga tiesa”?

Taisnīga tiesa nozīmē ne tikai pieņemt likumīgu nolēmumu, bet arī ievērot procesu, savlaicīgi izskatīt lietas, ievērot procesuālās tiesības.

2. Kāda, Jūsprāt, ir advokāta loma tiesvedības procesā? Kāds būtu galvenais advokāta līdzdalības mērķis procesā?

Advokāta loma atšķiras katrā no tiesvedības procesiem. Civilprocesā ir sacīkstes princips un advokāta loma ir atkarīga no klienta interešu pārstāvēšanas. Kriminālprocesā advokāta tiesības ir ļoti ierobežotas, jo advokātam nav pieejami krimināllietas materiāli līdz pirmstiesas procesa pabeigšanai, tādējādi nav iespējas sasniegt taisnīgu tiesu. Kriminālprocesā savākt tos sākotnējos pierādījumus, kam vēlāk būtu būtiska nozīme, lai viņus atspēkotu, nezinot lietas materiālus, tas ir tāpat kā melnu kaķi ķert tumšā istabā. Advokātam ir jāparedz un jāizdomā, kādi pierādījumu būs nepieciešami attīstoties kriminālprocesam, vēlākā stadijā nav iespējams tos atgūt, jo laiks ir pagājis un pēdas ir izdzisušas. Advokāts, tikai sākoties tiesvedībai, var konstatēt, kādas procesuālas tiesības ir pārkāptas un tad var griezties Eiropas Cilvēktiesību tiesā, lai realizētu tiesības uz taisnīgu tiesu.

3. Vai advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Nav pielīdzināma, tādēļ, ka neviens kvalificēts jurists nevar ne piedalīties, ne realizēt kriminālprocesā paredzētās aizstāvības tiesības. Advokātam kriminālprocesā ir specifiska loma, kas atrunāta Kriminālprocesa likumā.

4. Vai, pēc Jūsu domām, civilprocesā būtu nepieciešams izmainīt pārstāvības tiesības apelācijas un kasācijas instancē, nosakot, ka to drīkst veikt tikai advokāti? Kāpēc?

Es domāju, ka tas juridiski būtu vieglāk, jo tiesai un pusēm būtu vieglāk strādāt. Kasācijas instancē runā par normatīvo aktu piemērošanu un līdz ar to ne-advokāts tomēr nevar noformulēt savu viedokli normatīvā akta piemērošanā. Bieži vien šīs sūdzības ir nekvalitatīvas.

5. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Es šo spriedumu vērtēju kritiski un nevaru to interpretāciju pieņemt. Ja tulkošanu veic paplašināti, tad juridiskās palīdzības kvalitāte varētu būtiski ciest.

6. Vai, Jūsaprāt, pieļaujamas atkāpes un kādos gadījumos, kad drīkstētu neievērot normatīvajos aktos noteikto advokātu imunitāti? (Kriminālprocesa likuma 122.pants.)

Nevar būt nekādas atkāpes, tas nav pieļaujams. Advokāts attiecībā pret klientu ir neaizskarama persona. Advokāts nekad nevar liecināt par sniegto juridisko palīdzību un advokātu nevar pratināt par to.

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori Daci Mitu.

1. Kā Jūs definētu jēdzienu „taisnīga tiesa”?

Termins “taisnīga tiesa” ir plašs, tas sevī ietver gan institucionālo neatkarību, kas tiesai ir nepieciešama, lai viņu uzskatītu par taisnīgu, gan objektivitātes kritēriju, kas ir nepieciešams, lai uzskatītu, ka konkrētā tiesa, konkrētais tiesnesis ir pietiekami neitrāls un nav subjektīvi ieinteresēts. Taisnīgai tiesai ir nepieciešamas procesuālās garantijas – juridiskā pārstāvība, tulka pakalpojumi, finanšu palīdzība no valsts puses, procesuālie termiņi, nolēmumu izpilde.

2. Kāda, Jūsaprāt, ir advokāta loma tiesvedības procesā?

Administratīvajā procesā advokāts nav paredzēts kā obligāts institūts. Es arī nesaredzu šādu nepieciešamību pēc advokāta obligātas piedalīšanas administratīvajā procesā. Administratīvajā procesā ir atšķirīgais procesuālais princips – objektīvā izmeklēšana un divi procesa dalībnieki, kur viens no viņiem ir valsts un otrs privātpersona. Valsts ar saviem resursiem gan teorētiski, gan praktiski ir spēcīga – ar savām zināšanām, ar saviem instrumentiem, ar saviem kvalificētajiem darbiniekiem salīdzinoši ar vienu cilvēku, kuram ir domas par to, ka viņam, piemēram, pensija ir aprēķināta nepareizi. Tāpēc tiesai ir aktīvā loma iesaistīties procesā un līdzsvarot šīs pozīcijas, lai paceltu pieteicēja stāvokli tikpat augstā līmenī un palīdzētu lietu objektīvi un taisnīgi izspriest. Skatoties no prakses, administratīvajā procesā uz tiesām nāk dažādi cilvēki – gan cilvēks viens pats atnāk uz tiesas sēdi, gan viņš paņem līdzi kādu radnieku, kurš, piemēram, ir drosmīgāks un runā, vai viņš nolīgst juristu, vai, piemēram, nodokļu lietās nolīgst nodokļu konsultantus, kas, manuprāt, ir daudz vērtīgāki nekā advokāti šajās lietās, vai arī ir lietas, kur ir advokāti. Es viennozīmīgi nevaru pateikt, ka lietas, kurās piedalās advokāti, tiek kvalitatīvāk sagatavotas no pieteicēja puses, protams, ka atsevišķos gadījumos tā ir, jo advokāti tomēr ir kompetenti juristi un it īpaši, ja viņi ir specializējušies kādās jomās tiesai ir vieglāk spriest šo lietu. Advokātu kā obligātu prasību administratīvajā tiesvedībā es nesaskatu.

3. Vai advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Manuprāt, administratīvajā procesā advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai.

4. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Manuprāt, šis spriedums ir labi argumentēts un tajā ir labi izsvērtas tās pozīcijas, kāpēc tiesa nonāca pie šāda rezultāta. Piemēram, administratīvajās tiesās ir ļoti daudz cietumnieku – ieslodzīto personu pieteikumi. Es neatceros, kad šīs personas kāds būtu pārstāvējis, it īpaši advokāti, bet viņiem ļoti labi veicas, jo arī Senāts ierosina kasācijas tiesvedības un šie cilvēki paši sevi var pārstāvēt. To var interpretēt arī kā tiesas pieeju. Es šim spriedumam piekrītu. Taču varbūt citos laikos, taisot šādu spriedumu, tiesa nonāktu pie savādāka secinājuma, jo tas tika balstīts uz samērīguma principa.

5. Kāds ir Jūs viedoklis par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-625 un 2011.gada 22.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC-219/2011 jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā paredzēto izdevumu atlīdzināšanu gadījumā, kad juridisko palīdzību sniedzis kvalificēts jurists? (Jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta saturu Senāts bija norādījis, ka tiesāšanās izdevumi ir atlīdzināmi ne tikai advokātiem, bet arī citiem juristiem.)

Manuprāt, Senāts ir taisnīgi paskatījies uz šo jautājumu. Kāda starpība, no kuras personas saņem šo juridisko palīdzību? Vai tas ir advokāts, vai ne-advokāts – jurists? Skatoties no vienlīdzības principa viedokļa, manuprāt, tas ir taisnīgi. Es nezinu, vai to varēja izdarīt konkrētās normas ietvaros, ja norma paredz izdevumu atlīdzināšanu tikai advokātiem. Es nezinu, vai to vajadzēja Senātam darīt caur Satversmes tiesu, vai Senāts pats to varēja izdarīt? Es neesmu iepazinusies ar šo spriedumu argumentiem un neuzņemos spriest par šo. Bet, skatoties no Satversmes viedokļa, manuprāt, tāds tulkojums varētu būt.

7. Vai, Jūsuprāt, pieļaujamas atkāpes un kādos gadījumos, kad drikstētu neievērot normatīvajos aktos noteikto advokātu imunitāti?

Starp advokātu un klientu uzticamības pakāpei vajadzētu būt ļoti augstai. Lai varētu personu pārstāvēt, advokātam ir jāzina visi apstākļi. Manuprāt, lietas ietvaros uzzinātie

apstākļi, nebūtu izpaužami. Savukārt, ja gatavojoties lietas izskatīšanai, advokātam kļūst zināmi apstākļi par noziedzīgiem nodarījumiem, tad šī imunitāte varētu tikt pārkāpta. Šī imunitāte nav absolūta, ja, piemēram, advokāts gatavojas aizstāvībai kādā nodokļu lietā un pēkšņi viņam kļūst zināms par noziedzīga nodarījuma mēģinājumu tuvākā nākotnē, tad viņam būtu pienākums par to ziņot tiesībsargājošām iestādēm.

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāja vietnieci, zvērinātu advokāti Gunu Kaminsku.

1. Kā Jūs definētu jēdzienu „taisnīga tiesa”?

Manuprāt, taisnīga tiesa ir institūcija, kura to problēmu tiesisko situāciju, kas ir fiziskai vai juridiskai personai, atrisina pēc iespējas līdzsvarotākā veidā. Es apzināti nelietoju vārdu “taisnīgā” veidā, jo tie visi ir pagātnes noteikumi un kopumā tiesa ir atkarīga no tā kā liecinieks vai cita ieinteresētā persona spēj par to pastāstīt. Arī dokuments ne vienmēr ir veidots tajā laikā, kad datums ir norādīts. Tā ir institūcija, kura mēģina ieviest līdzsvaru prāvnieku – strīdnieku jautājumā.

2. Kāda, Jūsaprāt, ir advokāta loma tiesvedības procesā? Vai tā atšķiras civilprocesā, kriminālprocesā un administratīvajā procesā?

Advokāta loma ir pārstāvēt vai aizstāvēt sava klienta likumiskās intereses absolūtā variantā. Protams, dažkārt šī vienas puses likumiskā interese pret otras puses likumisko interesi var būt neliela, bet advokāts ir tas, kurš tiesai un pārējiem tiesas procesā iesaistītajiem partneriem akcentē šo vienīgo vai daudzos momentus, kas ir šīs personas labā, lai tiesa taisītu labvēlīgu nolēmumu advokāta pārstāvētajai pusei. Advokāts akcentē to, ko nedrīkst atstāt bez ievērības, izlemjot domstarpību līdzsvaroti.

Katrā no procesiem advokāta loma ir atšķirīga. Administratīvajā procesā ir priekšrocība, ka tiesa ir saistīta ar objektīvās izmeklēšanas principu, tiesa pati drīkst vākt pierādījumus. Civilprocesā un kriminālprocesā tiesa pierādījumus nevāc. Civilprocesā, ja persona nevar iegūt un to pierāda, ka nevar iegūt pierādījumus, tad tiesa var pieprasīt no pusēm šos pierādījumus. Civilprocesā ir absolūtais sacīkstes princips un tur faktiski cīnās ne tik daudz advokāts pret advokātu, cik pierādījumi pret pierādījumiem. Kriminālprocesā advokāta lomu nosaka klienta pozīcija un arī klienta statuss. Ja klients ir apsūdzētais un kaut savā apziņā vainīgs esam, bet tiesai saka, ka nē, arī advokāts teiks, ka klients nav vainīgs un akcentēs visus tos momentus, kas apstiprina vai vismaz rada šaubas par iespējamo pretējo variantu.

3. Vai advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Noteikti, tādā ziņā, ka advokāts jau pēc definīcijas ir kvalificēts jurists. Vienlīdzības zīmes kā starp procesa dalībniekiem nevar likt, jo advokātiem uzvedībā ir saistoši vairāki būtiski aspekti. Advokātiem ir uzraugošās institūcijas – ētikas komisija, disciplinārlietu komisija, Latvijas Zvērinātu advokātu padome. Advokāta darba kvalitāti, bez klienta vēlmes -būt kopā konkrētā procesā, vēl vērtē arī uzraugošās institūcijas. Advokāts ir atbildīgs gan klienta, gan uzraugošo institūciju priekšā. Kvalificētiem juristiem izpaliek atbildības moments. Protams, ka visi ir atbildīgi tās personas priekšā, kurai tiek sniegta palīdzība vai pakalpojums. Manuprāt, advokātu kopa ir organizētāka šīs kvalifikācijas pārbaudes un nodrošināšanas aspektā.

4. Vai, pēc Jūsu domām, civilprocesā būtu nepieciešams izmainīt pārstāvības tiesības apelācijas un kasācijas instancē, nosakot, ka to drīkst veikt tikai advokāti? Kāpēc?

Attiecībā par kasācijas instanci es noteikti piekrītu, ka tur vajadzētu darboties profesionāliem juristiem. Es domāju, ka tieši taisnīgums un līdzsvarotība tiesas procesā diez vai no tā zaudētu, ka augstākā līmeņa tiesā savā starpā sarunājas profesionālā juristu valodā. Tas veicinātu nolēmumu veidošanu saprotamā valodā un šie nolēmumi atrisinātu strīdu pēc būtības, faktiski pat pilnveidojot attiecīgos normatīvos aktus. Neapstrīdot to, ka tur, kur personai ir acīmredzama tiesība vinnēt lietu, to var vinnēt arī persona pati, bet tās pūles un darba ieguldījums ir daudz lielāks un nesamērīgāks pret to acīmredzamo iznākumu, kur vienkārši ir jātiesājas tādēļ, ka vienkārši otra puse to grib līdz galam.

Par apelācijas instanci, man kā advokātei, gribas teikt, ka būtu nepieciešams izmainīt šīs pārstāvības tiesības. Tādējādi tiktu palielināta advokātu loma labā nozīmē. Piemēram, ja pāriet uz rakstveida procesu apelācijā un kasācijā, kriminālprocesā jau daļēji šī pāreja ir notikusi, tad ir ļoti būtiska nozīme dokumentu kvalitātei, kas ir iesniegti. Lemšana jau šādā stadijā notiek tikai pēc iesniegtajiem dokumentiem, kuriem ir jābūt augstā līmenī, lai tiesa varētu saprast, ko cilvēks ir vēlējis pateikt.

5. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Absolūti negatīvi, es piekrītu tam, ka no teorētiskā viedokļa, no vārda “advokāts” tulkojuma var pateikt, ka tas ir vairāk nekā tikai zvērīnāts advokāts, taču šis Satversmes tiesas spriedums atvēra nekontrolētā skaitā durvis advokatūrā ļoti daudziem cilvēkiem, kas nav izteikti laba tendence, jo kooperācija stāv un krīt par kvalitatīvo rādītāju, jo kooperācijai pašai ir jāspēj šo kvalitāti nodrošināt. Jo lielāka ir tā cilvēku grupa, jo tas neapšaubāmi ir grūtāk. Otrkārt, manuprāt, tajā brīdī bija nepārdomāti šī sprieduma argumenti, nebija izsmeltas citas iespējas. Manā uztverē, tajā brīdī tas bija politisks uzstādījums un tas tika izpildīts, protams, absolūti negribu pateikt, ka visi argumenti ir nepamatoti un nepareizi.

6. Kāds ir Jūs viedoklis par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-625 un 2011.gada 22.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC-219/2011 jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā paredzēto izdevumu atlīdzināšanu gadījumā, kad juridisko palīdzību sniedzis kvalificēts jurists? (Jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta saturu Senāts bija norādījis, ka tiesāšanās izdevumi ir atlīdzināmi ne tikai advokātiem, bet arī citiem juristiem.)

Te ir runa ar diviem galiem, jo principā, nedrīkstētu liegt iespēju saņemt atlīdzību personai, kura ir maksājusi kvalificētajam juristam, bet saskaņā ar Civilprocesa likumu tā ir advokāta prioritāte, un faktiski civilprocesā tā ir viena no retajām advokāta un advokatūras kopumā zināmajām priekšrocībām, kur valsts ir pateikusi, ka advokatūra viņai ir vajadzīga. Šādā, mazliet materiālā izteiksmē, bet tomēr valstij ir nepieciešama advokatūra. Otrs, kam es gribu vērst uzmanību ir tas, ka nav jau nekur definēts, izņemot Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā un likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu”, ko saprast ar kvalificētu juristu. Izejot no šo divu normatīvo aktu nostādnēm, tad faktiski katrā tiesas sēdē, man kā zvērīnātam advokātam, civillietā ir tiesības prasīt, lai tiesa pārbauda, vai tās personas ir ar atbilstošu reputāciju, izglītību un šīm juridiskajām prasmēm. Tas nozīmētu, ka tiesas sēdes ievilkto, jo vismaz sākuma periodā cilvēkiem šo dokumentu līdzī nebūs, kā arī reputācijas fakts ir ļoti grūti pierādāms un apstiprināms.

7. Vai, Jūsaprāt, pieļaujamas atkāpes un kādos gadījumos, kad drīkstētu neievērot normatīvajos aktos noteikto advokātu imunitāti?

Advokāta imunitāti tiktāl, ciktāl tas attiecas uz personām, kurām tiek sniegta juridiskā palīdzība, pārkāpt nedrīkst nekad. Protams, ir diskutabls jautājums par sevišķi smagiem noziedzīgiem nodarījumiem. Advokāts sniedz juridisko palīdzību un kamēr nav pierādīts pretējais, ka advokāts pats ir izdarījis kādas noziedzīgas darbības, tikmēr advokāta imunitāte

ir aizsargājama.

Pielikums Nr.4

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču.

1. Kā Jūs definētu jēdzienu „taisnīga tiesa”?

Taisnīga tiesa, vienkāršoti runājot, varētu veidoties no divām komponentēm. Vispirms pašam tiesas spriedējam būtu jābūt pietiekami kompetentam, likumā noteiktā kārtībā apstiprinātam tiesnesim, tiem nevajadzētu būt kādiem neformālie veidojumiem. Otra komponente ir veids jeb kārtība kādā tiek izspriesta šī konkrētā lieta jeb kāds konflikts risināts, proti, lai tas būtu risināts atbilstoši likumam, lai tas būtu pamatots, lai tas būtu taisnīgs. Ja tiesas spriedējs ir likumā noteikts, objektīvs un spriedums ir ar likumu apstiprināts, argumentēts, pamatots, tad kopumā varētu teikt, ka ir spriesta taisnīga tiesa.

2. Kāda, Jūsprāt, ir advokāta loma tiesvedības procesā? Vai tā atšķiras civilprocesā, kriminālprocesā un administratīvajā procesā?

Advokāta loma ir atšķirīga katrā no procesiem, tai ir zināma specifika. Kopumā advokāta sūtība ir palīdzēt ar savām juridiskajām zināšanām kā profesionālim ierindas cilvēkam – nespeciālistam realizēt savas tiesības, tai skaitā savas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Krimināllietā advokāta uzdevums ir izvērtēt, vai viņa klientam vai apsūdzētai personai celtā apsūdzība, piemēram, ir pamatota, vai ir ņemti vērā visi atbildību mīkstinošie apstākļi, vai nav cilvēktiesību pārkāpumi attiecībā uz kriminālapsūdzību. Kriminālprocesā advokāts ir aizstāvis, viņam no pārējiem procesiem atšķiras šis statuss.

Civilprocesā advokāts faktiski strādā kā padomdevējs un viņš nodarbojas ar interešu noformēšanu, kaut kādu argumentu atrašanu.

3. Vai advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Viennozīmīgi grūti atbildēt. No vienas puses, lai būtu kvalificēts jurists nav obligāti jābūt advokātam. No otras puses katrs advokāts neapšaubāmi ir jurists ar zināmu kvalitātes zīmi. Daudzās valstīs, piemēram, attiecībā uz kasācijas tiesvedību, lai uzlabotu šo tiesas spriešanas kvalitāti un lai cilvēkam palīdzētu pilnīgi un pietiekami kvalitatīvi izmantot savas tiesības uz taisnīgu tiesu, atļauts intereses pārstāvēt tikai advokātiem. Nav noslēpums, ka

Latvijas situācijā, nereti par profesionāliem juristiem arī uzdodas cilvēki, kuriem labākajā gadījumā ir juridiskās izglītības diploms, taču viņš ir visai tālu no tā līmeņa, kas atbilstu vispār pieņemtam priekšstatam par kvalificētu profesionālu juristu.

4. Vai, pēc Jūsu domām, civilprocesā būtu nepieciešams izmainīt pārstāvības tiesības apelācijas un kasācijas instancē, nosakot, ka to drīkst veikt tikai advokāti? Kāpēc?

Augstākajā tiesā par šo jautājumu ir diskutēts un vienu brīdi pat bija spēkā norma, ka civilprocesā kasācijas tiesvedībā personas tiesības drīkst pārstāvēt tikai advokāti. Diemžēl tajā laikā, ievērojot konkrēto situāciju, tas nevarēja darboties, tāpēc arī Satversmes tiesa atcēla šo normu, jo nebija garantēta cilvēkam tiesība uz šo juridisko palīdzību. Radās pamatots jautājums, ko darīt cilvēkam, ja viņam nav naudas advokātam? Šobrīd ir mainījusies situācija, jo mums ir valsts garantētā un apmaksātā juridiskā palīdzība, šāds institūts ir izveidots personām, kurām nav pietiekamu līdzekļu. Līdz ar to, risks, ka naudas trūkuma dēļ, kāds varētu palikt bez juridiskās palīdzības ir novērsts. Manuprāt, mēs atgriezīsimies pie kārtības, ka kasācijas instancē lietas tiek vestas ar advokāta starpniecību. Tādējādi paaugstinot tiesas spriešanas efektivitāti un kvalitāti, līdz ar to tiesību uz taisnīgu tiesu un tiesību griezties tiesā savu interešu aizstāvībai no formāli deklarētas tiesības, mēs šo tiesību piepildītu ar reālu saturu.

5. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Es negribētu ne kritizēt, ne slavēt kolēģus, jo katrs spriedums ir aktuāls konkrētai situācijai. Tajā brīdī, kad tiesa taisīja spriedumu un izdarīja secinājumus, tas bija aktuāli, taču tas nenozīmē, kas tas ir kā akmenī iekalts uz mūžu mūžiem. Protams, attīstoties sociāli ekonomiskajai situācijai valstī un mainoties dzīves līmenim un standartiem, šis tulkojums var mainīties. Tiesai ir taisnība tāpēc, ka viņa tā nolēma.

6. Kāds ir Jūs viedoklis par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-625 un 2011.gada 22.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC-219/2011 jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā paredzēto

izdevumu atlīdzināšanu gadījumā, kad juridisko palīdzību sniedzis kvalificēts jurists? (Jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta saturu Senāts bija norādījis, ka tiesāšanās izdevumi ir atlīdzināmi ne tikai advokātiem, bet arī citiem juristiem.)

Tas ir loģiski saistīts, ja mēs sakām, ka juridisko palīdzību var sniegt ne tikai advokāti, tad, protams, nākamais solis būtu atlīdzināt izdevumus arī ne advokātiem. Grūti pamatot, kāpēc vienam cilvēkam, kuram palīdzēja advokāts pienākas izdevumu atmaksa, savukārt otram cilvēkam, kuram palīdzēja jurists, šī izdevumu atmaksa nepienākas. Manuprāt, pastāvot Satversmes tiesas tulkojumam par jēdzienu “advokāts”, Senāta tulkojums ir pareizs.

7. Vai, Jūsaprāt, pieļaujamas atkāpes un kādos gadījumos, kad drīkstētu neievērot normatīvajos aktos noteikto advokātu imunitāti?

Manuprāt, ne katrs padoms, ne katra palīdzība savam klientam likuma izpratnē dod šo procesuālo imunitāti. Piemēram, kriminālprocesā ir rakstīts, ka palīdzība nelikumīgu darbību veikšanā vai juridisks padoms kā izvairīties no kaut kādām nepatīkšanām noziegumu izdarot – nedod advokātam imunitāti, un uz šādām situācijām šī imunitāte nedarbojas. Nepieciešams aplūkot kāda rakstura sadarbība un palīdzība klientam tika sniegta no advokāta puses. Ja tā bija vērsta uz likumā nostiprināto interešu aizsardzību, tad imunitāte darbojās bez izņēmumiem un tādos gadījumos nevar būt nekādu atrunu. Bet, ja runa ir par situācijām, kad faktiski advokāta darbība jau robežojās ar noziedzīgo nodarījumu atbalstīšanu, veikšanu, tad tas noteikti neattiecas uz imunitāti.

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar Ministru kabineta pārstāvi starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās – Ingu Reini.

1. Kādi ir kritēriji, veicot pārstāvību Eiropas Cilvēktiesību tiesā?

Eiropas Cilvēktiesību tiesai ir reglaments un šim reglamentam ir pielikumi – vadlīnijas. Tās drīzāk reglamentē tiesības un pienākumus, bet tieši kritēriji, kādi ir izvirzāmi iesniedzēja pārstāvjiem nav. No prakses izriet, ka nekur netiek izvirzīta prasība, ka tam ir jābūt advokātam. Prakse rāda, ka daudzus iesniedzējus sarežģītās lietās bieži vien pārstāv nevalstiskās organizācijas vai to juristi, kas specializējas attiecīgajos jautājumos. Pārstāvības kvalitāte šajos gadījumos ir krietni augstāka, jo šīs personas pārzina specifiskus jautājumus, viņi ir eksperti. No prakses izriet, ka tiesai ir savs pieejamo pārstāvju saraksts, ja kāds cilvēks vērsas tiesā ar lūgumu, vai jūs nevarētu man palīdzēt sameklēt pārstāvi lietā, tiesa pieprasa, lai to izdara. Sākot ar lietas nosūtīšanu valdības komentāriem, tiesa uzstājīgi prasa, lai iesniedzējs nozīmē sev pārstāvi – vai nu advokātu, vai kādu citu. Ja iesniedzējs pats nevar sev sameklēt pārstāvi, viņš vērsas tiesā un jautā, vai tiesai ir pieejami advokāti. Tiesai ir saraksts ar pārstāvjiem, kas piedāvā savu palīdzību attiecīgās valsts iedzīvotājiem. Īpatnība, kā šis saraksts tiek sastādīts. Latvijas gadījumā tās pieprasījums tika sūtīts Latvijas Zvērinātu advokātu padomei. Līdz ar to, šobrīd tajā sarakstā figurē daži britu juristi un saraksts, ko sastādījusi Latvijas Zvērinātu advokātu padome. Tiekoties ar tiesas kanceleju, es jautāju, kāpēc tāda nevienlīdzība, ka cilvēkiem faktiski tiek uzspiesti zvērināti advokāti, kas šajos jautājumos nespécializējās. No prakses izriet, ka advokātu pārstāvētajās lietās ir zema pārstāvības kvalitāte un ir vairāki kvalificēti juristi, kas nav nokārtojuši advokātu eksāmenu, bet viņu pārstāvības kvalitāte ir augsta un viņi šajā sarakstā nefigurē. Ja cilvēks viņus pats uzmeklē, tad viņi var būt par pārstāvi, bet sarakstā viņus atrast nevar. Iemesls tam ir tas, ka Latvijā nav nevienas juristu asociācijas, kas būtu kā alternatīva Latvijas Zvērinātu advokātu padomei, līdz ar to, nav ar ko oficiāli sadarboties, valsts iestādēm šāds te pieprasījums netiek nosūtīts. Es piedāvāju veikt šī saraksta apkopojumu, iekļaujot tajā arī kvalificētus juristus sadarbībā ar Tieslietu ministriju, bet atbilde no kancelejas bija, ka šajā gadījumā viņi to nevar uzņemties darīt, jo ir valsts iestāde. Manuprāt, šī ir pretrunīgas situācija.

Pārstāvju formālā piederība advokatūrai nespēlē nekādu lomu Eiropas Cilvēktiesību

tiesā, svarīgas ir tikai zināšanas un kvalitāte.

2. Kādi ir kritēriji valdības izvēlētajiem pārstāvjiem?

Valdības pārstāvji ir juristi, kas ir darba attiecībās ar valsti. Es zinu, ka atsevišķās valstīs tie ir bijušie tiesneši vai uz notiktu laiku pilnvaras apturējušie tiesneši, esošie un bijušie prokurori. Man nav zināms, vai kādam no šobrīd esošajiem valdības aģentiem ir nokārtots advokātu eksāmens, tas ir atkarīgs no attiecīgās valsts prakses. Es nesen runājos ar Maltas aģentu un viņš ir advokatūrā, bet viņiem advokatūrā ir pavisam citi noteikumi, jo viņiem arī prokuroriem un tiesnešiem ir jābūt nokārtotam advokatūras eksāmenam, viņi bez tā nemaz nevar uzsākt praksi. Par citām valstīm es neesmu tik pārliecināta. Manuprāt, liela daļa no valdības aģentiem nav sastāvējuši šīs valsts advokatūrās. Jo no tā var rasties interešu konflikts, ja, piemēram, advokāts sūdzas par savu tiesību pārkāpumu, un mēs esam vienā advokatūrā, tur var būt potenciāls interešu konflikts.

3. Vai, jūsuprāt, advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Advokātam ir jābūt kvalificētam juristam. Tas, ka advokāts pieder kvalificētai asociācijai, tas drīzāk norāda uz advokāta piederību, nevis kvalifikāciju. Bet, teorētiski, tam vajadzētu būt zināmam kvalitātes zīmogam, bet tas nekur nav garantēts, jo īpaši Latvijas gadījumā. Bieži vien kvalificēts jurists, kurš nav advokāts, sniedz krietni kvalificētāku juridisko palīdzību nekā advokāts.

4. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Es absolūti pievienojos šim viedoklim, tas nemaz savādāks nevarēja būt. Ņemot vērā pārstāvības kvalitāti un bezmaksas juridiskās palīdzības pieejamību, savādāks secinājums nemaz nevarētu būt.

5. Kāds ir Jūs viedoklis par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-625 un 2011.gada 22.jūnija spriedumu lietā Nr.

SKC-219/2011 jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā paredzēto izdevumu atlīdzināšanu gadījumā, kad juridisko palīdzību sniedzis kvalificēts jurists? (Jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta saturu Senāts bija norādījis, ka tiesāšanās izdevumi ir atlīdzināmi ne tikai advokātiem, bet arī citiem juristiem.)

Es pilnīgi piekrītu šim Senāta tulkojumam, jo tiesāšanās izdevumi ir par juridiskās palīdzības sniegšanu un nedrīkst ņemt par pamatu personu, kas sniegusi šo palīdzību. Lai pierādītu šos izdevumus, ir nepieciešami pierādījumi, kas apliecina, ka samaksa ir veikta par juridisko palīdzību, tam ir jābūt par kritēriju. Mums Eiropas Cilvēktiesību tiesā visi sniegtās juridiskās palīdzības izdevumi var pretendēt uz izdevumu atlīdzināšanu, ja cilvēks pat apmaksā advokātu pakalpojumus. Ja es pareizi atceros, tad Latvijai nav bijis neviens gadījums, kur 100% pilnībā tiktu atlīdzināta visa summa par advokātu sniegtajiem pakalpojumiem. Ir neliela daļa, kur tiek daļēji atlīdzināti izdevumi par advokāta sniegtajiem pakalpojumiem, jo prasības par advokāta izdevumu atlīdzību tiek noraidītas, jo dokumenti, kas apliecina izdevumus, ir sastādīti nemākulīgi. Mūsu advokāti nespēj piedzīt naudu par sevis sniegtajiem pakalpojumiem.

6. Vai, Jūsaprāt, pieļaujamas atkāpes un kādos gadījumos, kad drīkstētu neievērot normatīvajos aktos noteikto advokātu imunitāti?

Grūti pateikt, jo, manuprāt, šī imunitāte nav absolūta. Jābūt kritērijiem, kas izvērtē šo imunitāti, lai netiku veikti indivīda tiesību aizskārums.

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar Rīgas juridiskās augstskolas prorektoru – tiesību zinātņu doktoru Mārtiņu Mitu.

1. Kā Jūs definētu jēdzienu „taisnīga tiesa”?

Ir vairāki elementi, kas raksturo taisnīgu tiesu. Sākot ar to, ka tiesa, kas skata lietu, ir neatkarīga un objektīva. Tiek nodrošinātas iespējas visām pusēm līdztiesīgi paust savu viedokli, pārbaudīt pierādījumus, celt gaismā pierādījumus, apstrīdēt pierādījumus. Neatkarība un objektivitāte attiecas gan uz tiesas sastāvu, gan uz pašu tiesas procesu, uz procesuālajām iespējām pusēm līdztiesīgi, neradot vienai pusei kādas priekšrocības, vai otrai pusei kādus apgrūtinājumus, aizstāvēt savas pozīcijas.

2. Kāda, Jūsaprāt, ir advokāta loma tiesvedības procesā? Kāds būtu galvenais advokāta līdzdalības mērķis procesā?

Advokāta galvenais mērķis ir kvalitatīvi nodrošināt sava klienta aizstāvību, interešu pārstāvību.

3. Kāda nozīme advokātam ir tiesvedības procesā Eiropas Cilvēktiesību tiesā?

Advokātam tieši nekāda, jo Eiropas Cilvēktiesību tiesa akceptē jebkuru pārstāvi, tam nav jābūt tieši advokātam. Tur ir svarīgi pēc būtības kādu pārstāvi, kas piedalās tiesas procesā, vēlas un tiesa šo pārstāvi akceptē. Nav obligāti jābūt kādam pārstāvim, persona pati sevi arī var pārstāvēt.

4. Vai advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Patiesībā, ja raugās no starptautisko cilvēktiesību standarta viedokļa šis jautājums ir atstāts katras valsts ziņā, kā tas tiek regulēts. Ir valsts, kur vēsturiski ir izveidojusies advokātu ģilde, kas pilda šīs pārstāvības funkcijas un tiesā tas ir aprobežots tikai ar advokāta profesiju. Ir atkal valstis, kas gluži pretēji neaprobežojas tikai ar advokāta funkciju un ļauj jebkurai cilvēkam veikt pārstāvības funkcijas.

Es skatos pēc būtības uz šo jautājumu un man noteicošais kritērijs būtu tas, vai attiecīgais pārstāvis var nodrošināt kvalitatīvu interešu aizsardzību un līdz ar to jautājumam,

vai viņš ir advokāts un ir nokārtojis advokāta eksāmenu, ir pakārtota nozīme. Es neredzu īpašu vajadzību aprobežot pārstāvību tikai ar advokātiem, kas formāli ir izpildījuši šīs kvalifikācijas prasības. Protams, advokātiem pastāv paškontroles mehānisms, bet skatoties no otras puses, tik pat spēcīgs ir pretarguments, ka arī kārtojot eksāmenu tu nevari būt speciālists visos iespējamajos jautājumos un prakse rāda, ka administratīvajās lietās, kur, piemēram, nav obligāti advokātam jābūt, ir ļoti kvalitatīvi pārstāvji ar augstām administratīvā procesa zināšanām un varbūt atkal advokāts, kura profesionālās zināšanas nav nemaz tik labas. Raugoties uz Latvijā esošo administratīvo procesu, kur nav obligāta advokāta nepieciešamība, es šo procesu vērtēju ļoti pozitīvi, ka pārstāvību var veikt arī juristi un patiesībā jebkurš cilvēks.

5. Vai, pēc Jūsu domām, civilprocesā būtu nepieciešams izmainīt pārstāvības tiesības apelācijas un kasācijas instancē, nosakot, ka to drīkst veikt tikai advokāti? Kāpēc?

Man nav viedoklis par šo jautājumu, jo neesmu pētījis advokatūras institūtu Latvijā. Kā rāda prakse administratīvajā procesā, es ļoti pozitīvi raugos uz to, ka pārstāvības tiesības administratīvajā procesā netiek aprobežotas tikai ar advokātiem.

6. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Es pozitīvi to vērtēju. Ja izejas punkts ir skatīties pēc būtības, labu personas interešu aizstāvību var veikt ne tikai advokāts. Es neredzu pietiekamu pamatojumu tai robežšķirtnei, lai pateiktu, ka tikai advokāti ir kvalificēti un profesionāli, lai nodrošinātu pārstāvību.

7. Kāds ir Jūs viedoklis par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-625 un 2011.gada 22.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC-219/2011 jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā paredzēto izdevumu atlīdzināšanu gadījumā, kad juridisko palīdzību sniedzis kvalificēts jurists? (Jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta saturu Senāts bija norādījis, ka tiesāšanās izdevumi ir atlīdzināmi ne tikai advokātiem, bet arī citiem juristiem.)

Tas ir loģiski, ja šo tiesību interpretē tādā veidā, jo pastāvot interpretācijai, ka juridiskā

persona arī drīkst veikt pārstāvību tiesā, tad nav saprotams pamatojums, kāpēc šī juridiskā persona nevar saņemt atlīdzību par sniegto pakalpojumu.

8. Vai, Jūsaprāt, pieļaujamas atkāpes un kādos gadījumos, kad drīkstētu neievērot normatīvajos aktos noteikto advokātu imunitāti? (Kriminālprocesa likuma 122.pants.)

Šī juridiskā imunitāte ir balstīta tiesu varas principā, imunitātes jēga ir stiprināt tiesu varu tādā veidā, ka advokāts ir tas, kuram ir jābūt pilnīgai informācijai par visu, lai varētu pilnvērtīgi izmantot tiesiskos līdzekļus klienta interešu aizstāvībai. Ja nepastāvēs šis aizliegums advokātam saglabāt konfidencialitāti, tad klienti viņam vienkārši neuzticēsies un nestāstīs visu un būs situācijas, kad advokāts vienkārši nevarēs pilnvērtīgi nodrošināt aizstāvību. Līdz ar to šī imunitāte kalpo tiesiskas tiesu varas principa stiprināšanai, jo advokāts ir viens no elementiem visā lielajā tiesas spriešanas mehānismā. No otras puses var uzdot retorisku jautājumu – vai valstij nebūtu leģitīmas tiesības pieprasīt, lai advokāts izpauž informāciju par noziedzīgu nodarījumu, ko izdarījusi persona, kas ir viņa klients.

Informācija attiecībā uz to lietu, uz apsūdzību par ko persona tiek tiesāta, profesionālais pienākums liedz izpaust jebkādu informāciju, jo tas pasliktinās aizstāvamā situāciju. No otras puses, ja advokāts iegūst informāciju par kādu nesaistītu ar aizstāvamā lietu smagu noziegumu, tad tas ir smags jautājums, vai advokātam var uzlikt par pienākumu izpaust šādu informāciju.

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes locekli – zvērīnātu advokātu Raivo Sjademi.

1. Kā Jūs definētu jēdzienu „taisnīga tiesa”?

Manā izpratnē taisnīga tiesa ir tad, kad tiesa tiek izspriesta ar spēkā esošiem likumiem un spēkā esošām morāles normām.

2. Kāda, Jūsaprāt, ir advokāta loma tiesvedības procesā? Vai tā atšķiras civilprocesā, kriminālprocesā un administratīvajā procesā?

Advokāts ir viens no galvenajiem instrumentiem taisnīgas tiesas nodrošināšanā. Advokātam ir jāpanāk, lai procesā tiktu sasniegtas pēc iespējas pilnīgāk viņa klienta likumīgās intereses.

Uzskatu, ka advokāta loma atšķiras procesos. Civilprocesā galvenais ir, lai tiktu pēc iespējas pilnīgāk realizētas klienta intereses. Administratīvajā procesā advokātam ir jāpanāk pēc iespējas taisnīgāku noregulējumu klientam. Kriminālprocesā advokātam ir jāpūpējas, lai pēc iespējas pilnīgāk tiktu aizstāvēts attiecīgais klients, lai tiktu panākts pēc iespējas labvēlīgāks kriminālprocesuālais noregulējums attiecīgajam klientam.

3. Vai advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Visiem advokātiem ir jābūt kvalificētiem juristiem, taču ne katrs kvalificēts jurists ir tiesīgs būt un var būt advokāts. Es uzskatu, ka advokāts ir kaut kas vairāk kā kvalificēts jurists, jo advokātiem viens no papildus kritērijiem ir būtiska pieredze lietu vešanā. Kvalificēts jurists var būt arī profesors augstskolā, bet viņš nebūs advokāts, jo viņam nebūs pieredze darbā ar klientiem, tiesu, prokuratūru, policiju.

4. Vai, pēc Jūsu domām, civilprocesā būtu nepieciešams izmainīt pārstāvības tiesības apelācijas un kasācijas instancē, nosakot, ka to drīkst veikt tikai advokāti? Kāpēc?

Tas ir obligāti darāms, tādējādi tiks pēc iespējas vairāk nodrošināta taisnīgas tiesas spriešana, jo attiecīgās puses intereses tiks vairāk aizstāvētas. Vērojot tagad, kas notiek, kad kasācijas un apelācijas instances tiesās sūdzības raksta paši cilvēki, šīs sūdzības nerasniedz

procesā nosprausto mērķi. Lielākā daļa tiek formāli atzītas par nepareizi uzrakstītām. Līdz ar to šis grozījums Civilprocesa likumā ir nepieciešams, lai pusei būtu ceļa rādītājs – ejot pie advokāta, tiks sasniegta taisnīga tiesa, pareizais mērķis, tas ko puse vēlas. Šeit var lietot salīdzinājumu ar ķirurgu, jo pats jau sevi operēt nevar, var gadīties, ka sanāk labi, bet lielākajā daļā sanāk slikti.

5. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Satversmes tiesas spriedums varbūt tajā laikā bija pareizs tulkojums, bet dzīve ir gājusi uz priekšu un šodien jau 2003.gada tulkojumu nevar vairs piemērot. Šodien jau viņš ir kļuvis amorāls, tāpat kā 16.gadsimtā bija ārkārtīgi ētiski dedzināt raganas, tā šodien tas ir amorāli. Tāpat, ja šodien grib atsaukties uz 2003.gada spriedumu, tas liecina par to, ka atsaucis izdarītājs ir vai nu amorāls, vai absolūti nekvalificēts jurists. Ir mainījušies apstākļi, ja agrāk bija ap 500 advokātiem, tad tagad jau ir vairāk nekā 1300 advokāti. Ir ieviests efektīvs juridiskās palīdzības sniegšanas mehānisms - juridisko palīdzību šobrīd drīkst sniegt ne tikai advokāti, bet arī zvērināti tiesu izpildītāji, zvērināti notāri. Daudzās juridiskajās profesijās juridiskā palīdzība tiek sniegta pro bono, tai skaitā advokātu kolēģijā. Pie tam advokātu kolēģija to nodrošina ne tikai akciju veidā, kā to dara pārējās divas tiesu varas profesijas, bet to dara pastāvīgi. Latvijas Zvērinātu advokātu padomē ir izstrādāti noteikumi, kas paredz, ka zvērinātu advokātu palīgi, kuri ir nokārtojuši eksāmenu, lai varētu praktizēt bez patrona pārpilnvarojuma, sniegs regulāras bezmaksas juridiskās konsultācijas personām, kas nevar to atļauties.

6. Kāds ir Jūs viedoklis par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-625 un 2011.gada 22.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC-219/2011 jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā paredzēto izdevumu atlīdzināšanu gadījumā, kad juridisko palīdzību sniedzis kvalificēts jurists? (Jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta saturu Senāts bija norādījis, ka tiesāšanās izdevumi ir atlīdzināmi ne tikai advokātiem, bet arī citiem juristiem.)

Es to nosaukšu par tiesas kļūdu. Tiesneši arī ir cilvēki un viņiem ir tiesības kļūdīties,

bet ir ļoti patīkami, ka Senāts šo kļūdu jau ir izlabojis.

7. Vai, Jūsaprāt, pieļaujamas atkāpes un kādos gadījumos, kad drīkstētu neievērot normatīvajos aktos noteikto advokātu imunitāti?

Es uzskatu, ka advokātam nav tiesību atteikties no procesuālās imunitātes. Viņš nedrīkst liecināt pat tādā gadījumā, ja klients liek sniegt informāciju, tad šī informācija ir jāsniedz pašam klientam, bet advokāts šādā gadījumā sniedz juridisko palīdzību informācijas sniegšanā vai liecināšanā. Pretējā gadījumā tiek grauta advokāta nozīme un loma tiesu sistēmā un sabiedrībā.

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar Administratīvās apgabaltiesas tiesnesi Valteru Poķi.

1. Kā Jūs definētu jēdzienu „taisnīga tiesa”?

Lai tiesa būtu taisnīga, valstij ir jānodrošina, lai šī tiesa būtu pieejama un neatkarīga. Taisnīgi ir tas, ka par katru darbību ir noteiktas sekas, un tiesnesim ir jāspēj tās saskatīt un izspriest lietu taisnīgi.

2. Kāda, Jūsaprāt, ir advokāta loma tiesvedības procesā? Kāds būtu galvenais advokāta līdzdalības mērķis procesā?

Advokāts ir pārstāvis, kas palīdz savam aizstāvam ar visām iespējamajām metodēm. Advokātam ir jābūt profesionālim, tā ir viņa atšķirošā kvalitāte, viņam jābūt pieredzei un izpratnei par procesiem, kas notiek tiesā.

3. Vai advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Es esmu novērojis, ka advokātiem ir lielāka pieredze un viņi veic labāku pārstāvību nekā vienkārši kvalificēti juristi. Manaprāt, vienīgā atšķirība ir kvalifikācijas jautājums un šajā ziņā nav pielīdzināms, jo advokātam ir jābūt augstāk kvalificētam nekā juristam.

4. Vai, pēc Jūsu domām, administratīvajā procesā būtu nepieciešams izmainīt pārstāvības tiesības apelācijas un kasācijas instancē, nosakot, ka to drīkst veikt tikai advokāti? Kāpēc?

No vienas puses visi ir ieinteresēti, lai būtu kvalitatīvs process un lai nenāktu uz tiesu ar nevajadzīgiem argumentiem, bet jābūt ir mehānismam, kas nodrošina, ka visiem ir piekļuve tiesai. Labs advokāts nestrādā par mazām summām un, zinot kāds ir daudzu cilvēku atalgojuma līmenis, tās brīžiem ir vienas mēnešalgas apmērā. Lai neizslēgtu gadījumus, ka kāds netiek pie tiesas, tad šobrīd to nevar ieviest. Kopumā sabiedrība ir ieinteresēta, lai būtu iespēja aizstāvēt savas tiesības un tiesā nevērstos ar bezjēdzīgām prasībām, bet grūti ir izveidot šo sietu, kas atšķir šīs prasības.

5. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas

Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Satversmes tiesa vērtēja to, ka nepieciešama valsts apmaksāta juridiskā palīdzība, kas pieejama maznodrošinātām personām. Bet personām, kas nav maznodrošinātas un kurām nav pietiekami ienākumi, arī būtu jānodrošina savu tiesību aizsardzību. Tajā laikā tika konstatēts, ka būs problēma ar advokātu pieejamību. Manā skatījumā šis spriedums ir aktuāls.

6. Vai, Jūsprāt, pieļaujamas atkāpes un kādos gadījumos, kad drīkstētu neievērot normatīvajos aktos noteikto advokātu imunitāti? (Kriminālprocesa likuma 122.pants.)

Ja pierādījumu izvērtēšanas gadījumā atklājas, ka advokāts ir veicis pretlikumīgas darbības, tad šajā gadījumā advokāta imunitātei nebūtu jādarbojas. Manuprāt, advokātiem ir jādarbojas ētikas robežās un jāizvērtē sniegtā juridiskā palīdzība.

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūras virsprokurori Venitu Zalamani.

1. Kā Jūs definētu jēdzienu „taisnīga tiesa”?

Taisnīga tiesa ir tāda, kurā tiesnesis tiesu izspriestu pēc likuma, lai noregulētu taisnīgas attiecības. Likumam ir jābūt svarīgākajam tiesas izspriešanas procesā.

2. Kāda, Jūsaprāt, ir advokāta loma tiesvedības procesā? Vai tā atšķiras civilprocesā, kriminālprocesā un administratīvajā procesā?

Es domāju, ka loma atšķiras procesos. Kriminālprocesā advokāta loma ir ļoti būtiska, jo cilvēks ne vienmēr var aizstāvēt savas tiesības un, lai mēs nepieļautu kļūdas pierādījumos un apsūdzībā. Reizēm gadās, ka prokurori nepievērš pietiekamu uzmanību kādiem konkrētiem pierādījumiem, kas liecinātu par kaut ko pretēju un advokāta pienākums būtu atrast šos pierādījumus un norādīt uz to, ka cilvēks nav vainīgs un varbūt ir kādi citi apstākļi, kas būtu jāņem vērā soda noteikšanai. Cilvēks, kuram nav juridiskā izglītība pats šādi savas tiesības aizstāvēt nevarētu, tādēļ advokāti ir nepieciešami procesos.

3. Vai advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Grūti atbildēt. Jādefinē, kas ir kvalificēts jurists, kāda viņam ir prakse, vai tas ir cilvēks, kas tikko pabeidzis augstskolu? Viennozīmīgi nevar atbildēt, jo kā zināms, lai kļūtu par advokātu pirms tam ir jābūt noteiktai darba pieredzei, taču, ja cilvēks pirms tam ir strādājis par tiesnesi vai prokuroru un sniedz juridisko palīdzību, tad viņš būtu pielīdzināms advokātam. Gadījumā, ja ar kvalificētu juristu saprot personu, kas tikko beigusi augstskolu, tad nekādā gadījumā to nevarētu pielīdzināt advokātam. Advokātam ir garantija, ka viņš ir nokārtojis kvalifikācijas eksāmenus un viņam ir darba pieredze, bet mēs nekad nevaram būt droši, ka juristiem šī prakse nav.

4. Vai, pēc Jūsu domām, civilprocesā būtu nepieciešams izmainīt pārstāvības tiesības apelācijas un kasācijas instancē, nosakot, ka to drīkst veikt tikai advokāti? Kāpēc?

Ja jau pirmajā instancē mēs ļaujam veikt pārstāvības tiesības citām personām, kāpēc

gan to neļaut pārējās instancēs. Lai gan krimināltiesības es nevarētu iedomāties, ka to varētu darīt kāds cits, ne advokāts. Droši vien, ka civiltiesībās iespējams būtu jābūt līdzīgi.

5. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Nevar nepieņemt Satversmes tiesai. Jebkuram cilvēkam ir tiesības izvēlēties sev aizstāvību kādu viņš vēlas un, ja šis cilvēks ir paņēmis cilvēku, kuram ir juridiskā izglītība, bet kurš nav advokāts, es domāju, ka nebūs pārkāptas cilvēka tiesības uz aizstāvību.

6. Kāds ir Jūs viedoklis par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr. SKC-625 un 2011.gada 22.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC-219/2011 jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā paredzēto izdevumu atlīdzināšanu gadījumā, kad juridisko palīdzību sniedzis kvalificēts jurists? (Jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta saturu Senāts bija norādījis, ka tiesāšanās izdevumi ir atlīdzināmi ne tikai advokātiem, bet arī citiem juristiem.)

Es uzskatu, ka šis tulkojums ir pareizs. Ja tiek pieļauts, ka pārstāvību civilprocesā var veikt jebkurš, tad būtu taisnīgi, ja izdevumus atlīdzinātu arī ne tikai advokātiem, bet arī citām personām.

7. Vai, Jūsuprāt, pieļaujamas atkāpes un kādos gadījumos, kad drīkstētu neievērot normatīvajos aktos noteikto advokātu imunitāti? (Kriminālprocesa likuma 122.pants.)

Tur jāskatās no konkrētas situācijas, tas nav tik vienošķīgi. Nedrīkstētu pārkāpt šo imunitāti, ja tā netiek ļaunprātīgi izmantota. Mums praksē bija gadījums, kad advokāts izīrēja telpas citai personai, šī persona nodarbojas ar nelikumīgām lietām šajās telpās un brīdī, kad persona tiek aizturēta, viņa paņem konkrēto telpu īpašnieku – advokātu par savu aizstāvi. Līdz ar ko advokāts vairs nevar liecināt, bet pēc būtības šinī procesā advokātam bija jāliecina. Es uzskatu, ka tajos gadījumos, kad advokāta intereses ir konfliktā kaut kādā veidā un mēs to varam pierādīt, mēs varētu viņu pratināt. Kā arī tādās lietās, kad advokāts pats ir pretlikumīgi darbojies. Taču pratināt advokātu par tādu informāciju, ko klients viņam ir uzticējis, tomēr nedrīkstētu.

Rūtas Riekstiņas personālintervija ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatoru Aldi Laviņu.

1. Kā Jūs definētu jēdzienu „taisnīga tiesa”?

Satversmes tiesas spriedumos minēts, ka taisnīgas tiesas nodrošināšanai nepieciešams institucionālais elements – neatkarība, kas sevī iekļauj arī tiesnešu neatkarību un nepakļautību. Kā arī funkcionalitātes elements, kas nosaka, ka tiesneši ir tie, kas spriež tiesu. Tiesas spriešanai ir nepieciešama procesuālā kārtība, lai nodrošinātu taisnīgus apstākļus personām, kas vēlas aizsargāt savas intereses. Tiesneša personībai taisnīgas tiesas spriešanā ir jābūt tādai, kas tendēta uz to, lai tiktu pieliktas pūles katrā lietā, lai noskaidrotu faktiskos apstākļus un panāktu taisnīgu lietas izskatīšanu.

2. Kāda, Jūsprāt, ir advokāta loma tiesvedības procesā?

No tiesību viedokļa raugoties, advokāts ir palīgs lietas taisnīgai atrisināšanai. Civilprocesā advokāts pārstāv puses intereses, katrai pusei ir savs advokāts, kas spēj parādīt no faktu kopuma būtiskos apstākļus, kas jāņem vērā, kā arī norāda tiesai tiesību normas, kas būtu jāpiemēro un šo normu interpretāciju. Lietas ir atšķirīgas un advokāti ir sava veida palīgi, kas palīdz saprast tiesību jautājumus, kuri lietā ir būtiski.

3. Vai advokāta loma ir pielīdzināma kvalificēta jurista lomai?

Šajā gadījumā negribu likt vienādības zīmi. Advokāts ir tiesu varai piederīga persona, kurai ir jānokārto pārbaudījums, lai kļūtu par advokātu. Advokātiem ir sava atbildība. Visi juristi ir kvalificēti juristi, taču ne visi kvalificēti juristi ir advokāti. Kvalificētiem juristiem nav atbildība klienta priekšā. Advokātu no kvalificēta jurista atšķir – specifiskais pārbaudījums, kas jānokārto personām, lai kļūtu par advokātu, zvērests, ko nodot personas, kad nokārtojušas specifisko pārbaudījumu, atbildība klienta priekšā.

Pieredzējuši advokāti saprot procesa būtību un spēj runāt koncentrēti un par spriežamo lietu, nevar noliegt, ka gadās arī kvalificēti juristi, kas spēj to paveikt, taču tādu ir maz. Pēc manām domām advokāta klātbūtne procesā atšķiras no kvalificēta jurista klātbūtnes.

4. Vai, pēc Jūsu domām, civilprocesā būtu nepieciešams izmainīt pārstāvības tiesības

apelācijas un kasācijas instancē, nosakot, ka to drīkst veikt tikai advokāti?

Pēc manām domām, būtu labi, ja tiktu mainīts pārstāvības regulējums kasācijas instancē. Apelācijas un pirmajā instancē šis regulējums varētu būt liberālāks.

5. Kā Jūs vērtējat Satversmes tiesas spriedumu, kurā tā paplašināti iztulkoja Latvijas Republikas Satversmē garantētās tiesības uz advokāta palīdzību? Vai Jūs šim tulkojumam piekrītat vai noraidāt to? (Satversmes tiesa 2003.gada 27.jūnija spriedumā lietā Nr.2003-04-01 norādīja, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ar advokāta palīdzību tiek saprasta ne tikai zvērināta advokāta vai advokātu biroja palīdzība, bet arī jebkura juridiskā palīdzība.)

Ja lieta tiktu spriesta šobrīd, būtu citādāks rezultāts. Laikā, kad tik taisīts spriedums bija problēmas ar juridisko pakalpojumu sniegšanu. Cilvēkiem tika liegta pieeja tiesai tajā laikā, jo nepastāvēja bezmaksas juridiskās palīdzības sniegšana personām, kurām nav līdzekļu. Šobrīd situācija ir mainījusies, jo juridiskā palīdzība ir pieejamāka.

Maģistra darbs „Judikatūras attīstība un tendences jautājumā par advokāta lomu taisnīgas tiesas spriešanā” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Rūta Riekstiņa

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītājs: lektors Lauris Liepa

2012. gada __. _____

Recenzents:

Maģistra darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē:

2012. gada __. _____

un novērtēts ar atzīmi _____.

Komisijas priekšsēdētājs: